

BÚSKAPARRÁÐIÐ

Heystið

2022

Búskaparráðsfrágreiðing

Konjunkturmeting á heysti 2022

September 2022

Economic report from the Economic Council of the Faroe Islands, Autumn 2022, summary in English.

BÚSKAPARRÁÐIÐ

ISBN: 978-99918-3-732-1

Búskaparráðið

Búskaparráðið hevur til uppgávu at fylgja við búskaparligum viðurskiftum í landinum og at koma við óheftari búskaparligari ráðgeving og frágreiðingum um búskaparligu gongdina. Tað er ásett í lógini fyri Búskaparráðið, at tað skal gera tvær konjunkturfrágreiðingar árliga, sum skulu verða almannakunngjøgdar ávikavist tann 1. mars og 1. september.

Skrivarauppgávan hjá Búskaparráðnum er við løgtingslóg nr. 72 frá 10. mai 2021 lögð til Landsbanka Føroya at røkja.

Búskaparráðið gevur við hesum út konjunkturfrágreiðingina, sum eftir lóg um Búskaparráð skal gerast tvær ferðir árliga.

Frágreiðingin liggur tøk at taka niður sum pdf-fílu á heimasíðuni hjá Landsbanka Føroya:

<https://www.landsbankin.fo/fo-fo/buskaparraðið/fragreiðingar>

Limir Búskaparráðsins eru:

Fróði Magnussen, cand.merc., formaður

Jan Otto Holm, cand.merc.fir.

Sanna Laksá, Ph.D. í búskaparfrøði

Helena Andreasen, cand.merc.aud.

Johnny í Grótinum, cand.polit.

Skrivarar Búskaparráðsins: Landsbanki Føroya, samstarv er við Hagstovu Føroya.

Innihaldsyvirlit

Samandráttur	6
Konjunkturmeting heystið 2022	9
I 1 Inngangur	10
I 1.2 BTÚ gjört upp í leypanði prísnum.....	11
I 1.3 BTÚ búið á vakstrarískyti	12
I 2 Privat nýtsla og ílögur.....	15
I 2.1 Privat nýtsla.....	15
I 2.2 Konjunkturbarometrið fyri húsarhaldini	18
I 2.3 Brúkaraprístalið.....	21
I 2.4 Sethúsamarknaðurin	23
I 3 Arbeidsmegi og vinna.....	25
I 3.1 Arbeidsloysi og nettotilflyting	25
I 3.2 Gongdin í lönargjaldingum.....	27
I 3.3 Konjunkturbarometrið fyri vinnuna	31
I 3.4 Bygnaðarbroytingar í vinnuni.....	34
I 4 Almenn nýtsla og ílögur	37
I 4.1 Nýtslan hjá almennari fyrisiting og tænaðu	37
I 4.2 Ílögur almenna geirans.....	38
I 4.3 Almennar inntøkuflytingar	39
I 4.4 Úrslitið á almennu roknskapunum.....	40
I 4.5 Ogn og skuld hjá almennari fyrisiting og tænaðu	43
I 4.6 Konjunkturpolitikkur og fíggarstöða landskassans	44
I 5 Útlenski eftirspurningurin	45
I 5.1 Fiskavøruútflutningurin.....	45
I 5.2 Alivinnan.....	48
I 5.3 Uppsjóvarvinnan	51
I 5.4 Botnfiskur	53
I 5.5 Burðardyggar tilfeingisvinnur.....	57
I 6 Handilsjavnin.....	60
6.2 Gongdin í handilsjavnanum	61
I 7 Gjaldsjavnin.....	62
Fylgiskjal 1.	64
Fylgiskjal 2.	65

Fylgiskjal 3.	66
Fylgiskjal 4.	67
Fylgiskjal 5.	68
Tilvísingar/keldur og keldutilfar	69
Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures.....	70
Orðalisti.....	74
Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum 1. september 2022.....	80
Summary	81

Samandráttur

Búskaparráðið hevur endurskoðað vøksturin í BTÚ fyri árin 2021 - 2023. Vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum hevur Búskaparráðið í samstarvi við Hagstovu Føroya mettt til at verða ávikavist 7,3% í 2021, 11,2% í 2022 og 2,6% í 2023. Hagstova Føroya hevur endaliga uppgjørt vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri árin 1998 til 2020.

	2019	2020	2021	2022	2023
BTÚ-vøkstur í leypandi prísnum	8,6%	-2,8%	7,3%	11,2%	2,6%

Viðm.: 2019 og 2020 er uppgjört hjá Hagstovu Føroya. 2021, 2022 og 2023 eru metingar Búskaparráðsins.

Kelda: Hagstova Føroya og Búskaparráðið.

Tað er framvegis ferð á føroyska búskapinum. Stóra virkseimið sæst aftur á lága arbeiðsloysinum og átrokandi tørvinum á arbeiðsmegi í bæði privata og almenna geiranum. Lønargjaldingarnar eru høggar, talið av løntakarum setur higartil í 2022 met, og vøruhandilin við útheimin gevur framvegis avlop. Vøksturin í BTÚ í 2022 er tó merktur av stóra prís-vøkstrinum, sum vit síggja í útlondunum og heima í Føroyum. Í 2021 høvdu vit ein høgan vøkstur í BTÚ í leypandi prísnum, sum í ein stóran mun stavaði frá øktum nógðum av útfluttum vørum, meðan **høgi vøksturin í BTÚ í 2022** hinvegin fyri ein stóran part **stavar frá øktum prísnum**. Høgi vøksturin í BTÚ í 2022 avspeglar sostatt ikki eitt munandi størri virkseimi, enn í 2021, men heldur, at vøurnar og tænastrnar, sum vit útflyta og innflyta, eru dýrkaðar í prís.

Varð **BTÚ** roknað í **føstum prísnum**, **vildi** vøksturin í BTÚ í 2022 **verið lægri**, enn roknaði BTÚ-vøksturin í leypandi prísnum. Til at rokna BTÚ í føstum prísnum krevst ein BTÚ-deflator, men ein tilíkan hava vit ikki enn. Verður brúkaraprístalið nýtt sum eitt nøkulunda alternativ, fæst ein vøkstur í BTÚ á 3,9% í 2022, tá árligi vøksturin í brúkaraprístalinum í 2. ársfjórðingi 2022 á 7,3% verður drigin frá vøkstrinum í BTÚ í 2022 í leypandi prísnum. Í vár 2022 metti Búskaparráðið, at vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum í 2022 fór at verða 3,3%. Ein uppgjört av BTÚ í leypandi prísnum gevur sostatt avbjóðingar við at samanbera millum ár, serliga nú tá prís-vøksturin er tann hægsti, ið vit hava sæð í longri tíð.

Búskaparráðið hevur endurmett vøksturin í BTÚ fyri árið 2021 við dagførdum tølum, meðan øktu prísirnir serliga eru atvold til endurskoðaðar fortreytir handan metingina av BTÚ fyri árin 2022 og 2023. **Prís-vøksturin** kom í fyrstu atløgu undir Covid-19, meðan lond vóru afturlatin, ið millum annað elvdi til veitingartrot og seinkanir av flutningi, samstundis sum fleiri lond fórdu ein lagaligan fíggar- og pengapolitikk, ið stimbraði eftirspurningin. Orku- og tilfarsprísirnir øktust longu undir Covid-19, og síðani elvdi kríggið í Ukraina til uppaftur størri dýrkanir av orku og harafturat rávøru og mati, sum eftirfylgjandi breiddi seg til flest aðrar vørur og tænastr, ið vit keypa. Prísirnir á bæði olju og matvørum eru síðani fálnir aftur.

Slíka hækking í brúkaraprístalinum, sum í øðrum ársfjórðingi 2022, hava vit ikki sæð í Føroyum 14 ár. Meðan summar vørur ikki verða keyptar so oftani, fylla aðrar vørur nógv í dagliga rakstrinum hjá vanliga **húsarhaldinum**. Príshækkingar á olju hava stóran týðning fyri tøkupeningin hjá húsarhaldunum, tí olja skal bæði nýtast til at hita húsini við og sum brennievni til bilin. Somuleiðis eru nógvar matvørur hækkaðar í prís, millum annað tí flutningur og orka eru stórir partur av framleiðsluni av ávísam matvørum.

Fyri at tálma vaksandi prísstøðinum hava miðbankar kring heimin **hækkað renturnar**. Hóast føroyingar eru tilvitaðir um, at prísir og rentur hækka, sæst ikki nógur stórvegis broyting í nýtsluni hjá húsarhaldunum. Flestu teirra eru væl fyri fíggarliga, tí sambært peningastovnunum verður ikki biðið um fleiri skáar, og trotini eru ikki størri enn vanligt hjá privatkundunum.

Ávirkanin av prís-vøkstrinum á **vinnuna** kann vera ymisk frá vinnugrein til vinnugrein, men er sum heild treytað av, hvussu nógv av príshækkingunum kann koyrast víðari á kundan. **Handilsvinnan** greiðir frá, at tað verður eftirspurt minni av húsbúnaði og marglætisvørum, og tað kann koma av, at príshækkingarnar hava ávirkað nýtslumynstrið hjá húsarhaldunum. Hinvegin kann tað eisini koma av, at føroyingar høvdu eina lutfalsliga stóra nýtslu í Føroyum í 2020 og 2021, har tey eitt nú keyptu húsbúnað og umvældu húsini, og at hetta nýtslumynstrið er broytt síðani húsarhaldini aftur eru sloppin til útlondini at ferðast.

Í **byggivinnuni** hava príshækkingar á tilfari longu gjørt seg galdandi í eina tíð. Eisini hevur ferðin í byggivinnuni, elvt til lønartrýst í byggivinnuni, tí byggivinnan boðar framvegis frá stórum tørvi á arbeiðsmegi. Í **ferðavinnuni** er hinvegin stórt bjartskygni; eftirspurningurin er stórur og 2022 væntast at gerast nýggja metárið. Nýggja Fast Track skipanin, sum gevur møguleika fyri at fáa arbeiðsmegi úr triðja londum, hevur hjálpt væl uppá trotið á arbeiðsmegi, serliga í ferðavinnuni. Enn er óvist, um 2023 verður eitt líka gott ár innan ferðavinnuna, sum 2022, tí øktu prísirnir á flutningi og vørum og tænaðum kunnu elva til, at ferðafólkini, ið annars kundu hugsað sær at komið til Føroya, setast aftur. Harafturat er Covid-19 framvegis atvold til varsemi millum ferðafólk úti í heimi.

Útflutningsfyritøkurnar eru ávirkaðar bæði jaliga og neiliga av prísvøkstrinum. Í fyrstu hálfu av 2022 øktist prísurin nógv á botnfiski og laks, samstundis sum framleiðslu- og flutningskostnaðirnir fóru upp. Olja, sum skipini nýta nógv av, dýrkaðist nógv í fyrstu helvt av 2022, og eitt annað dømi er mjøl, ið laksaalarar nýta í framleiðsluni av fóðri, sum eisini øktist nógv í prísi hetta tíðarskeiði. Tískil kom ikki øll príshækkanin á fiski føroysku útflytarunum til góðar sum øktur vinningur. Í august mánað nærkaðist oljuprísurin seg aftur stóðinum, ið var undan russisku innrásina í Ukraina, og somuleiðis eru prísirnir á eitt nú hveiti og laks lækkaðir aftur.

Í vár tóku fleiri føroyskar útflutningsfyritøkur vegna russisku innrásina stig til at steðga útflutninginum til Russlands, sum væntast at elva til prísfall, meðan handilssambond til aðrar marknaðir verða uppbygd. Útflytarar av alifiski tykjast tó ikki at hava havt trupulleikar við at finna nýggjar marknaðir, og eftirspurningurin eftir laks er framvegis somikið nógv størri, enn útboðið, at stóru príshækkingarnar á laks í fyrstu helvt av 2022 ikki hava elvt til nakra merkisverda broyting í eftirspurninginum. Higartil í ár er góður prísur fingin fyri makrel, men samanumtikið væntast eitt lítið prísfall á makrelinum í 2022. Eisini hevur tað givið góðan prís, at selja sildina til framleiðslu av fiskamjøl. Prísurin á toski er væl hægri í 2022, enn árið fyri, og somuleiðis fæst góður prísur fyri hýsuna. Økta útflutningsvirðið, ið kemur av príshækkingunum á ymsu fiskasløgnum verður tó mótvirkað av øktum innflutningsvirði. Príshækkingarnar á ymsu vørunum, ið vit innflyta, er við til at toga vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum niður í 2022.

Hallið á fíggarlógini hjá landskassanum verður væntandi 216 mió. kr. í 2022 (RLÚ 1), bæði tí útreiðslurnar og inntøkurnar eru broyttar frá tí at fíggarlógin varð samtykt. Upprunaliga segði fíggarlógin 38 mió. kr. í avlopi fyri árið 2022, og verða øktar inntøkur frá landsskattinum á 50 mió. kr., og 100 mió. kr. í meirinntøku frá veiði- og loyvisgjøldum umframt 75 mió. kr. frá meirvinningsbýti frá BankNordik lagdar saman, gevur hetta eina broyting í inntøkunum á +263 mió. kr. í 2022. Síðani skulu eykaútreiðslur á 200 mió. kr. fyri eykajáttanir, 150 mió. kr. í meirnýtslu til íløgur, lægri inntøkur frá skrásetingargjøldum á 50 mió. kr. umframt at sølan av partabrøvum í Smyril Line á 79 mió. kr. væntandi ikki verður framt í 2022, dragast frá (tilsammans -479 mió. kr.), sum tilsammans gevur úrslitið fyri 2022 á -216 mió. kr. (263 mió. kr. – 479 mió. kr.). Bæði inntøkur og útreiðslur verða í 2023 framskrivaðar við +3% frá metingini fyri 2022, og harafturat verður inntøkan frá sølu av Smyril Line á 79 mió. kr. lögð afturat, er landskassaúrslitið í 2023 sostatt mett at gerast -225 mió. kr. Tó er tað vert at viðmerkja, at vit eru á veg inn í eitt valár.

Førði fíggarpolitikkurin eigur at vera haldførur – bæði í løtuni og í longdini

Hóast hesar góðu tíðir, so er undirskot í bæði lands- og kommunukassunum. Við nærum ongum arbeiðsloysi og stórum inntøkuvøkstri eiga almennu kassarnir at hava avlop. At undirskot verður á fíggarlógini í 2022 og 2023 er als ikki haldbart í so góðum búskaparligum tíðum, serliga við vitanini um komandi avbjóðingarnar við vaksandi útreiðslum til eldraðkið, tað vil siga til pensjónir, eldrarøkt, heilsuøkið við meira.

Verða eykajáttanir samtyktar eiga tær at vera fíggaðar. Er neyðugt at játta meira pening á einum øki, eiga politikararnir at finna pening til at fígga meirtørvin við antin at taka meira pening inn, ella við at minka um útreiðslurnar aðra staðni.

Eisini kommunurnar hava samlað eitt hall á teirra fíggarlógum og í bestu tíðum, sum, eins og hjá landskassanum, er við til at økja um trýstið á búskapin, ið longu er undir trýsti av stóra virkseminum í privata geiranum. Tað er tá, at tað almenna eigur at halda aftur og hava yvirskot á fíggarlógunum.

Royndirnar vísa, at tað er torført hjá politisku skipanini at standa ímóti, og ikki at økja um nýtsluna í búskaparliga góðum tíðum. Sum Búskaparráðið áður hevur víst á, er tað skilagott um politiska skipanin setir í verk eitt fíggarpolitiskt regluverk fyri at fáa haldføri í førda fíggarpolitikkin, sum ikki loyvir útreiðslunum at veksa við meira enn 2-3% um árið, samstundis sum íløgurnar haldast støðugar.

Tørvur er harafturat á ítøkiligum ætlanum, sum tryggja ein langtíðar haldføran fíggarpolitik. Vaksandi talið av eldri fólki er ein avbjóðing fyri fíggarpolitiska haldførið í føroyska búskapinum og alneyðugt er longu nú at leggja íløgur til rættis innan eldrarøkt og almannaverk; eitt nú at seta bygging av bústaðareindum í verk, sum effektiviserar raksturin á eldraðkinum. Ein avleiðing av verandi fíggarpolitikki kann verða, at hettar ættarliðið kemur at binda komandi ættarlið við skuld orsakað av manglandi haldføri í fíggarpolitikkinum.

Skipanir eiga ikki at eggja fólki til at fara av føroyska arbeiðsmarknaðinum

Ein avbjóðing fyri føroyska samfelagið er framvegis trot á arbeiðsmegi, bæði í privata og almenna geiranum. Sum skilst hevur nýggja Fast Track skipanini bøtt um umstøðurnar serliga hjá ferðavinnuni, men byggivinnan hevur enn avbjóðingar við at fáa starvsfólk. Fyri at bøta um hesa avbjóðing er upplagt at landið avtekur frádráttin í skattinum, sum føroyingar, ið arbeiða uttanlands fáa. Hetta fyri at stimbra føroyingar at koma aftur til Føroyar at arbeiða, har tørvur er á teimum.

Somuleiðis er tað í lýtuni trupult at fáa skikkaða arbeiðsmegi innan tað almenna; til dømis á dagstovnaðkinum og í almanna- og sjúkrahúsverkinum. Í hesum sambandi er tað ikki skynsamt, at seta í gildi eina lóg, sum letur peningin fyri barnaansing fylgja barninum. Uppskotið kann møguliga eggja borgarum at fara heim at ansa børnum ístaðin fyri at luttaka á arbeiðsmarknaðinum, og tað er ikki mett at vera haldbart í verandi støðu við troti á arbeiðsmegi, og uppáftur minni í framtíðini, tá tørvurin á arbeiðsmegi, við vaksandi talinum av eldri fólki í mun til fólk í arbeiðsførum aldri, verður uppáftur størri.

Konjunkturmeting heystið 2022

I 1 Inngangur

Búskaparráðið og Hagstova Føroya hava í felag mett um vøksturin fyri 2022 og 2023, og vegna dagførd hagtøl endurmett vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri árið 2021. Vøksturin í BTÚ er endaliga uppgjærdur til og við 2020, og ein endalig uppgærd av BTÚ fyri árið 2021 kemur væntandi í heyst 2022.

Vøksturin í BTÚ hevur Búskaparráðið í samstarvi við Hagstovu Føroya mett til at vera ávikavist 7,3% í 2021, 11,2% í 2022 og 2,6% í 2023.

	2019	2020	2021	2022	2023
BTÚ-vøkstur í leypandi prísnum	8,6%	-2,8%	7,3%	11,2%	2,6%

Viðm.: 2019 og 2020 er uppgærd hjá Hagstovu Føroya. 2021, 2022 og 2023 eru metingar Búskaparráðsins.

Kelda: Hagstova Føroya og Búskaparráðið.

Til metingina er sum vant nýttur ein búskaparmyndil til framrokningar. Hesin myndil er mentur í Landsbankanum og síðani á Hagstovuni, og verður viðlíkahildin av Hagstovuni og Búskaparráðnum í felag. Sum íkast til búskaparmyndilin liggja metingar Búskaparráðsins og Hagstovunnar av lutum í búskaparligu gongdini, sum greitt er frá í hesi frágreiðing í teksti, talvum og myndum. Umframt nýtslu av nevnda búskaparmyndli, hevur konjunkturmetingin við sær eina greining av dagførdum hagtølunum viðvíkjandi teimum mest týðandi tættunum í búskapargongdini. Búskaparráðið metir, at ein slík greining av dagførdum tølum kann bera í bøtuflaka fyri óvissuni, ið altíð vil vera tengd at eini framskriving, sum er grundað á ein búskaparmyndil. Innihaldið á komandi síðum er ein samanumtøka av greiningum og metingum av vinnuligum og samfelagsbúskaparligum ábendingum um konjunkturgongdina, sum við myndlanýtsluni lýsir metta vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri árin 2021 – 2023.

Konjunkturfrágreiðingin er skipað í partar eftir eftirspurnar- ella útreiðslupørtunum av BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænastum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur¹, og frá útlandi sum eftirspurningur eftir útflutningi. Innflutningurin er partur av innlendis eftirspurnarpørtunum og fevnir eisini um nýtslutilfar í framleiðsluni. Innflutningurin drigin frá útflutninginum gevur nettoútflutningin.

BTÚ er sostatt samansett av hesum eftirspurnarpørtum:

BTÚ = privat nýtsla + privatar íløgur + almenn nýtsla + almennar íløgur + nettoútflutningur og harafturat goymsla.

¹ Munurin millum nýtslu og íløgur er, at íløgur, sum meginreglu, hava eina livitíð uppá meira enn 1 ár.

I 1.2 BTÚ gjørt upp í leypandi prísnum

Hagstovan ger ikki tjóðarroknaskapin upp í føstum prísnum. Givið er tó, at ein stórur partur av BTÚ-vøkstrinum í leypandi prísnum í 2022 stavar frá prísbroyingum á útlendskum marknaðum, og at roknaði vøksturin í BTÚ í føstum prísnum (realvøksturin í BTÚ), tískil vildi verið lægri, enn roknaði BTÚ-vøksturin í leypandi prísnum. Útrokningin í føstum prísnum vísir reala (nøgdarliga) búskaparvøksturin og hesin gevur ábendingar um produktivitetsvøksturin í búskapinum. Ein uppgerð av BTÚ-vøkstrinum í føstum prísnum hevði gjørt tað møguligt at mett um trendin í búskapargongdini í langa høpinum og sveiggini rundan um hendan trend í stutta høpinum. Ein slík uppgerð hevði minkað um óvissuna í metingunum, tí vit tá kundu sæð burtur frá prísbroyingum í uttanlandshandlinum; fiski- og alivinnan fylla ein stóran part av samlaðu bruttovirðisøkingini (um 20%), og tískil hava broytingar í prísi og nøgd á ymsu fiskasløgunum, vit útflyta stóran týdning fyri vøksturin í BTÚ. Eitt dømi um hetta er stóri prísvøksturin á útfluttum laks og botnfiski, sum vit hava sæð í 2022, ið er við til at hála samlaða útflutningsvirðið, og harvið BTÚ í leypandi prísnum, upp í 2022. Høgi vøksturin í BTÚ í 2022 avspeglar sostatt ikki, at virkseimið er munandi størri, enn í 2021, men at vørurnar og tænasturnar, sum vit útflyta og innflyta, eru dýrkaðar í prísi. Tað, at vit fáa hægri prísir fyri okkara útflutning gevur okkum sjálvsagt eina økta vælfærd, og tí er BTÚ í leypandi prísnum framvegis eitt hent amboð, men var BTÚ uppgjørt í føstum prísnum, hevði tað verið lættari at samanborið vøksturin í BTÚ tvørturum ár. Í 2013 og 2016 sóu vit somuleiðis dømir um stóran prísvøkstur á laks, sum øktu BTÚ í leypandi prísnum hesi árin, meðan árið 2021 hinvegin er eitt dømi um, at tað vóru nøgdirnar, og ikki prísvøksturin á laks, sum var við til at toga vøksturin í BTÚ upp.

Til at rokna BTÚ í føstum prísnum krevst ein BTÚ deflator, sum er eitt prístal, ið vit enn ikki hava í Føroyum, men verður brúkaraprístalið nýtt sum eitt nøkulunda alternativ, fæst ein vøkstur í BTÚ á 3,9% í 2022, tá árliði vøksturin í brúkaraprístalinum í 2. ársfjórðingi 2022 á 7,3% verður drigin frá vøkstrinum í BTÚ í 2022 í leypandi prísnum. Í vár 2022 metti Búskaparráðið, at vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum í 2022 fór at verða 3,3%. Tá ið metingin varð gjørd í vár, vóru príshækkingarnar framvegis lágar.

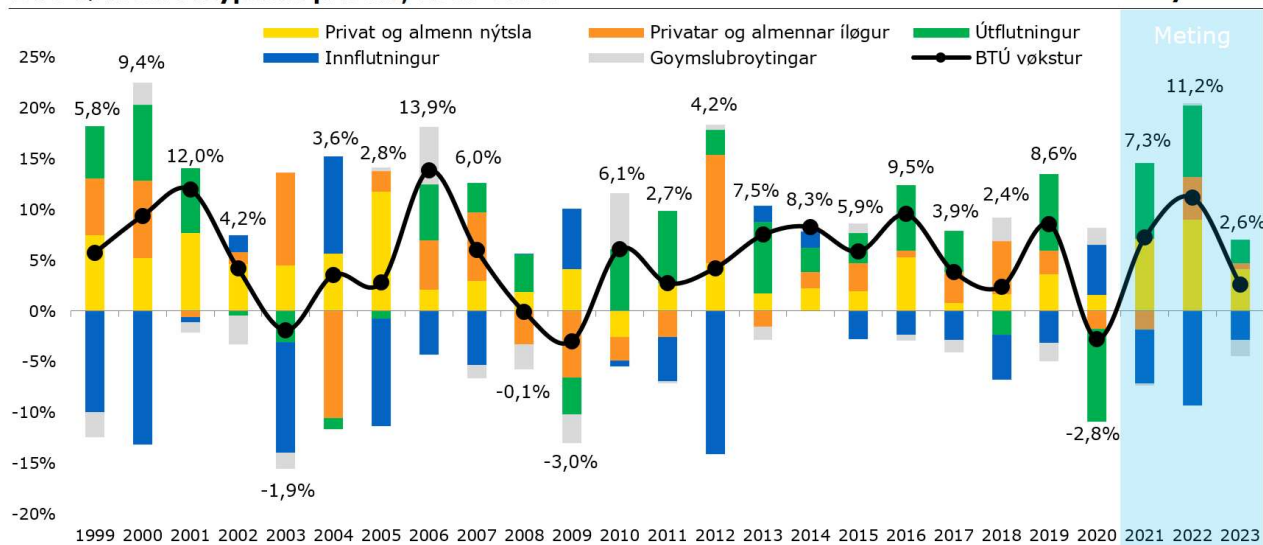
Hagstova Føroya er í ferð við at framleiða BTÚ í føstum prísnum, men tøluni eru enn ikki tøk.

I 1.3 BTÚ býtt á vakstrarískoyti

Mynd I 1 vísir vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum, og hvar árliga broytingin í BTÚ stavar frá. Vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum er mettur til 7,3% í 2021, 11,2% í 2022 og 2,6% í 2023. Vakstrarískoytini eru býtt á ávikavist privata og almenna nýtslu, privatar og almennar íløgur, útflutningur, innflutningur og broytingar í goymslunum. Er innflutningurin størri enn árið fyri, gevur tað eitt negativt íkast til BTÚ vøksturin, tí innflutningurin so at siga er ein útreiðsla hjá føroyska búskapinum, meðan øktur útflutningur merkir økta inntøku til føroyska búskapin. Økir tað almenna ella privata sína nýtslu ella íløguvirksemi, merkir tað, at fleiri vørur ella tænastrur eru keyptar í mun til árið fyri, sum er ein inntøka hjá onkrum parti av føroyska búskapinum.

BTÚ vøkstur í leypandi prísnum, 1999-2023

Mynd I 1

Kelda: Hagstova Føroya hevur gjørt upp BTÚ fyri árin 1998 til 2020. 2021 til 2023 eru metingar Búskaparráðsins.

Síðan 2010 hevur BTÚ í leypandi prísnum verið í stórum vøkstri inntil góða gongdin varð avbrotin í 2020 vegna koronufarsóttina. Føroyski búskapurin kom skjótt fyri seg, og stoyturin av koronufarsóttini er eyðkendur sum eitt "V" við einum stórum vøkstri í BTÚ í 2021. Í 2022 er vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum mettur at gerast uppaftur størri, enn í 2021. Í 2021 høvdu vit ein høgan vøkstur í BTÚ í leypandi prísnum, sum í stóran mun stavaði frá øktum nógðum av útfluttum vörum, meðan høgi vøksturin í BTÚ í 2022 hinvegin í stóran mun stavar frá øktum prísnum. Vøksturin í BTÚ í 2022 avspeglar sostatt ikki eitt munandi størri virksemi, enn í 2021, men heldur, at vørurnar og tænastrur, sum vit útflyta og innflyta til nýtslu, eru dýrkaðar í prísi.

Prísvøksturin kom í fyrstu atløgu undir Covid-19, meðan lond vóru afturlatin, ið millum annað elvdi til veitingartrot og seinkanir av flutningi samstundis sum fleiri lond førdu ein lagaligan pengapolitikk, ið stimbraði eftirspurningin. Síðani tá hevur kríggið í Ukraina elvt til uppaftur størri dýrkanir av bæði orku og nú eisini ráevnum so sum hveiti, og tað hevur eftirfylgjandi breitt seg til flestu aðrar vørurnar og tænastrur, ið vit keypa. Flestu av orku- og rávøruprísunum eru tó lækkaðir aftur. Tað er tó framvegis ferð á føroyska búskapinum; stóra virksemið sæst aftur á lága arbeiðsloysinum og átrokandi tørvinum á arbeiðsmegi í bæði privata og almenna geiranum. Lønargjaldingarnar eru høgur, og talið av løntakarum setur higartil í 2022 met. Eins og prísirnir á matvörum eru øktir úti í heimi, er prísurin øktur nógv á okkara botnfiski og laks, og tað gevur eitt hægri útflutningsvirði av hesum fiskasløgum. Útflutningurin gevur eitt stórt positivt íkast til vøksturin í BTÚ í 2022, sum sæst aftur í grøna stabbanum í mynd I 1. Í 2022 verður tøkunøggin av laks lægri, enn í fjør, men hetta verður mótsvarað av stóru príshækkingini á laks á vári í 2022, sum samanlagt togar útflutningsvirðið upp. Í vár tóku fleiri føroyskar útflutningsfyrirkur vegna russisku innrásina stig til at steðga útflutninginum til Russlands, sum væntast at kunna hava prísfall á uppsjóvarfiski við sær, meðan handilssambond til aðrar marknaðir verða uppbygd. Útflytarar av alifiski tykjast ikki at hava havt trupulleikar við at finna nýggjar marknaðir, enn Russland, og eftirspurningurin eftir laks er framvegis somikið nógv størri, enn útboðið, at stóru príshækkingarnar á laks í fyrru helvt

av 2022 higartil ikki hava elvt til nakra merkisverda broyting í eftirspurninginum. Í 2023 gevur laksaútflutningurin eisini eitt positivt íkast til samlaða útflutningin, men tað stavar ikki frá øktum prísni á laks, men hinvegin frá eini øking í tøkunøgðini í mun til í 2022. Heildarkvoturnar fyri bæði uppsjóvarfisk og í Barentshavinum eru lækkaðar í 2022. Nøgdirnar av toski lækka tíska eitt lítið vet í 2022 í mun til 2021, men prísurin á toski er væl hægri í 2022 enn árið fyri og tí er útflutningurin av toski við til at toga samlaða útflutningsvirðið upp í 2022, eisini fyri ein part í 2023. Eisini fæst góður prísur fyri hýsuna, og tað tykist at vera nógv av hýsu á heimaleiðunum. Upsin er verri at meta um, tí upsaveiðan hevur ikki roynst væl, sjálvt um stovnsmetingarnar boða frá øktum nøgdum. Hóast makrelkvota frá 2021 er flutt til 2022, er ikki líkt til, at skipini klára at fiska alla makrelkvotuna í 2022. Higartil í ár er góður prísur fingin fyri makrel, men samanumtikið væntast eitt lítið prísfall á makrelinum í 2022 samanborið við í 2021. Sildin verður ikki longur seld til Russlands og á vári væntaðist tí eitt prísfall eftirsum nýggir marknaðir skulu finnast, men higartil í 2022 hevur tað ikki givið verri prís, at selja sildina til framleiðslu av mjóli. Samstundis sum prísirnir eru øktir á summum fiskasløgum, eru framleiðslu- og flutningskostnaðirnir øktir nógv. Oljuprísurin hækkaði til dæmis nógv fyrra hálvári 2022, men er nú lækkaður aftur. Samanumtikið gevur **útflutningurin** eitt stórt positivt íkast til vøksturin í BTÚ í 2022 og 2023 (grøni stabbin í mynd I 1), meðan dýrkaði **innflutningurin** gevur eitt stórt neiligt íkast til vøksturin í BTÚ í 2022 og 2023 (blái stabbin í mynd I 1).

Stóru príshækkingarnar á orku og matvørum hava skert keypiorkuna hjá húsarhaldunum. Flestu húsarhaldini eru tó væl fyri fíggarliga til at kunna møta avbjóðingunum við einum øktum kostnaðarstöði, og higartil í 2022 hevur nýtslan hjá húsarhaldunum framvegis verið stór. Almenna nýtslan er mett at gerast størri í 2022 enn í 2021, og tí gevur **privata og almenna nýtslan** samanumtikið eitt stórt positivt íkast til vøksturin í BTÚ í 2022 og eitt lægri, men positivt íkast í 2023, sí gula stabban í mynd I 1. Ímeðan eftirspurningurin lækkaði undir Covid-19 í 2020 og 2021, merkir byggivinnan nú ein vaksandi eftirspurning, hóast stórar príshækkingar eru á tilfari, og byggivinnan boðar framvegis frá stórum tørvi á arbeiðsmegi. Privatu íløgurnar eru tí eitt vet størri í 2022 og 2023 í mun til 2021, ið eisini kemur av, at byggiverkætlanirnar sum heild eru vorðnar dýrari orsakað av stóru príshækkingunum. Almennu íløgurnar eru settar at vaksa við 150 mió. kr. meira í 2022, enn áður ætlað, og samanumtikið eru **privatu og almennu íløgurnar** við til at toga vøksturin í BTÚ upp fyri 2022 og 2023.

Bruttotjóðarúrtøkan býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar

í leypanði prísnum og %-vísa árliga vakstrarískoytið til BTÚ-vøksturin

Talva I 1

2020: Mió DKK; 2021-2023 Vakstrarískoytið %

	2020	2021	2022	2023
Privat nýtsla	9.093	5,8%	7,2%	3,3%
Almenn nýtsla	6.317	1,4%	1,8%	0,8%
Privatar íløgur	3.343	0,1%	3,7%	0,4%
Goymslubroytingar	493	-0,2%	0,2%	-1,6%
Almennar íløgur	2.249	-1,9%	0,5%	0,2%
Allar íløgur uttan goymslubroytingar	5.592	-1,8%	4,2%	0,6%
Innlendskur eftirspurningur	21.495	5,1%	13,4%	3,2%
Útflutningur í alt	10.152	7,5%	7,1%	2,3%
Eftirspurningur tilsamans (uttan innflutning)	31.646	12,6%	20,5%	5,4%
Innflutningur íalt	10.445	5,3%	9,3%	2,9%
Nettóútflutningur (útlendskur eftirspurn.)	-293	2,1%	-2,2%	-0,6%
BTÚ (innl. eftirsp. + netto útflut.)	21.202	7,3%	11,2%	2,6%
Bruttotjóðarúrtøkan	21.202	22.740	25.286	25.937

Kelda: Tjóðarrokknskaparuppgerð hjá Hagstovu Føroya til og við 2020, árin 2021-2023 eru egnar metingar.

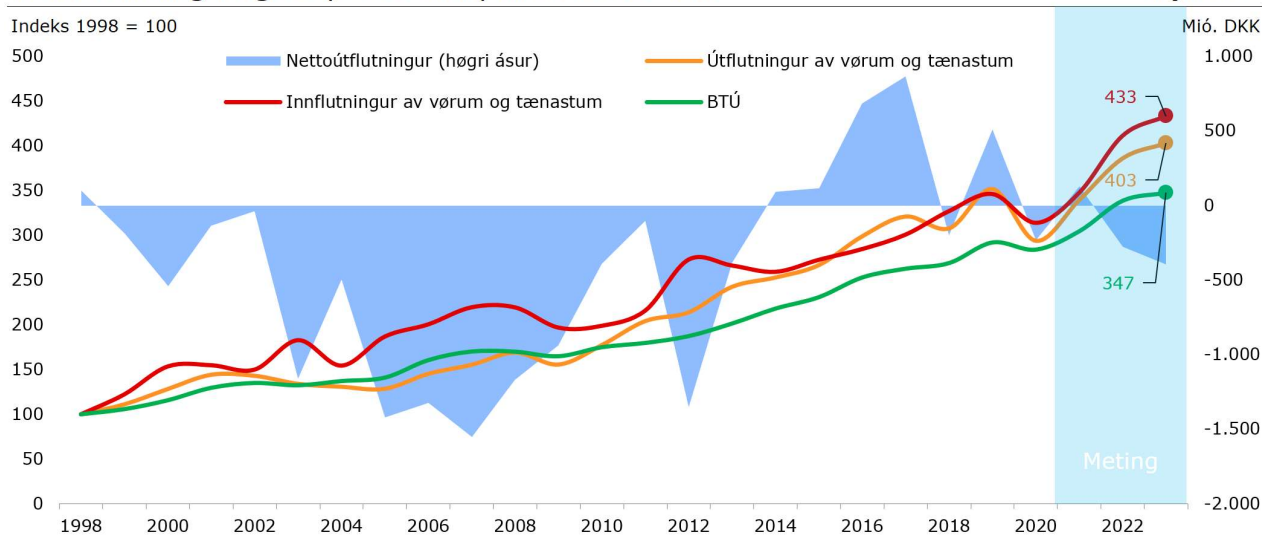
Talva I 1 vísir ískoytini hjá ymsu pørtunum av búskapinum til samlaðu BTÚ. Samlaða bruttotjóðarúrtøkan er fyri árið 2020 endaliga gjørd upp til 21,2 mia. kr. Árin 2021, 2022 og 2023 eru metingar, og eru víst sum prosentvíst árligt vakstrarískoyti í talvu I 1. Vøksturin í BTÚ er settur at verða 11,2% í 2022 í mun til árið fyri. Av hesum kemur eitt stórt íkast frá privatu nýtsluni; heili 7,2%. Síðani stava 1,8% frá almennu nýtsluni, 3,7% frá privatum íløgum og 0,5% frá almennum íløgum. Íkastid frá útflutninginum er heili

7,1%, ið sostatt togar vøksturin í BTÚ upp í 2022. Innflutningurin gevur í 2022 eitt stórt negativt íkast til árliga vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum; íkastið frá innflutninginum er 9,3% og skal trekkjast frá fyri at geva ein samlaðan vøkstur í BTÚ í 2022 á 11,2% í leypandi prísnum.

Mynd I 2 vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vørum og tænastrum, og BTÚ, og í myndini sæst, at nettoútflutningurin av vørum og tænastrum er mettur at gerast negativur í 2022 og 2023. Vegna støddina á privatú nýtsluni í mun til BTÚ, virkar ein vøkstur í privatú nýtsluni ógvusligt á búskapin og í 2022 er tað serliga vakstrarískoytið frá privatú nýtsluni og privatú íløgnum, sum mótvirkar negativa vakstrarískoytið frá nettoútflutninginum, soleiðis at BTÚ vøksturin í 2022 er positivur, sí talvu I 1. Á myndini sæst, at útflutningurin minkaði í 2020 orsakað av koronufarsóttini, meðan innflutningurin stóð í stað. Í fyrra hálvári 2022 eru bæði inn- og útflutningurin av vørum og tænastrum methøgir. Nettoútflutningurin av vørum og tænastrum hevur verið negativur øll árini til og við 2013, burtursæð frá 1998. Í tíðarskeiðinum 2014-2021 hevur handilsjavnin av vørum og tænastrum í størstan mun verið positivur, meðan hann er mettur at gerast negativur í 2022 og 2023. Tað er nettoútflutningurin av tænastrum, sum dregur nettoútflutningin niður, tí nettoútflutningurin av vørum einans, er framvegis positivur.

Nettoútflutningur og BTÚ, 1998-2023, indeks 1998=100

Mynd I 2

Kelda: Hagstova Føroya hevur gjørt upp BTÚ til og við 2020, BTÚ fyri árini 2021-2023 eru metingar, somuleiðis eru inn- og útflutningurin í árunum 2022 og 2023.

Metingar hjá IMF fyri árini 2022-2023 vísa á ein lækkandi búskaparvøkstur fyri heimsbúskapin. Tað eru nógv viðurskifti, sum eru viðvirkandi til at IMF lækkar sínar metingar. Kríggi í Úrkrania, Kína, sum framvegis er rakt av Covid-19 og ein stórur prísvøkstur (inflasió) í bæði USA og Evropa. IMF metir búskaparvøksturin í heimsbúskapinum (í realum virðum) at verða 3,2% í 2022 og 2,9% í 2023. Somu tøl fyri Evropa eru ávikavist 2,6% í 2022, og 1,2% í 2023, meðan tøluni fyri USA eru 2,3% í 2022 og 1% í 2023. Metingin hjá IMF fyri í 2022 er umleið tvey procentstig lægri, enn somu meting segði fyri einum ári síðani (IMF, juli 2021). Tá vóru útlit til framgongd í heimsbúskapinum, sum var í ferð við at koma fyri seg eftir avleiðingunum av koronufarstóttini, men síðani tá eru lond vorðin rakt av prísvøksstri, rentuhækkingum, og kríggi. Leggjast skal til merkis, at metingarnar hjá IMF fyri búskaparvøkstur er vøkstur í realum BTÚ, meðan vit í Føroyum bert hava BTÚ í leypandi prísnum. Tað merkir, at okkara tøl sveiggja meira (vísa lægri og hægri tøl), enn tey hjá IMF, og at vit í føroysku tølunum áttu at trekt prísvøksturin frá við at nýta ein BTÚ deflator. Verður vøksturin í brúkaraprístalinum í 2. ársfjórðingi 2022 nýtt sum eitt alternativ til BTÚ deflatorin og drigin frá metta vøksstrinum í BTÚ í leypandi prísnum í 2022, líkist metti BTÚ vøksturin í Føroyum í 2022 (3,9%) meira tí hjá heimsbúskapinum og Evropa (sí nærri frágreiðing í broti 1.2)².

² Keldur: World Economic Outlook update July 2022 (og July 2021), IMF.org.

I 2 Privat nýtsla og íløgur

I 2.1 Privat nýtsla

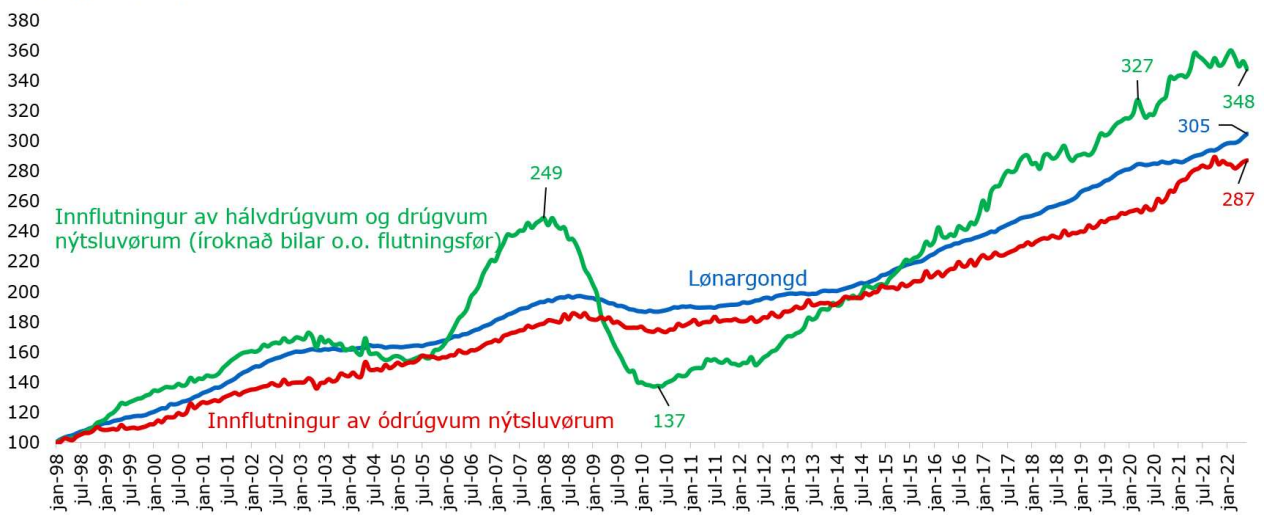
Privata nýtslan er ein týðningarmikil partur av føroyska búskapinum. Í stødd er privata nýtslan á støði við vøruútflutningin og vøruinnflutningin og gongdin í privatu nýtsluni hevur stóra ávirkan á BTÚ-vøksturin. Privata nýtslan verður uppgjørd sum liður í uppgerðini av útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni á tjóðarroknaskapinum. Seinastu uppgjørdi tjóðarroknaskapartølini, ið umfata útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuna, eru fyri 2020. Fyri tíðarskeiðið aftaná 2020 vera indikatarar um nýtsluna nýttir. Ein indikaturur er innflutningurin av nýtslulvørum; av øðrum indikatum er gongdin í lønargjaldingum og MVG-inntøkur landskassans.

Mynd I 3a vísir gongdina í innflutningi av nýtslulvørum sum leypandi 12 mánaða samanlegging (sí fylgiskjal 2) samanhlidin við lønargongdina³. Myndin vísir, at innflutningurin av hálvdrúgvum nýtslulvørum (t.d. klæðir) og drúgvum nýtslulvørum (t.d. sjónvørp og bilar) er vaksin nógv seinastu 10 árin. Í byrjanini av 2020 sást eitt lítið fall í innflutninginum av hálvdrúgvum og drúgvum nýtslulvørum, ið kann skyldast tilfarstroti og flutningstrupulleikum úti í heimi og annars afturhaldni í nýtsluni. Síðani sæst ein brattur vøkstur sum flatar út við endan av 2021, ið skyldast, at føroysk húsarhald nýttu pening í størri mun enn vanligt heima í Føroyum, meðan koronastøðan avmarkaði møguleikarnar at ferðast uttanlands. Peningurin, ið annars skuldi verið nýttur í útlandum hetta tíðarskeiðið, varð nýttur til eitt nú klæðir, húsbúnað og umvæling av sethúsum. Henda gongd tykist at vera vend í 2022. Í 1. ársfjórðingi 2022 sæst ein lækking í söluni av húsbúnaði og húsarhaldsútgærd á 32% í mun til ársfjórðingin fyri, og sölun av klæðum og fótubúnaði lækkaði 25% meðan søla av mati og drykkjувørum lækkaði 14%. Hetta bendir á, at nýtslumynstrið undir Covid-19 longu er við at vera broytt, og at peningur í størri mun aftur verður nýttur til uttanlandsferðir.

Lønarinntøka og innfluttar nýtslulvørir hjá húsarhaldum, jan-98 til jun-22

Mynd I 3a

Indeks, jan-98 = 100

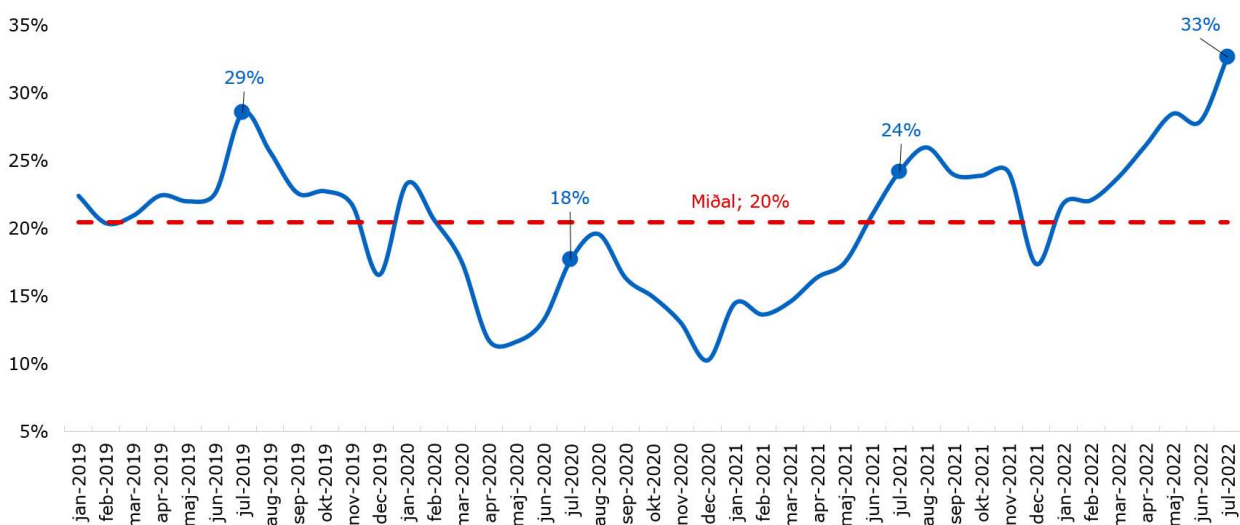
Kelda: Egnar útrokningar við støði í hagtølum Hagstovunnar.

Tilfarstrot og seinkanir av flutningi orsakað av koronustøðuni úti í heimi hevur frammanundan elvt til dýrkanir, men eftirfylgjandi er støðan í Ukraina vorðin orsök til uppáttur størri prishækkanir í fyrru helvt av 2022 á bæði flutningi, orku, mati og rávørum. Meðan summar vørur ikki verða keyptar so oftani, so sum innbúgv til sethúsin, fylla aðrar vørur nógv í dagliga rakstrinum hjá vanliga húsarhaldinum. Prishækkingar á olju hava stóran týðning fyri tøkupeningin hjá húsarhaldunum, tí olja skal nýtast til bæði at hita húsin og sum brennievni til bilin. Samstundis eru matvørurnar hækkaðar í prisi, ið somuleiðis

³ Viðmerkjast skal, at lønarinntøkur vunnar í útlandum ikki eru við í lønartølunum handan myndina. Í innflutningshagtølunum fylla ódrúgvu nýtslulvørurnar lutfalsliga meira enn drúgvu og hálvdrúgvu nýtslulvørurnar.

beinleiðis lækkar tøkupeningin hjá húsarhaldunum, tí neyðsynjarvørur sum matur slepst ikki undan at keypa. Av tí at lutfalsliga stórir partur av inntøkuni verður nýttur til olju og matvørur hjá láginntøkuhúsarhaldum, eru tað serliga hesi, ið eru rakt av seinastu príshækkingunum.

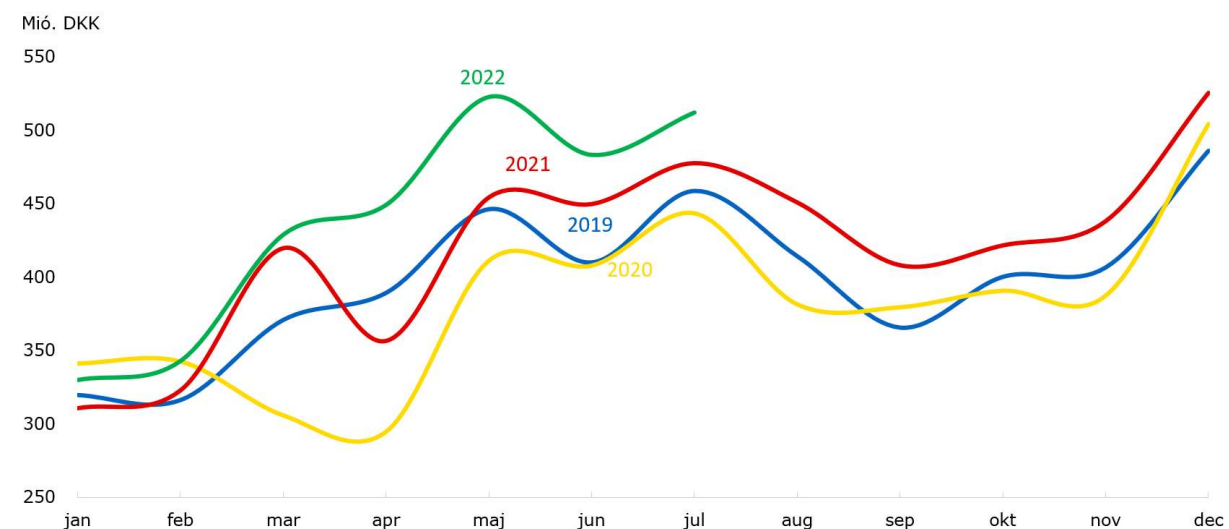
Kortnýtsla hjá føroyingum uttanlands, % av samlaðu kortnýtsluni, jan-19 til jul-22 Mynd I 3b

Kelda: BankNordik og Betri Banki.

Mynd I 3b vísir gongdina í kortnýtsluni hjá føroyingum uttanfyri Føroyar, víst sum prosentpart av samlaðu kortnýtsluni í Føroyum og uttanlands tilsamans. Hetta eru tøl, sum Búskaparráðið hevur fingið frá peningastovnunum. Í juli 2019, áðrenn vit kendu nakað til Covid-19, var 29% av kortnýtsluni hjá føroyingum í útlandinum. Í juli 2020, meðan koronafarsóttin gjørdi um seg og avmarkaði ferðingina uttanlands, lækkaði kortnýtslan hjá føroyingum niður í 18% uttanlands og samstundis øktist nýtslan heima í Føroyum, sí mynd I 3a. Í juli 2021 hækkaði kortnýtslan aftur uttanlands, og í juli 2022 eru tað heili 33% av samlaðu kortnýtsluni hjá føroyingunum, ið fer fram uttanlands. Tann nýtslan hjá húsarhaldunum, sum fer fram í Føroyum, er mett at gerast lægri samanborið við lutfalsligu stóru nýtsluna í Føroyum í 2020 og 2021, sum kom av, at Covid-19 avmarkaði møguleikan fyri at ferðast uttanlands.

Kortnýtsla hjá føroyingum í Føroyum og uttanlands samanlagt, jan-2019 til jul-2022 Mynd I 3d

Kelda: BankNordik og Betri Banki.

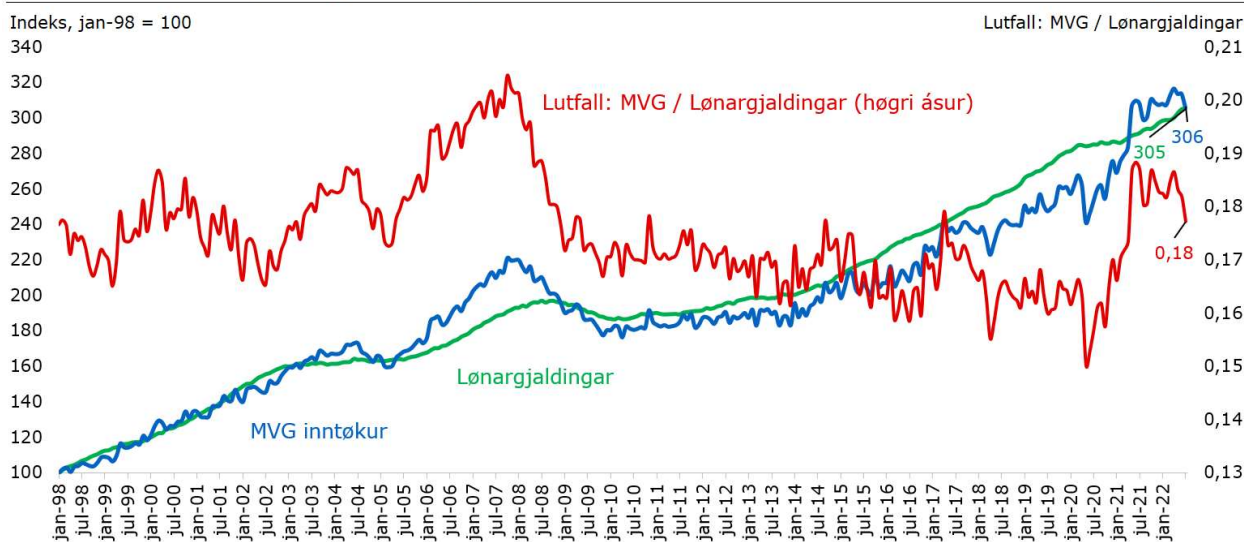
Mynd I 3d vísir samlaðu kortnýtsluna í Føroyum og uttanlands fyri árin 2019 – 2022 (2022 bert fram til og við juli mánað). Myndin tykist at vísa eina størri nýtslu í 2022 enn undanfarnu árin, men tað merkir ikki neyðturviliga, at húsarhaldini í 2022 hava keypt størri mongdir av vørum og tænastum í mun til

undanfarnu árin, men bert, at tær vørurnar og tænastrnar, ið tey eru von at keypa, eru vorðnar dýrari í 2022.

Stóri vøksturin í innflutninginum av drúgvum og hálvdrúgvum nýtslurvørum síðani 2014 hevur annars verið nýttur í undanfarnu frágreiðing sum grundgeving fyri, at føroysku húsarhaldini møguliga eru farin at nýta ein størri part av inntøkuni uppá nýtslu (heldur enn uppsparing), sí mynd I 3a. Mynd I 4 vísir gongdina í lønargjaldingum og MVG-inntøkum landskassans. Nýtslulutfallið er ikki gjørt upp sum hagtal, men lutfallið millum MVG og lønargjaldingar verður nýtt sum ávísi fyri gongdina í nýtslulutfallinum, har MVG umboðar nýtslu og lønargjaldingar tøku inntøkuna hjá húsarhaldunum.

Gongdin í lønum og MVG, jan-98 til jul-22

Mynd I 4

Viðm.: Tølini byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging fyri tíðina frá januar 1998 til og við seinast dagfördum tølunum.

Kelda: Egnar útrokningar við støði í lønartølum Hagstovunnar og MVG-tølum frá TAKS.

Fram til fíggjarkreppuna í 2008 vaks lutfallið millum MVG og lønargjaldingar munandi; tað vil siga at húsarhaldini nýttu ein stóran part av tøku inntøkuni til nýtslu. Eftir 2008 hendi eitt stórt fall í lutfallinum. Síðani 2009 hevur hetta lutfallið somuleiðis víst eina fallandi gongd, og svarar hetta til, at lønirnar eru vaksnar skjótari enn MVG-inntøkur landskassans. Hetta kundi bent á eitt áhaldandi varsemi í mun til privata nýtslu. Síðani seinna hálvár 2020 er lutfallið vaksið munandi, og kundi hetta beint á at húsarhaldini eru farin at nýta ein størri part av tøku inntøkuni til nýtslu. Vøksturin í lutfallinum millum MVG og lønargjaldingar flatar síðani út í seinna hálvári í 2021 og er síðani lækkað í juli 2022. Viðmerkjast kann, at MVG inntøkurnar vóru lægri í mai 2020 orsakað av, at MVG'ð kundi útsetast. Lægri MVG inntøkurnar á vári 2020 samanborið við várið 2021 gera tískil, at vøksturin sýnist serliga stórur fyrra hálvár 2021. MVG hagtølini fanga ikki nýtslu uttanlands, men bert tað, ið er nýtt í Føroyum. Sum áður nevnt hava føroysku húsarhaldini ferðast minni enn vanligt í 2020 og í 2021, og økta sølan av bæði klæðum, húsbúnaði og mati í føroysku handlunum hesi bæði árin bendir á, at húsarhaldini hava nýtt tann peningin í Føroyum, sum annars vanliga verður nýttur uttanlands. Tískil er ikki ósannlíkt, at føroyingar í størri mun eru farnir at ferðast uttanlands, so hvørt sum inntøkan er økt tey seinastu 10 árin, og at lutfallið síðani seinna hálvu av 2020 fram til seinna hálvu av 2021 so at siga umboðar sanna nýtslulutfallið. Hagtølini fyri kortnýtslu benda nevniliga á, at upp móti einum triðingi av tí nýtsluni, har goldið verður talgilt við gjaldskorti, fer fram í útlundunum.

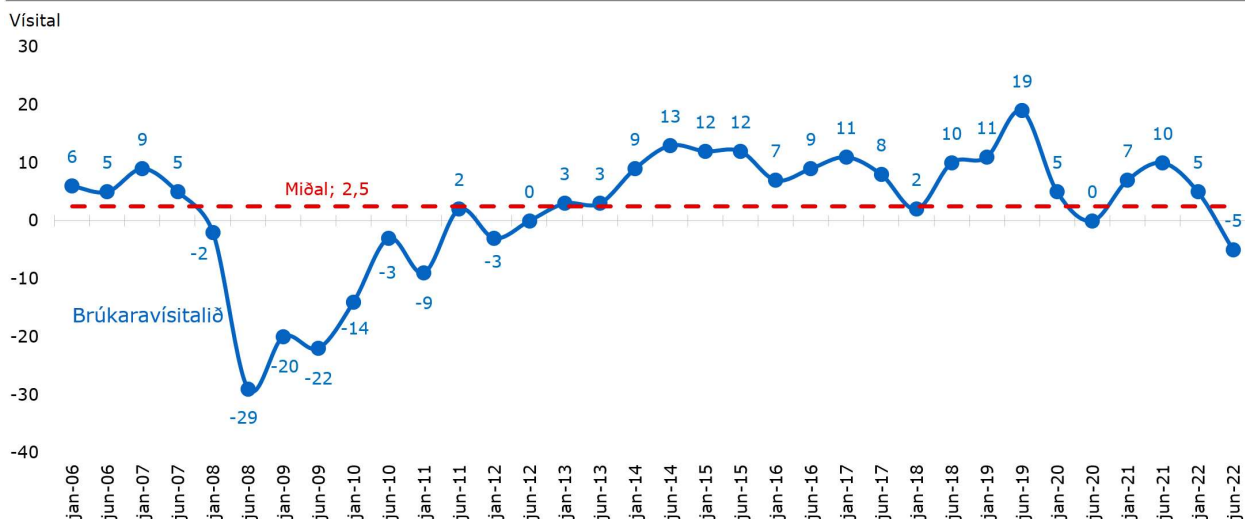
Tað, at húsarhaldini hava havt eina varisliga nýtslu síðani fíggjarkreppuna í 2008 kann eisini hava gjørt sítt til, at húsarhaldini eru væl fyri til at mæta fíggjarligu avbjóðingunum í sambandi við koronufarsóttini og nú eisini hægra prísstøðið.

I 2.2 Konjunkturbarometrið fyri húsarhaldini

Samlaða brúkaravísitalið frá Hagstovuni í mynd I 5a fevnir um spurningar um fíggarligu útlitini hjá húsarhaldunum komandi árið, útlitini hjá búskapinum, arbeiðsloysið, og hvørt húsarhaldini vænta at fara at spara upp komandi árið. Nýggjasta kanningin, ið er gjørd í juni 2022, vísir, at samlaða brúkaravísitalið hjá føroysku húsarhaldunum er -5. Hetta er ein lækking í mun til seinastu kanningina, ið var gjørd í januar 2022.

Vísital - samlað brúkaravísital fyri føroysku húsarhaldini, jan-06 til jun-22

Mynd I 5a

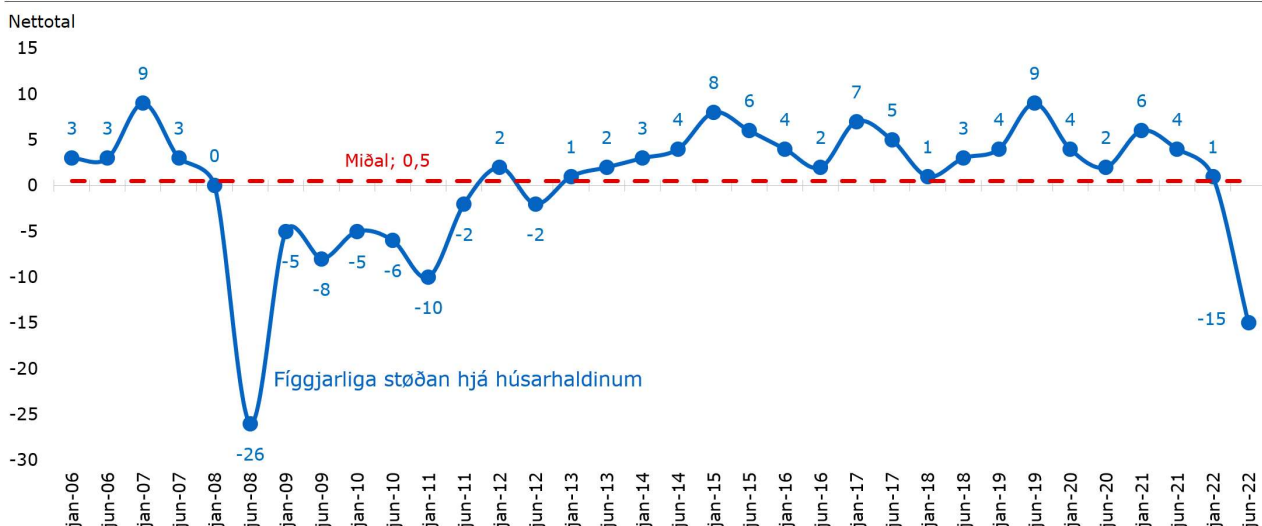

Kelda: Hagstova Føroya.

Um sína egnu fíggarstøðu um eitt ár sammet við í dag, meta húsarhaldini útlitini verða munandi verri, sí mynd I 5b. Stóra fallið í vísitalinum minnir um fallið undir fíggarjarkreppuni í 2008. Meðan útlitini fyri fíggarstøðuna ikki var stórvegis ávirkað undir koronufarsóttini, vænta húsarhaldini hinvegin eina versnaða fíggarstøðu fyri komandi árið, sum allarhelst kemur av prís- og rentuhækkingunum og stúranir annars um búskaparligu gongdina í Føroyum og úti í heimi.

Fíggarstøðan hjá húsarhaldinum um eitt ár sammett við í dag, jan-06 til jun-22

Mynd I 5b

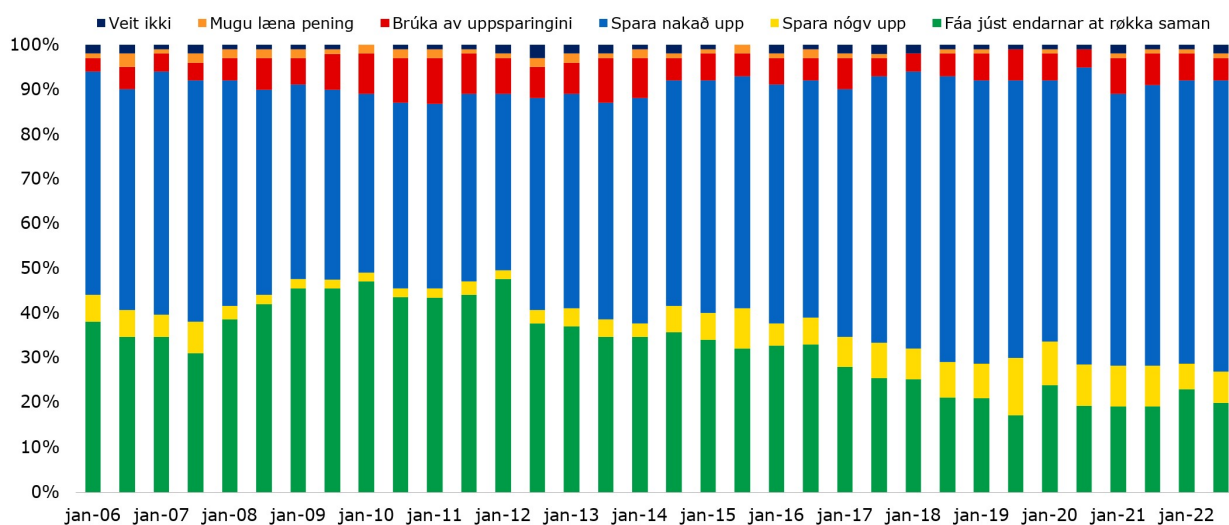

Viðm.: Nettotalið liggur í talstrekki frá +100 til -100. Nettotalið er útroknað eftir svarbýti til spurningin: Hvussu væntar tú fíggarliga støðan hjá tínun/tykkara húsarhaldi broytist næstu 12 mánaðirir?

Kelda: Hagstova Føroya.

Lýsing av aktuella figgjarstøðuni hjá húsarhaldunum

Mynd I 5d

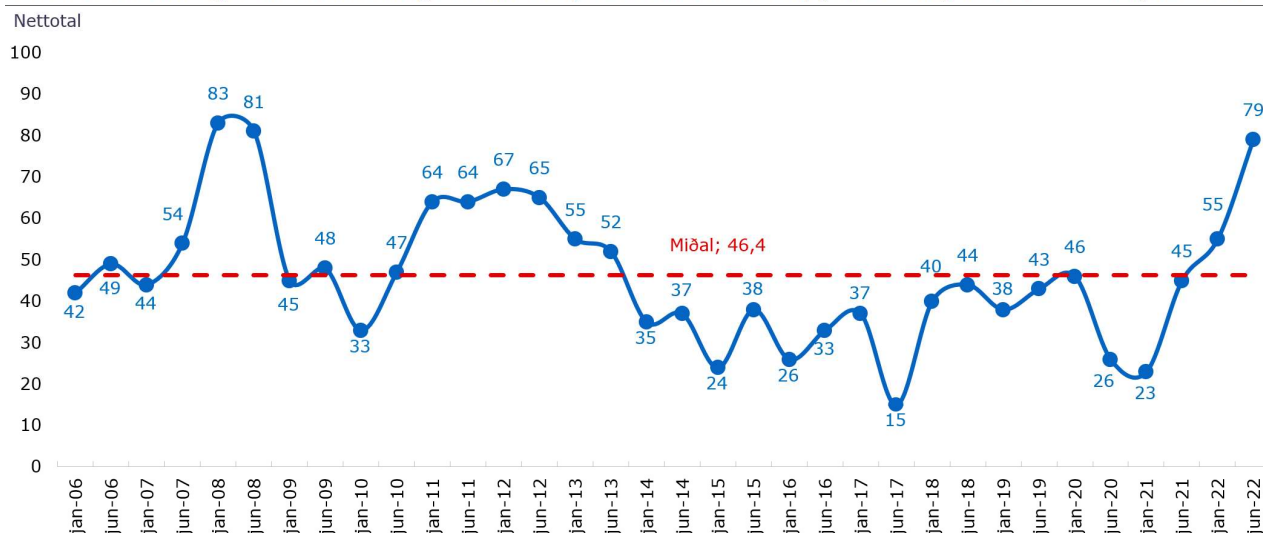

Kelda: Hagstova Føroya.

Mynd I 5d vísir, at hóast útlitini hjá figgjarstøðuni hjá húsarhaldunum er heldur neilig, er figgjarstøðan samlað sæð batnað hesi seinastu árin. Verða tey spurd um, hvussu figgjarstøðan er í løtuni (ikki víst í myndini), er ein lítil hækking í vísitalinum í mun til seinastu kanning. At húsarhaldini meta sína egnu figgjarstøðu vera óbroytta, stuðlar upp undir metingum hjá peningastovnunum, ið siga frá, at føroysku húsarhaldini eru figgjarliga mótstøðufør og ikki hava trupulleikar við at gjalda rentur og avdráttir av síni skuld. Sambært peningastovnunum verður tað ikki biðið um fleiri skáar, og trotini eru ikki størri, enn vanligt hjá privatkundunum. Parturin av húsarhaldum, sum júst fáa endarnar at røkka saman ella sum brúka burturav uppsparingini, er nógv minkaður síðani árin eftir figgjarkreppuna, og er framvegis lítil, sí mynd I 5d. Húsarhaldini meta prísirnar á vørum og tænastum vera farnar nógv upp seinasta árið, sí mynd I 5e.

Prísir á vørum og tænastum í dag sammett fyri einum ári síðan, jan-06 til jun-22

Mynd I 5e

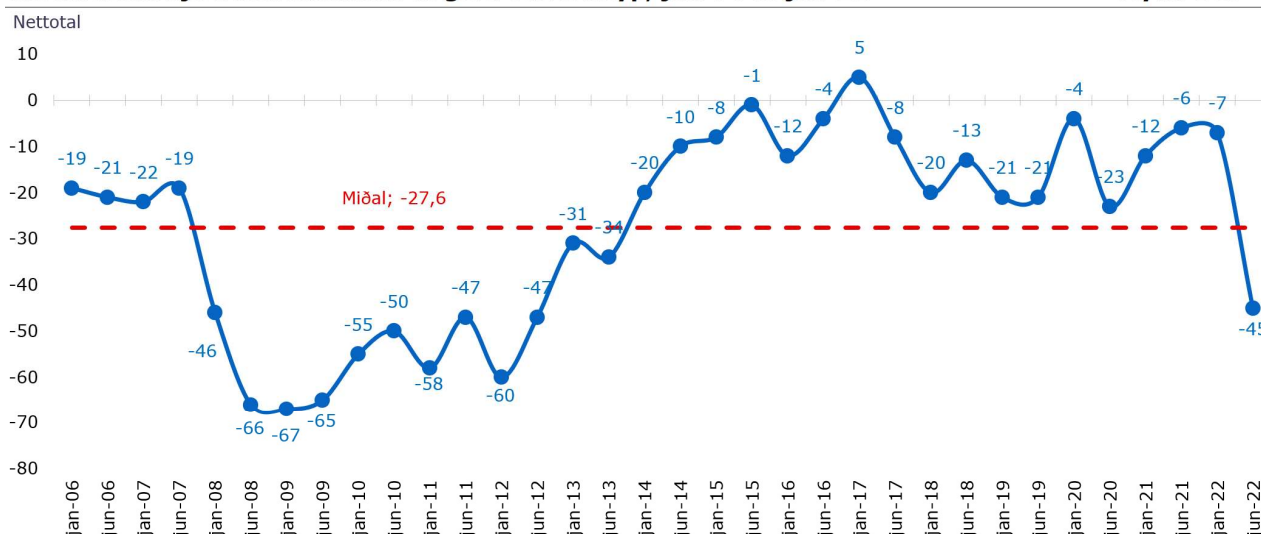
Viðm.: Nettotallið liggur í talstrekki frá +100 til -100. Nettotallið er útroknað eftir svarbýti til spurningin: Hvussu metir tú gongdina í Føroyska búskapinum verður næstu 12 mánaðirnar?

Kelda: Hagstova Føroya.

Munandi færri húsarhald meta í hesi kanning, í mun til kanningina frá í januar mánað, at nú er rætta løtan at gera størri keyp, sí mynd I 5f. Hetta kemur væntandi av búskaparligu støðuni við vaksandi prísnum og hækkandi rentum, ið elvir til størri óvissur fyri føroysku húsarhaldini. Húsarhaldini kunnu av hesi orsök gerast meiri varin.

Rætta løtan hjá húsarhaldinum at gera størri keyp, jan-06 til jun-22

Mynd I 5f

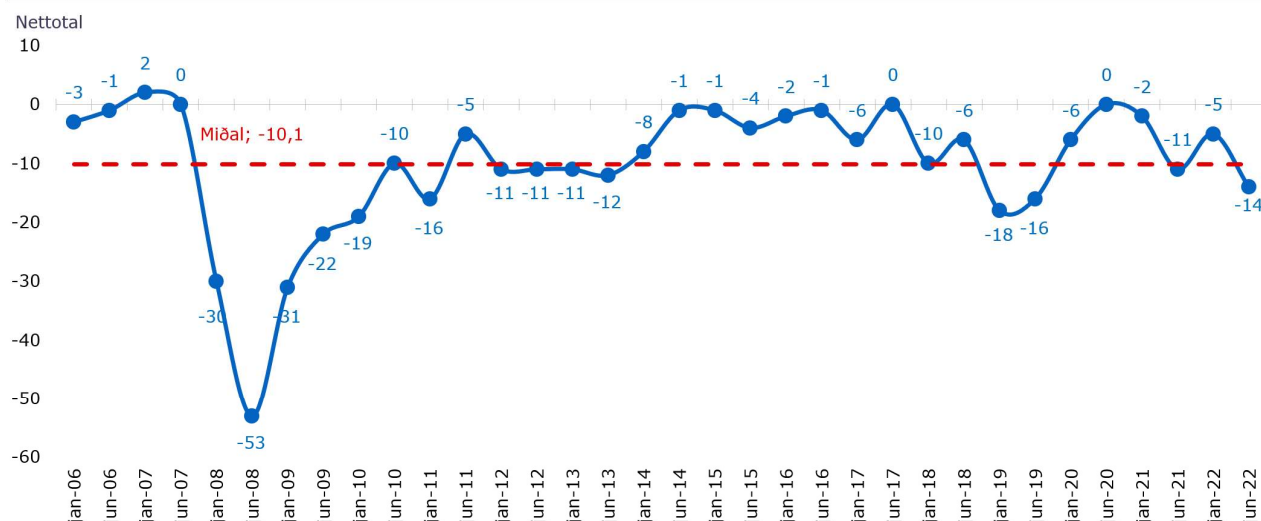
Viðm.: Nettotallið liggur í talstrekki frá +100 til -100. Nettotallið er útroknað eftir svarbýti til spurningin: Í mun til núverandi búskaparstöðu, metir tú so tað er rætta løtan hjá húsarhaldinum at gera størri keyp - t.d. møblar o.l?

Kelda: Hagstova Føroya.

Mynd I 5g vísir brúkaravísitalið fyri væntaða nýtslu til størri keyp hjá føroyska húsarhaldinum næsta árið. Meðan tað eru munandi færri húsarhald sum meta, at nú er rætta løtan at gera størri keyp samanborið við januar kanningin (mynd I 5f), er tað ikki eins stór lækking í vísitalinum fyri hvørt húsarhaldini hava ætlanir um at gera størri keyp komandi árið (mynd I 5g). Við prishækkingunum á olju í fyrru hálvu av 2022 í huga, kundi hetta bent á, at nógv húsarhald hava ætlanir um at gera íløgur í eitt nú jarðhita, hitapumpu, húsabjálving ella el-bíl. Umboð fyri peningastovnarnar greiða frá, at eftirspurningurin eftir fígging til orkumvælingar av sethúsunum og fígging til el-bílar, er øktur nógv í seinastuni.

Væntan hjá húsarhaldinum at gera størri keyp næsta árið, jan-06 til jun-22

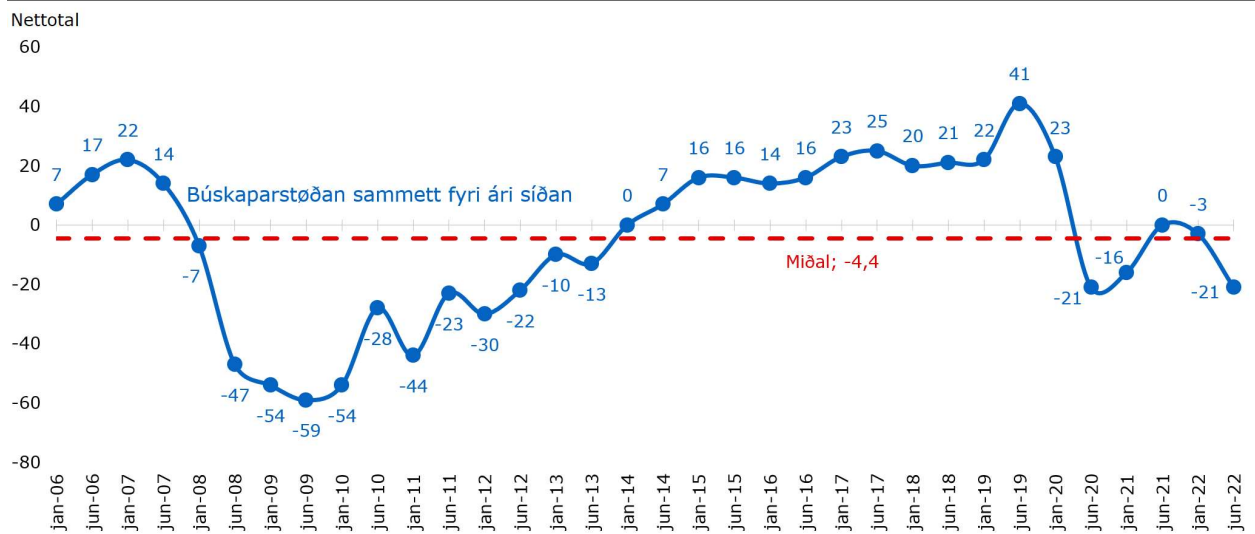
Mynd I 5g

Viðm.: Nettotallið liggur í talstrekki frá +100 til -100. Nettotallið er útroknað eftir svarbýti til spurningin: Væntar tú, at títt/tykkara húsarhald næstu 12 mánaðirnar ger fleiri størri keyp - m.a. møblar o.l - í mun til seinastu 12 mðr?

Kelda: Hagstova Føroya.

Tá ið húsarhaldini verða spurd um, hvussu búskaparstöðan er í Føroyum í løtuni, liggur vísitalið á sama støðið, sum í juni 2020 tá stór óvissa var um avleiðingarnar av koronufarstóttini, sí mynd I 5h. Tíðindini úti í heimi um kríggj, rentu- og prishækkingar eru allarhelst orsök til hetta, men vísitalið er fyri tað ikki eins lágt sum undir fíggjarkreppuni í 2008.

Kelda: Hagstova Føroya.

Samanumtikið tykjast húsarhaldini at vera væl fyrri fíggarliga; hóast tey eru tilvitað um, at prísir og rentur hækka, sæst higartil í 2022 ikki nøkur stórvegis lækking í nýtsluni hjá húsarhaldunum. Slíka hækking í brúkaraprístalinum, sum í øðrum ársfjórðingi 2022, hava vit ikki sæð í Føroyum 14 ár, og tað ávirkar eyðsæð húsarhaldini tá tey verða biðin um at meta um egnu fíggarstöðu og um búskapin sum heild, men løntakaratalið er methøgt, arbeiðsloysið er lágt og tørvurin á arbeiðsmegi er sera stórir. Hetta týðir á, at privata nýtslan helst kann gerast størri, enn lægra bjartskynið í hesi kanning bendir á.

I 2.3 Brúkaraprístalið

Í 2021 og 2022 hevur stórir prísavøkstur verið á vørum, sum vit innflyta; eitt nú orku og matvørum. Serliga ávirka prísirnir á brennievni og mati brúkaraprístalið í Føroyum, tí hesar vørur eru ein lutfalsliga stórir partur av nýtsluni hjá einum vanligum húsarhaldi. Í brúkaraprístalinum verður mátað, hvussu nógv ymsar vørur og tænastur hækka í prisi, faldað eftir hvussu stóran part av nýtsluni hjá einum miðal húsarhaldi, ið tær fylla. Um vit hugsa okkum til, at eitt vanligt húsarhald í Føroyum hevur eina samlaða nýtslu á 100 kr., so fara 20 kr. til matvørum og 18 kr. til býli, ið fyrri ein stóran part er oljunýtsla til upphiting av sethúsunum og rentuútreiðslur ella húsaleiga, og síðani viðlíkahald. Síðani fara 14 kr. til flutning, sum eru útreiðslur til keyp og rakstur av bili íroknað brennievni. Harafturat fara um 6 kr. til keyp av klæðum og skóm, og eini 8 kr., til møblar og húsarhaldsútgærd. Til frítíð og mentan, og hotel og matstovur, verða nýttar 14 kr., og restin av teimum 100 kr. verða nýttar til samskipti, heilsu og ymsar aðrar vørur og tænastur.

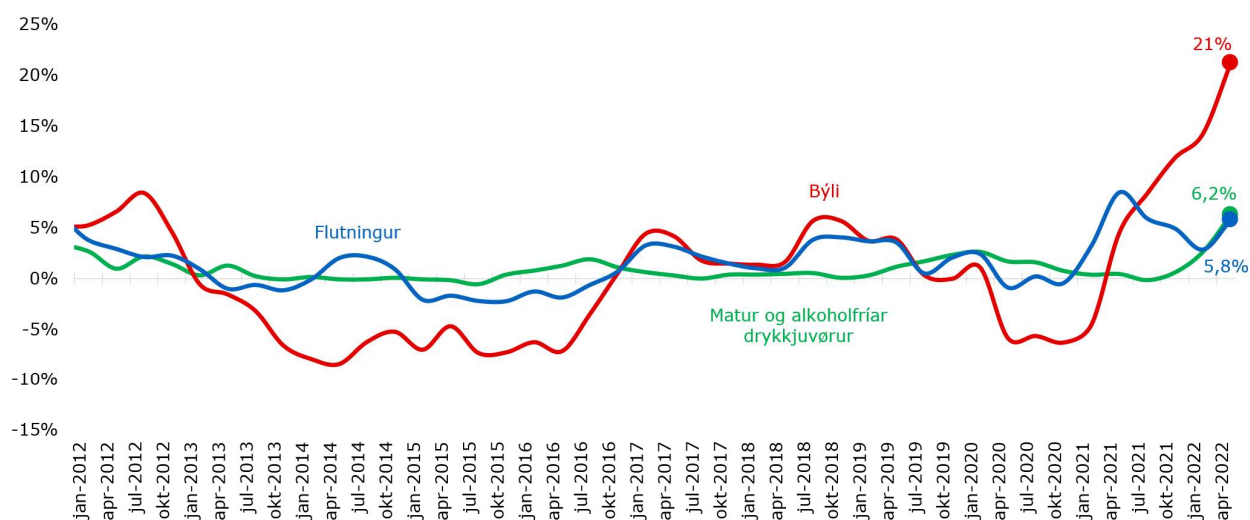
Omanfyri standandi uppbytið av nýtsluni er galdandi fyrri eitt miðal húsarhald í Føroyum; hjá húskjum við lágari inntøku, fer ein uppáttur størri partur av samlaðu nýtsluni til mat og brennievni til upphiting og bilin. Av tí at tað júst eru brennievni og matur, ið eru dýrkaðar nógv í seinastuni, eru húski við lágari inntøku harðari rakt enn onnur av øktu prísunum. Brúkaraprístalið er í síni heild økt 7,3% í øðrum ársfjórðingi 2022 í mun til sama ársfjórðing árið fyrri, ið er størsta hækkingin seinastu 14 árin. Matur og drekka, ið er tann vørubólkurin, sum fer avstað við størsta partinum av samlaðu nýtsluni hjá føroysku húsarhaldunum, er øktur við 6,2% í hesum tíðarskeiði, meðan næststørsti bólkurin; býli, er øktur við 21% í sama tíðarskeiði orsakað av oljuprísahækkingum. Somuleiðis er brennievni til akfør økt munandi í prisi; tað er ein partur av bólkinum flutningur, sí mynd I 6.

Prísavøksturur í Føroyum er eitt vet lægri enn í okkara grannalondum, Evropa og USA; í Evropa er tað í løtuni øktir gass- og streymprísir, umframt oljuprísir, ið hálta prísavøksturur upp har; í Føroyum nýta vit ikki gass, og el-prísirnir eru ikki øktir í hesum tíðarskeiði í Føroyum. Møguliga fara prísirnir framvegis at

veksa komandi tíðina, men prísirnir væntast ikki at veksa eins nógv í 2023, sum teir longu hava gjørt í 2022.

Brúkaraprístalið, útvaldir vørubólkar, árlig %-broyting, feb-12 til mai-22

Mynd I 6

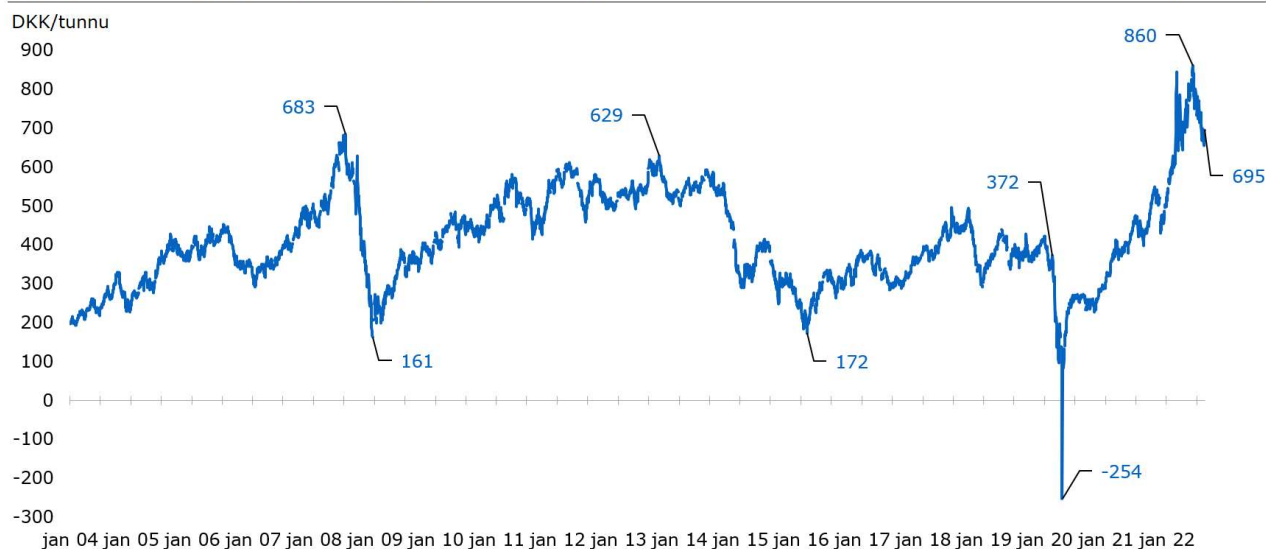
Viðm.: Prosentvøkstur í brúkaraprístalinum í mun til sama ársfjórðing árið fyrri.

Kelda: Hagstova Føroya.

Mynd I 7 vísir gongdina í oljuprísinum⁴ í danskum krónum síðan januar 2004. Oljuprísurin hevur sveiggjað rættiliga nógv; hann var til dømis 860 DKK/tunnu í juni 2022 og liggur í løtuni liggur á 695 DKK/tunnu (hálfan august 2022). Eitt stórt prísfall hendi á olju í fyrsta ársfjórðingi 2020, men prísurin er síðani øktur aftur munandi. Í høvuðsheitinum hevur \$/tunnu prísurin síðan primo 2015 sveiggjað millum 40 og 66 dollarar, men er síðani farin upp um 70 dollarar í stuttum tíðarskeiðum av 2018 og 2019. Eftir russisku innrásina í Ukraina gjørdi oljuprísurin eitt rættiligt lop, og var 124 dollarar pr. tunnu í mars 2022. Í august mánaði er oljuprísurin komin at nærkast prísstøðinum áðrenn russisku innrásina í Ukraina um mánaðarskiðið februar-marts 2022; áleið 93 USD/tunnu.

Spotprísur á olju (DKK/tunnu), jan-04 til aug-22

Mynd I 7

Kelda: Egnar útrokningar við støði í oljuprís frá Thomson/Reuters og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

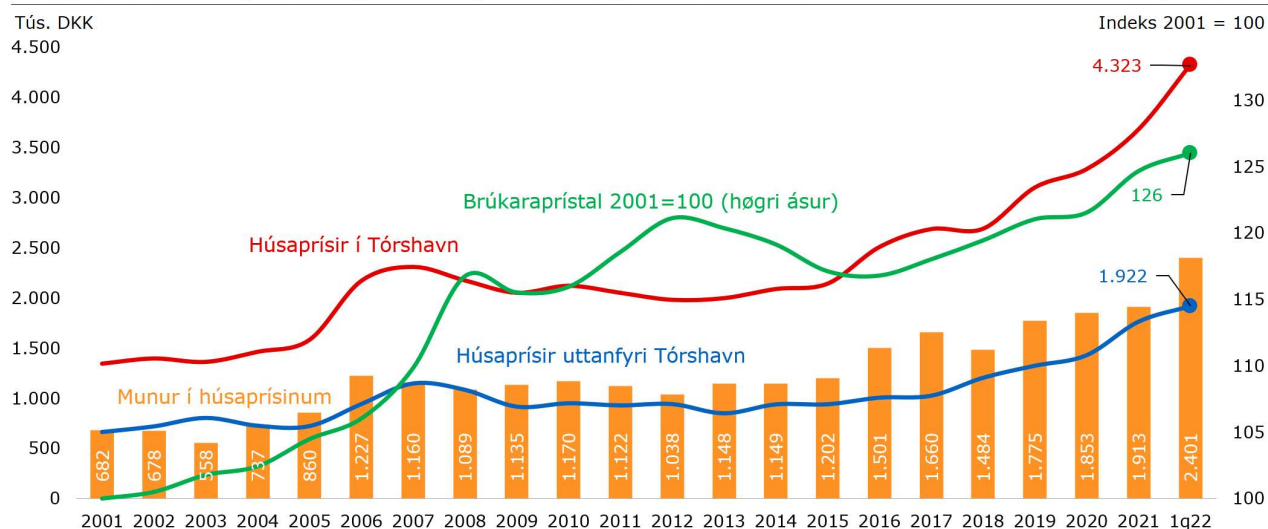
⁴ Hetta er WTI (West Texas Intermediate) oljan, hvørs prísir vanliga eru lægri enn norðsjóvarolju (Brent) prísir.

I 2.4 Sethúsamarknaðurin

Mynd I 8a vísir gongdina í sethúsaprísum, sum eru skrásettir av Betri Banka fyri tíðarskeiðið 2001 til 2021, harafturat er fyrsti ársfjórðingur 2022 eisini við í myndini. Miðalprísurin í Tórshavn hevur verið vaksandi síðani 2012, tó sæst ein enn størri vøkstur frá 2018 og fram. Síðan 2017 tykist vøkturin í sethúsaprísinum uttanfyri miðstaðarøkið somuleiðis at vera øktur, hetta kemur millum annað av at frástøðan til miðstaðarøkið er stýtt við Eysturoyartunlinum og komandi Sandoyartunlinum. Miðalprísurin á sethúsum uttanfyri Tórshavn var í fyrsta ársfjórðingi 2022 1,9 mió. kr. og í Tórshavn 4,3 mió. kr.

Gongdin í sethúsaprísum og brúkaraprístalinum, 2001 til 2022

Mynd I 8a

Viðm.: Tøl fyri 2022 eru til og við fyrsta ársfjórðingi. Tórshavn fevnir um Tórshavn, Hoyvík og Argir.

Kelda: Hagstova Føroya og Betri Banki.

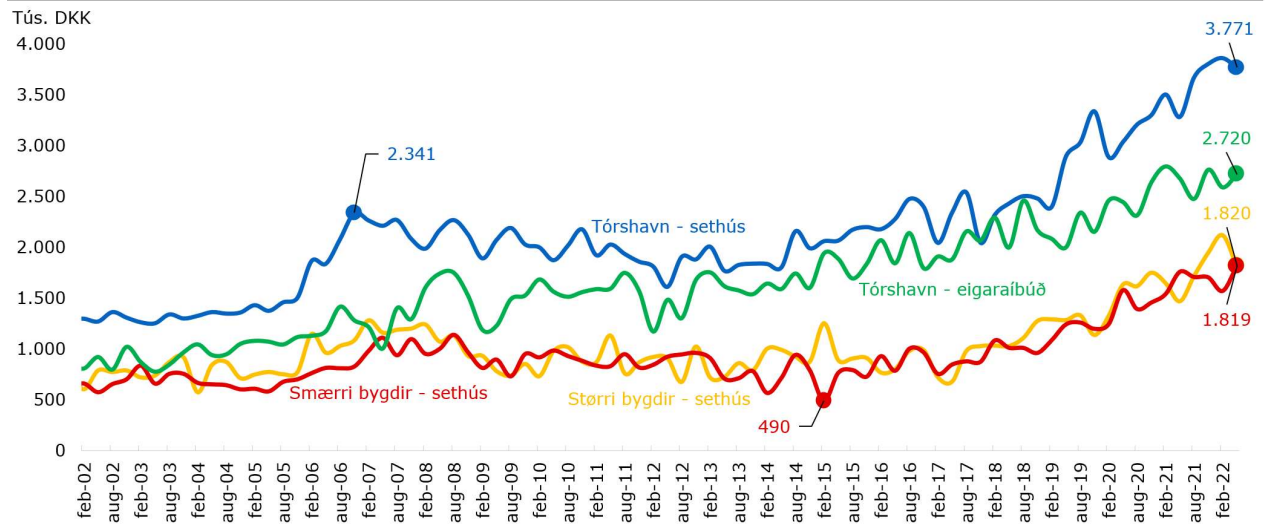
Fyri at tálma vaksandi inflasjónini, hava miðbankar kring heimin hækka renturnar, og sostatt veksa rentuútreiðslurnar hjá húsarhaldunum sum hava lán við skiftandi rentu⁵, umframt tað, at gerandisvørur eisini eru øktar í prís, ið lækkar tøkupeningin hjá húsarhaldunum. Lægri tøkupeningurin er við til at avmarka, hvussu stórar upphæddir kunnu bjóðast við keyp av sethúsi, og tað fer møguliga at síggjast aftur í sethúsaprísinum í Føroyum komandi tíðina. Húsameklarar boða frá afturhaldni millum keyparar, sum hevur elvt til, at sethús liggja longri á sölulistanum; í 2021 var liggitiðin mett at vera 35 dagar, meðan hetta talið er mett at vera hægri nú. Meklaraftirøkurnar siga harafturat, at útboðið av býlum er økt, men at húsini framvegis verða seld, og tað bendir á, at húsarhaldini sum heild eru væl fyri fíggjarliga. Í teoriini eiga sethúsaprísirnir at lækka tá renturnar hækka, men framvegis er eftirspurningurin eftir bústøðum størri enn útboðið. Hóast arbeiðsloysið er met lágt, tilflytingin stór og búskaparliga virksema stórt, vilja hækkingar útlánsrenturnar tálma keypihugin. Tí valdar í løtuni óvissa um útlitini fyri prís-gongdina á bústaðarmarknaðinum. Enn eru hagtølini fyri sethúsaprísir so mikið nýggj, at ikki ber til at siga hvørt sethúsaprísirnir í 2022 samanumtikið verða lægri, hægri ella teir somu, sum í 2021.

Mynd I 8b vísir gongdina í miðalprísinum fyri bústaðareindir í Føroyum, sum skrásett av BankNordik. Hagtølini skulu takast við fyrivarni, tí rættingar kunnu fyríkoma eftirfylgjandi. Tølini vísa, at vøkturin í sethúsaprísinum ikki er hildin fram í Tórshavn og størri bygdunum í øðrum ársfjórðingi 2022 í mun til ársfjórðingin fyri. Í øðrum ársfjórðingi lækkaðu sethúsaprísirnir við 2,5% í miðstaðarøkinum og við 14% í størri bygdunum í mun til ársfjórðingin fyri. Hinvegin sæst ein prís-vøkstur fyri sethús í smærru bygdunum, ið merkir, at sethúsaprísurin í smærru bygdunum byrjar at nærkast miðalprísinum fyri sethús í størri bygdunum. Íbúðarprísirnir í Tórshavn eru framvegis í vøktstri; teir øktust við 5% í øðrum ársfjórðingi í mun til fyrsta ársfjórðing í 2022.

⁵ Um 85% av sethúsaskuldini hjá føroysku húsarhaldunum hevur broytiliga rentu. Kelda: Landsbanki Føroya, Fíggjarligt stöðufesti frágreiðing 1. ársfjórðing 2022.

Miðalprísir fyrri bústaðareind, feb-02 til mai-22

Mynd I 8b

Viðm.: Tórshavn fevnir um miðstaðarøkið (Tórshavn, Hoyvík og Argir).

Kelda: BankNordik.

Í tíðarskeiðinum 2014 – 2021 er fólkatalið í Føroyum økt við góðum 5.594 persónum. Í sama tíðarskeiði eru 1.264 nýggjar bústaðareindir bygdar. Er talið av persónum í hvørjum húski 2,9 í miðal í Føroyum⁶, svarar tað til ein tørv á umleið 1.930 nýggjum býlum. Hóast hesi tøl ikki svara neyvt til tørvin, benda tey á ein yvireftirspurning av bústøðum orsakað av ov lágum útboðið. Síðani 2016 hava sethúsaprísirnir á nærum hvørjum ári vaksið skjótari enn tøka inntøkan hjá húsarhaldunum (sí fylgiskjal 1, tølina ganga bert fram til 2021). Treka útboðið av bústøðum, saman við stóra fólkaøkstrinum, er við til at trýsta sethúsaprísirnar upp, so tað gerst trupult hjá ungum familjum at sleppa inn á bústaðarmarknaðin. Hetta merkir, at peningalig ogn verður flutt frá ungum familjum, sum skulu seta búgv fyrri fyrstu ferð til tey, ið frammanundan eru fíggjarliga væl fyri og hava stórt frívirði í sethúsunum.

Mangul á bústøðum er ein týðandi fløskuhálsur, sum kann forða fyri framhaldandi fólka- og búskaparvækstri komandi árin. Búskaparráðið hevur framvegis ta fatan, at skilagott er, um kommunur við stórum fólkaøkstri framskunda útstykkjingar av grundstykkjum, og serliga við grundstykkjum til bygging av íbúðum. Her er trýstið enn størri enn á sethúsum, og harumframt er skjótari at ávirka bráfeingistørvin at fáa fleiri býli við at byggja íbúðir heldur enn at byggja sethús. Bíðirøðin at fáa bygt hús er framvegis long, og hóast summar byggifyritøkur, ið hava verið upptiknar við størri verkætlanum fram til 2019 og 2020, eftirfylgjandi eru farnar at byggja sethús, tykist bíðirøðin ikki at minka, tí alsamt fleiri húski leggjast afturat í bíðirøðini. Tøkur er harafturat á grundstykkjum til bygging av íbúðum og randarhúsum. Eftirspurningur er ikki bert eftir smáum íbúðum, men eisini størri búeindum, ið kunnu nøkta tørvin hjá ungum familjum. Hetta hevði betrað um møguleikarnar hjá ungum húskjum, sum skulu seta búgv fyrri fyrstu ferð.

⁶ Sambært seinastu uppgærd hjá Hagstovu Føroya av húskjum (2020).

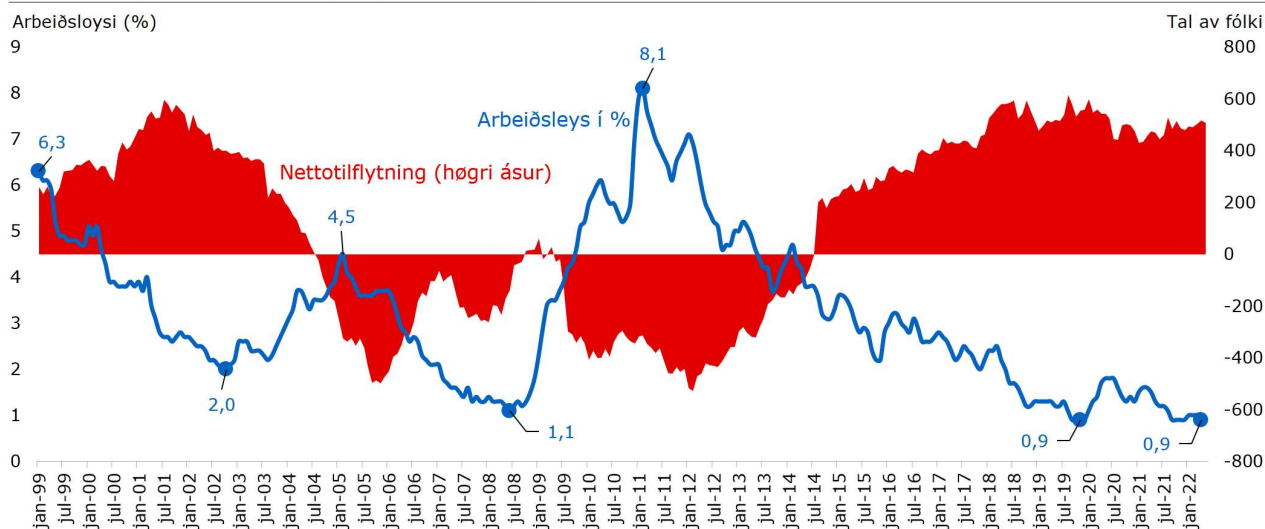
I 3 Arbeiðsmegi og vinna

I 3.1 Arbeiðsloysi og nettotilflyting

Gongdin í fólkatálinum og nettotilflytingini er ein týðandi ávísir fyri búskaparligu og vinnuligu gongdina í Føroyum. Nettotilflytingin gevur saman við burðaravlopinum fólkaøksturin.

Arbeiðsloysi og nettotilflyting, jan-99 til jun-22

Mynd I 9

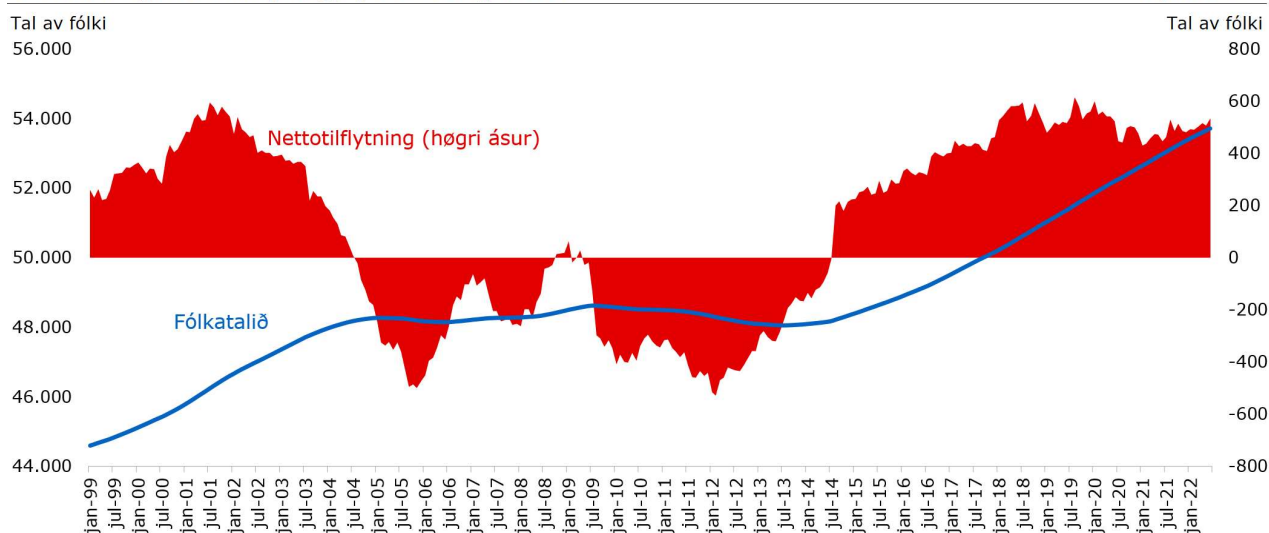
Viðm.: Tøl fyri arbeiðsloysi einans fram til og við apríl 2022.

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av nettotilflyting, leypandi 12 mánaða samanlegging.

Mynd I 9 vísir sambandið millum nettotilflyting og arbeiðsloysi. Tølini fyri nettotilflyting byggja á leypandi 12 mánaða samanlegging, sum vísir trendin í gongdini, sí fylgiskjal 2. Myndin vísir, at nettofráflytingin sum heild hevur verið rættiliga stór í tíðarskeiðinum juli 2004 til 2014. Trý tíðarskeið hava verið við positivari nettotilflyting; árin 1998-2004, partar av árunum 2008-2009 og árin 2014-2021, umframt higartil í 2022. Nettotilflytingin hevur ligið á umleið 550 árligar tilflytingar í 2018 og 2019, ímeðan talið í 2020 og 2021 hevur ligið nærri 500 árligum tilflytingum.

Fólkatal og nettotilflyting, jan-99 til jun-22

Mynd I 10

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av nettotilflyting, leypandi 12 mðr. samanlegging og fólkatálinum, uppgjørt sum 12 mðr. leypandi miðal.

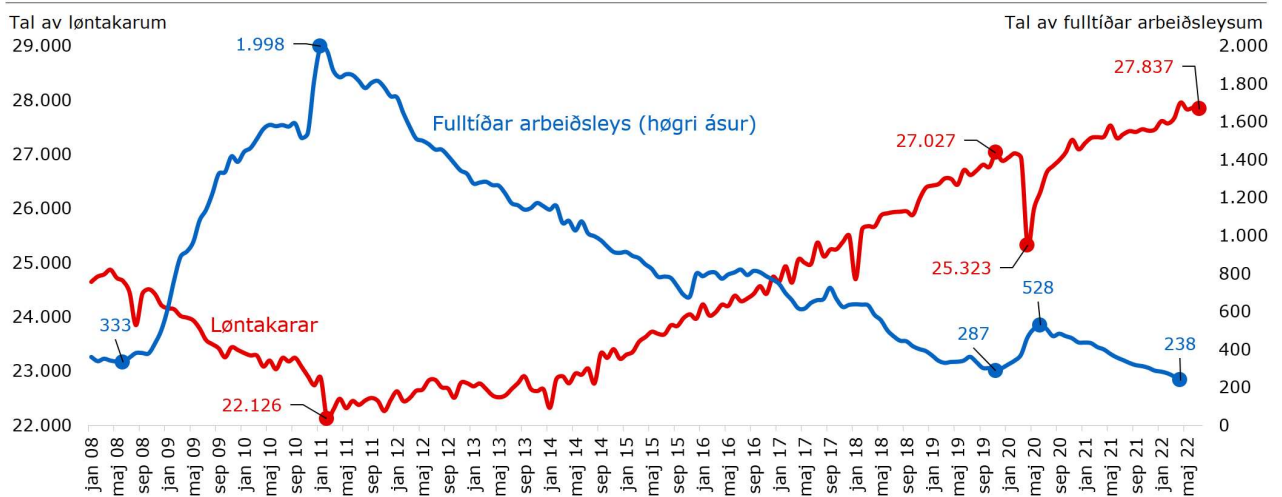
Nettotilflytingin í seinastuni hevur uttan iva samband við góðu búskapargongdina, sum hevur verið við til at givið eitt vaksandi tal av størvum í Føroyum. Størri arbeiðsloysi í Føroyum sýnist at minka um nettotilflytingina og øvugt, tó uttan at hetta samband forkláar alla gongdina í tølunum. Nýggjastu tølini benda á, at nettotilflytingin heldur áfram í næstkomandi tíð. Arbeiðsloysið var 0,9% í apríl 2022.

Mynd I 10 vísir gongdina í fólkatálinum sum leypandi 12 mánaða miðal og gongdina í nettotilflytingini sum leypandi 12 mánaða samanlegging. Vit síggja, at fólkatálið stóð í stað frá 2004 til 2014. Í 2014 var fyrri ferð síðan 2009 vøkstur í fólkatálinum, og hevur stórir vøkstur verið líka síðan. Politiskt eigur at vera stýrt soleiðis, at tað ikki gerst neyðugt at spara í niðurgongdum, ið annars kann elva til fráflyting.

Mynd I 11a niðanfyrir vísir árstíðarjavnaða talið av løntakarum samanhiðið við árstíðarjavnaða talið av fulltíðar arbeiðsleysum. Í januar 2011 var talið av árstíðarjavnaðum fulltíðararbeiðsleysum í hældini (1.998), meðan talið av árstíðarjavnaðum løntakarum um somu tíð var lágt (22.106). Síðan ársbyrjan 2011 hevur talið av fulltíðar arbeiðsleysum stórt sæð verið stöðugt fallandi, meðan løntakaratalið síðan januar 2014 stórt sæð hevur verið stöðugt vaksandi. Síðan miðskeiðis í 2014 hevur stór nettotilflyting eisini verið til Føroya, sí mynd I 9 og I 10.

Tal av løntakarum og fulltíðar arbeiðsleysum, árstíðarjavnað, jan-08 til jul-22

Mynd I 11a

Viðm.: Talið av løntakarum gongur fram til jul. 2022, meðan talið av fulltíðar arbeiðsleysum gongur fram til apr. 2022.

Kelda: Hagstova Føroya.

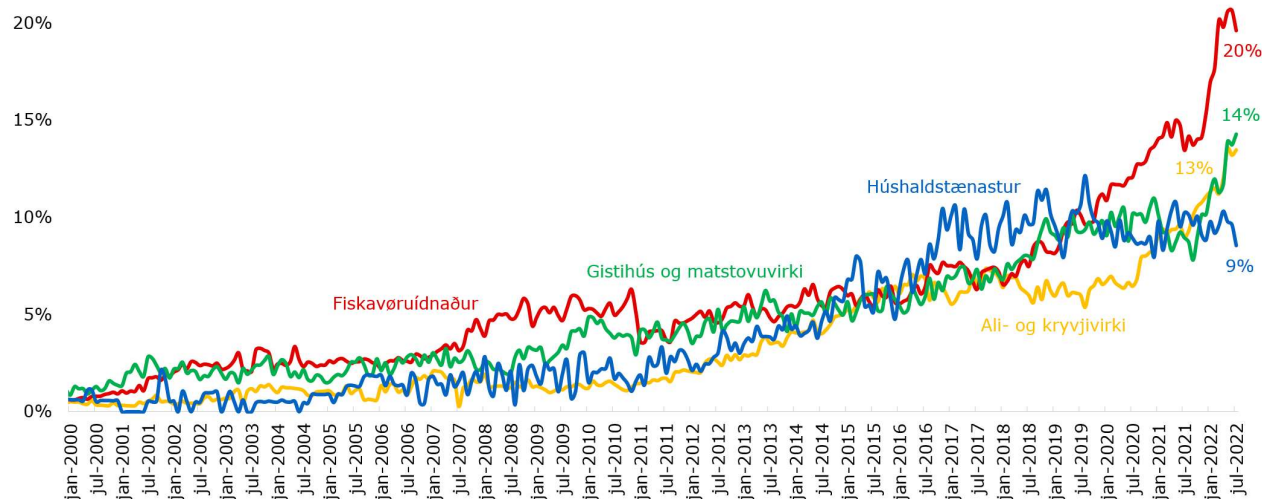
Talið av løntakarum var í november 2019 komið upp á 27.036, beint áðrenn Covid-19 rakti føroyska samfelagið, samstundis sum talið av fulltíðar arbeiðsleysum í november 2019 var sera lágt (288). Orsakað av koronufarsóttini fall talið av løntakarum við 1.632 løntakarum frá mars til apríl 2020. Síðan apríl 2020 vaks talið av løntakarum og gongdin vísir eitt V-mynstur. Í juli 2022 er talið av løntakarum komið væl uppum stöðið undan Covid-19; vit eru í juli 2022 27.837 løntakarar í Føroyum meðan talið av fulltíðararbeiðsleysum í apríl 2022 einans var 238, ið er metlág. Innan privatu tænaðuvinnurnar eru løntakararnir vorðir fleiri í tali, serliga innan gisti- og matstovuvinnuna. Somuleiðis er løntakaratalið økt innan almennar vælferðartænaðustur hjá bæði landi og kommunum, meðan tað er lækkað innan bygging og fiskiskap.

Stórir tørvur er á arbeiðsmegi í lýtuni, og við lítlum og ongum arbeiðsloysi merkir hetta, at núverandi arbeiðsmegi hevur eina sterka samráðingarstöðu. Í hesum tíðum, meðan húsarhaldini eru rakt av stórum prísavøkstri og hækkandi rentum, kann tí hugsast, at lága arbeiðsloysið og stóra arbeiðstrotið fara at ávirka komandi lønarsamráðingarnar. Ein roynd at bøta um verandi arbeiðstrot, er Fast Track skipanin, sum kom í gildi í november 2021 ið ger tað møguligt hjá føroyskum fyrirkum at fáa arbeiðsmegi uttanfyri Evropa til Føroya at arbeiða. Mynd I 11b vísir lutfallið av ikki-evropiskari arbeiðsmegi burturav samlaðu arbeiðsmegini í Føroyum innan hesar fyra vinnugreinar; fiskavørudna, gistihús- og matstovuvirki, ali- og kryvjivirki og húsarhaldstænaðustur. Lutfallið av ikki-evropiskari arbeiðsmegi innan omanfyri nevndu fyra vinnubólkar er økt úr 2% í juni 2002 til 15% í juni 2022; tað vil siga ein vøkstur á heili 13%-stig tey seinastu 20 árin. Lutfallið av ikki-evropiskari arbeiðsmegi tá vit hyggja at øllum vinnugreinum samlað,

tað vil siga burturav samlaðu arbeiðsmegini í Føroyum samanlagt uttan mun til vinnugrein, er hinvegin bert økt við 2%-stigum í sama tíðarskeiði; úr 0,5% í juni 2002 til áleið 2,5% í juni 2022. Gongdin hevur verið stöðug innan húsarhaldstænastur síðani 2017; umleið 10% av arbeiðsmegini í hesi vinnuni er av ikki-evropeiskum uppruna (húsarhaldstænastur er eitt nú reingerð, venjingarstöðir og hárfriðkanarstovur). Hinvegin hevur stórir vøkstur verið í lutfallinum av ikki-evropeiskari arbeiðsmegi innan fiskivørudnaðin, gistihús og matstovuvirki og ali- og kryvjivirki. Til dømis er lutfallið av ikki-evropeiskari arbeiðsmegi í ali- og kryvjivirksemi vaksið úr 11% upp í 13%, í stutta tíðarskeiðinum desember 2021 til juni 2022, í gistihús- og matstovuvirksemi úr 10% upp í 14% og innan fiskivørudnað úr 15% upp í 20% í sama tíðarskeiði.

Ikki-evropeisk arbeiðsmegi býtt á vinnugreinar, jan-2000 til jul-2022

Mynd I 11b

Kelda: Hagstova Føroya og Landsbanki Føroya.

Stórt trýst er á føroyska búskapinum og trot er á arbeiðsmegi. Hetta skuldi alt annað líka sett eitt trýst á hægri lønir. Men bæði Fast Track skipanini fyri fólk í ES-londum og nýggja Fast Track skipanin fyri fólk uttanfyri ES, ger at trýstið minkar, tí útboðið av arbeiðsmegi veksur við hesum skipanum. Sum skilst hevur nýggja Fast Track skipanini bót um umstøðurnar serliga hjá ferðavinnuni, men byggivinnan hevur enn avbjóðingar við at fáa starvsfólk. Fyri at bota um hesa avbjóðing er upplagt at landið avtekur frádráttin í skattinum, sum føroyingar ið arbeiða uttanlands fáa. Hetta fyri at stimbra teimum at koma aftur til Føroyar at arbeiða, har tað er brúk fyri teimum.

I 3.2 Gongdin í lønargjaldingum

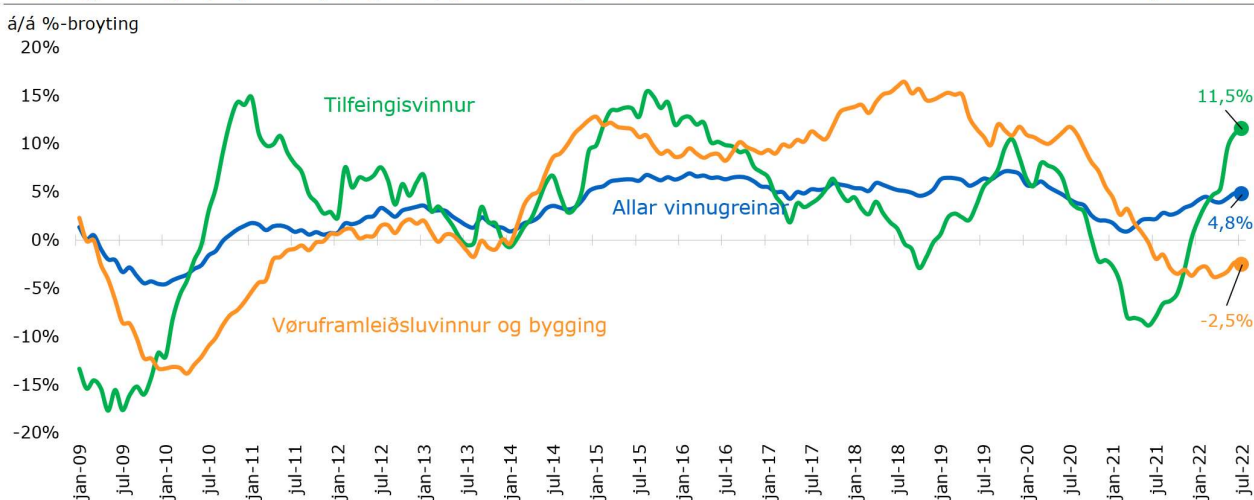
Mánaðarligu lønarhagtølini frá Hagstovuni (útvegað við samftíðarskattskipanini) eru millum tey mest hentu hagtølini, ið lýsa virksemd í búskapinum og gongdina innan ymsu vinnugreinarnar⁷. Lønargjaldingar eru A-skattskyldugar lønir, sum fyrirkur við heimstaði í Føroyum rinda. Hagtølini fevna bara um løn fyri útint arbeiði. Allar lønargjaldingar verða taldar uppí, sum lúka omanfyri nevndu krøv, uttan mun til um løntakarin er føroyingur ella útlendingur. Lønargjaldingar eru ein samanlegging, ið merkir, at samlaðu lønargjaldingarnar hækka hvørja ferð ein løntakari legst afturat ella ein løntakari arbeiðir í yvirtíð. Tí hækka samlaðu lønargjaldingarnar, tá til dømis nógv ferð er á byggivinnuni, og handverkarar arbeiða yvir, ella tá útlendskir handverkarar koma til Føroya at arbeiða. Mynd I 12 og I 13 vísa prosentbroytingina í lønartølunum hjá Hagstovuni seinastu árin sum leypandi ár-til-ár broyting (sí greining í fylgiskjali 2).

⁷ Gongdin í mánaðarligu lønartølunum frá Hagstovuni samsvarar ikki við gongdina í BTÚ sum lønarinntøku (lønarpartinum av bruttofaktórinntøkuni, BFI). BFI fevnir eisini um samsýning til kapitalin (restinntøka). Munur er eisini á tjóðarroknskapolunum og mánaðarligum lønartølum, tí allar lønarviðbøtur eru ikki við í mánaðarligu lønartølunum, t.d. pensjónsgjöld, tvungin sosial tryggingargjöld og B-inntøkur.

Mynd I 12 vísir gongdina í lönargjaldingunum innan tilfeingisvinnur, ið millum annað er fiskiskapur, fiskavøruidnaður og ali- og kryvjivirki, saman við gongdini innan vøruframleiðsluvinnur og bygging. Í myndini sæst eisini strikumynd fyrri samlaðu vinnugreinarnar, so gongdin í teimum einstøku vinnugreinunum kann haldast upp í móti heildargongdini. Á mynd I 12 sæst, at tað síðani 2014 fram til 2021 hevur verið lutfalsliga størri vøxtur í vøruframleiðsluvinnur og bygging enn í øllum vinnugreinunum tilsamans, ið hongur saman við framgongdini í búskapinum hesi árin. Síðani 2021 hava vøruframleiðsluvinnur og bygging ein lægri ár-til-ár vøxtur, enn allar vinnugreinar samanlagt; meðan árliga broytingin í lönargjaldingunum fyrri allar vinnugreinar var 4,8% í juli 2022, var árliga broytingin í hesum báðum vinnunum -2,5%. Hetta kemur av, at ferðin er lækkað í byggivinnuni síðani við endan av 2019, tá fleiri stórar verkætlanir vóru um at verða lidnar í senn. Eisini fóru fleiri útlenskir handverkarar heim, tá føroyska samfelagið lat aftur vegna Covid-19 um várið og summarið í 2020. Hóast árliga broytingin er negativ hjá lönargjaldingunum í bólkinum vøruframleiðsluvinnur og bygging, hómast ein vend gongd, har lönargjaldingarnar ikki longur halda á at minka, sí mynd I 12. Hetta samsvarar við, at byggivinnan metir størstu forðingina fyrri framleiðsluna vera trot á arbeiðsmegi, sí mynd I 15b.

Lönargjaldingar, á/á broyting í %, jan-08 til jul-22

Mynd I 12

Viðm.: Töluni byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging.

Kelda: Egnar útrokningar við stöði í lönartølum Hagstovunnar.

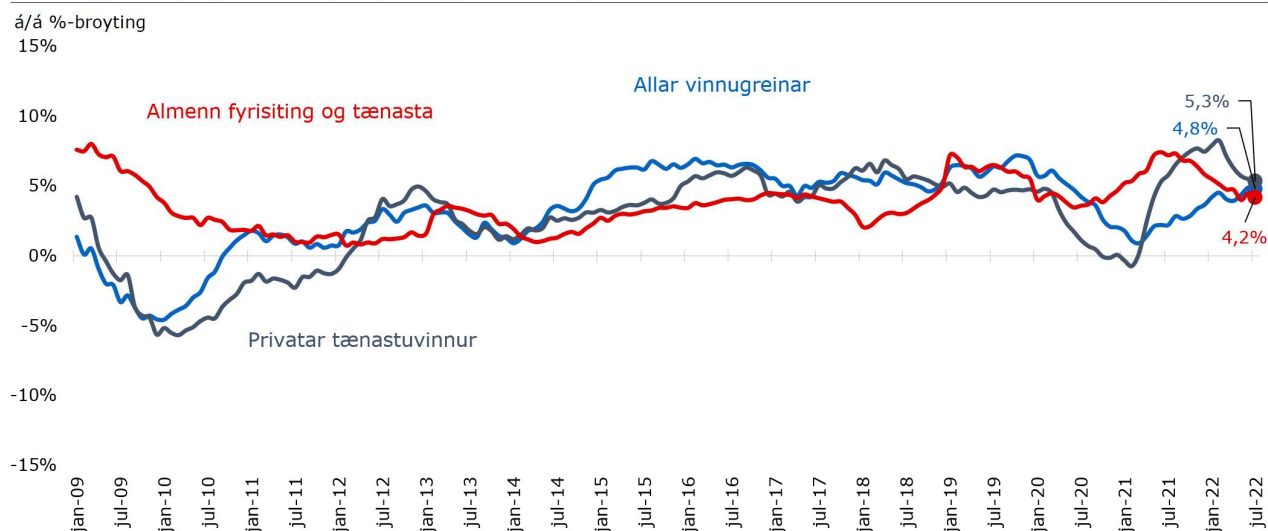
Í vinnugreinabólkinum tilfeingisvinnur var tað í 2020 og 2021 fiskiskapur, sum hálaði lönargjaldingarnar niður við sínum stóra vakstrarískoyti. Árliga broytingin í lönargjaldingum í tilfeingisvinnuni var til dømis -10,2% í juni 2021. Hetta kom bæði av lægri virkseminni innan fiskiskap (bæði makrelfiskiskap og botnfiskur undir Føroyum), og lægri fiskaprísum, sum góvu lægri lönir til manningina (manningarpartur), meðan Covid-19 gjørdi um seg kring heimin. Í sama tíðarskeiði togaðu lönargjaldingarnar innan ali- og kryvjivirki samlaðu lönargjaldingarnar upp í vinnugreinabólkinum tilfeingisvinnur orsakað av, at alifyritøkurnar umløgdu ein part av framleiðsluni til laksaportiónur. Lönargjaldingar, vakstrarískoyti og støddarlutfall fyrri fyrru hálvu 2022 sammett við fyrru hálvu 2021 býtt á vinnugreinar eru á síggja í talvu I 2. Í juli 2022 er árliga broytingin í lönargjaldingunum í tilfeingisvinnuni nú +11,5%. Øktar lönargjaldingar innan alivirki (og kryvjing í alivinnuni) gevur eisini sítt íkast til vøxturin í lönargjaldingunum í vinnugreinabólkinum tilfeingisvinnur.

Mynd I 13 vísir gongdina í lönargjaldingunum innan tænaðstuvinnurnar (almennar og privatar). Lönirnar í almennum tænaðstuveitingum hava søguliga verið tær mest stöðugu, meðan stór sveiggj hava verið í tilfeingisvinnur, vøruframleiðsluvinnur og bygging. Vøxturin í almennum lönargjaldingunum vóru merkisvert høgur í januar 2019, men hetta kemur av, at lönargjaldingarnar vóru óvanliga lágar í januar 2018 vegna verkfall og serligar umstøður á almenna arbeiðsmarknaðinum. Vøxturin í lönargjaldingum innan almenna fyrisiting og tænaðstuvinnur var næstan søguliga høgur í juni 2021; vit skulu aftur til 2009 fyrri at finna hægri vøxtur. Hetta er ikki mettt at vera orsakað av, at lönargjaldingarnar vóru serliga lágar árið frammanundan eins og dømið í januar 2019, men heldur at tørvurin á starvsfólki innan almenna fyrisiting

og tænastru þektist orsakað av eitt nú koronudeild á landssjúkrahúsinum og starvsfólki, ið testa fyri Covid-19. Vakstrarískoytið frá heilsu- og almannaverkinum til samlaðu gongdina í lønargjaldingunum er lutfalsliga stórt, sí talvu I 4⁸. Í juli 2022 var árliði vøksturin í lønargjaldingunum í almennari fyrisiting og tænastru 4,2%.

Lønargjaldingar, á/á broyting í %, jan-09 til jul-22

Mynd I 13

Viðm.: Tølini byggja á leypanði 12 mánaðar samanlegging.

Kelda: Egnar útrokningar við støði í lønartølum Hagstovunnar.

Tørvurin á starvsfólki innan almannaverk og eldrarøkt fer at vaksa munandi komandi árinum vegna demografisku gongdina. Komandi 10 árinum fer talið av eldri fólki yvir 80 ár væntandi at vaksa við 1.200 fólki, ella áleið 50%, ið krevur ein øktan starvsfólkahóp. Búskaparráðið metti á várni 2021 tørv vera á nærum 350 búplássum og meira enn 1.000 fleiri starvsfólki innan eldrarøkt, har 700 starvsfólk krevjast afturat verandi starvsfólkahópi og umleið 350 vegna tað, at tey fara á pensjón innan 10 ár. Harafturat er tørvur á umleið 100 eyka sjúkrarøktarfrøðingum til sjúkrahúsverkið, og nærum 800 eyka starvsfólki innan almannaverkið, har 500 starvsfólk krevjast afturat verandi starvsfólkahópi og um 200 – 300, ið fara frá vegna aldur komandi 10 árinum.⁹

Eins og greitt verður frá av privatu vinnuni (eitt nú byggivinnuni), er tað í løtuni somuleiðis trupult at fáa skikkaða arbeiðsmegi innan tað almenna; eitt nú á dagstovnaðkinum og í almanna- og sjúkrahúsverkinum. Í hesum sambandi er tað ikki skynsamlt, at seta í gildi eina lóg, sum letur peningin fyri barnaansing fylgja barninum. Uppskotið kann møguliga eggja borgarum at fara heim at ansa børnum ístaðin fyri at luttaka á arbeiðsmarknaðinum, og tað er ikki mettt at vera haldbart í verandi støðu við troði á arbeiðsmegi, og uppáftur minni í framtíðini, tá tørvurin á arbeiðsmegi, við vaksandi talinum av eldri fólki í mun til fólki á arbeiðsførurum aldri, verður uppáftur størri.

Innan privatu tænastruvinnunum eru lønargjaldingarnar vaksnar við 5,3% í juli 2022, sí talvu I 2. Tað eru eitt nú fólki, ið starvast í handli, á gistihúsum og matstovum, frisørar, flogternur, bilførarar, ið koyra bussar ella hýruvagnar við ferðafólki, og hesi vóru øll meint rakt, tá samfelagið lat aftur á várni 2020. Fleiri av løntakarunum innan tænastruvinnuna vórðu heimsend og fingur lønarískoyti frá ALS undir afturlatingini. Lønargjaldingarnar vóru sostatt lægri í 2020, ið eftirfylgjandi hevði við sær ein stóran vøkstur í 2021. Í 2022 er tað serliga innan gisti- og matstovuvinnuna, at lønargjaldingarnar eru øktar; í juni 2022 vóru tær øktar við heili 30% í mun til árið fyri og tað týður á stórt virksemlu í ferðavinnuni. Tað vóru eisini lønargjaldingarnar innan júst hesa vinnuna, ið fullu nógv meðan Covid-19 avmarkaði ferðing.

⁸ Frágreiðingar um útrokningarhátt fyri vakstrarískoyti eru at finna í frágreiðing Búskaparráðsins á várni 2016 á síðu 11.

⁹ Evnisfrágreiðing Búskaparráðsins um vælferðarøkið, várnið 2021.

Lønargjaldingar, vakstrarískoyti fyri lönir og støddarlutfall fyri vinnugreinar, 1. hálvår 2021 og 2022
Talva I 2

	Mió DKK			% - vøkstur	Vakstrarí- skoyti	Støddar- lutfall
	h1 2021	h1 2022	Vøkstur			
Landbúnaður	11	11	0	4,0%	0,2%	0,2%
Fiskiskapur	446	511	65	14,6%	23,7%	9,4%
Ali- og kryvjivirki	239	265	27	11,3%	9,7%	4,9%
Ráevnisvinna	34	30	-4	-11,6%	-1,4%	0,5%
Fiskavøruídnaður	184	198	13	7,3%	4,9%	3,6%
Skipasmiðjur, smiðjur	159	159	0	-0,2%	-0,1%	2,9%
Annar ídnaður	153	153	0	0,0%	0,0%	2,8%
Bygging	461	457	-4	-0,9%	-1,5%	8,4%
Orku- og vatnveiting	44	47	3	7,1%	1,1%	0,9%
Handil og umvæling	489	505	15	3,2%	5,6%	9,3%
Gistihús og matstovuvirki	77	102	25	33,1%	9,3%	1,9%
Sjóflutningur	228	221	-8	-3,4%	-2,8%	4,0%
Flutningur annars	163	178	15	9,1%	5,4%	3,3%
Postur og fjarskifti	69	69	1	1,1%	0,3%	1,3%
Fígging og trygging	187	186	-1	-0,7%	-0,5%	3,4%
Vinnuligar tænaðsturnar	218	243	25	11,7%	9,2%	4,5%
Húshaldstænaðsturnar	58	59	2	2,6%	0,6%	1,1%
Landsfyrirsiting	157	166	9	5,5%	3,1%	3,0%
Kommunur og ríkisstovnar	598	630	32	5,3%	11,6%	11,5%
Undirvísing	390	407	17	4,4%	6,3%	7,5%
Heilsu- og almannaverk	690	727	37	5,3%	13,4%	13,3%
Felagsskapir, mentan o.a.	126	131	5	4,1%	1,9%	2,4%
Ótílskilað v.m.	0	0	0	0,0%	0,2%	0,0%
Tílsamans	5.181	5.456	276	5,3%	100%	100%

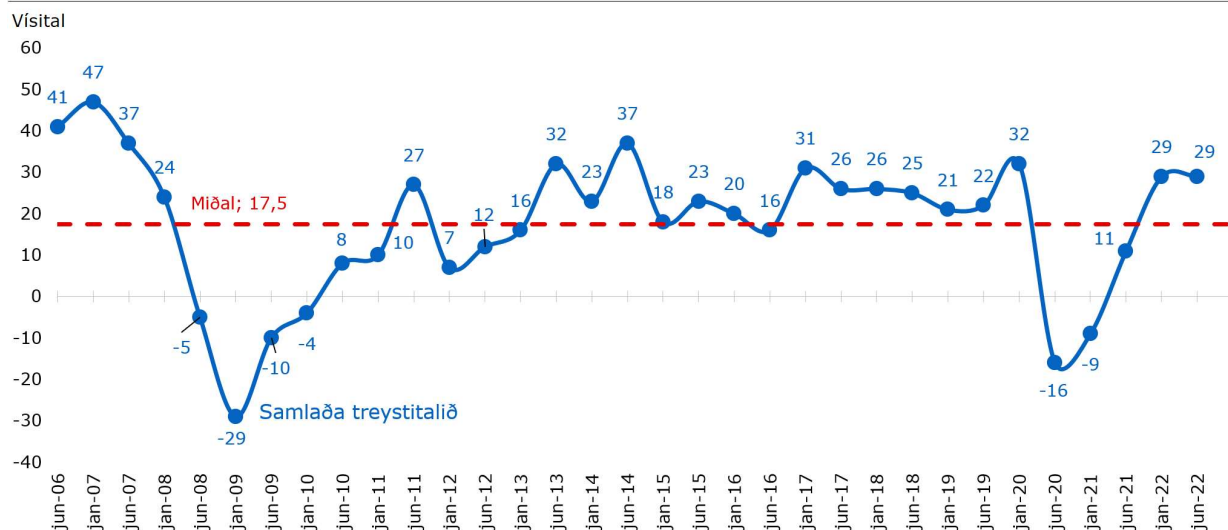
Kelda: Hagstova Føroya.

I 3.3 Konjunkturbarometrið fyrri vinnuna

Mynd I 14 vísir samlaða vísitalið í føroyska búskapinum hjá bæði brúkarum og vinnu. Vinnan fevnir um tilfeingis- og ídnaðarvinnu, byggivinnu, handilsvinnu, og tænanstuvinnu. Sum væntað fall treystitalið munandi í kanningini í juli 2020, men er hækkað síðani. Treystitalið er hinvegin óbroytt síðan seinastu uppgerð, hóast kríggið í Ukraina hevur havt sína ávirkan á føroyska samfelagið.

Konjunkturbarometrið, jun-06 til jun-22

Mynd I 14

Kelda: Hagstova Føroya.

Gongdin í teimum fyra vinnubólkunum, sum konjunkturbarometrið umboðar; tilfeingisvinnan og annar ídnaður, byggivinnan, handilsvinnan og tænanstuvinnan, hava verið sera ymiskt rakt av hækkanði prísstöðinum og støðuni úti í heimi sum heild. Handilsvinnan, sum annars hevur havt ágóðan í 2020 og 2021 av, at uttanlandsferðingin hevur verið avmarkað vegna koronafarsóttini, er nú vorðin minni bjartskygd um síni útlit. Nú stendur aftur frítt hjá føroyingum at ferðast, ið merkir, at peningur aftur í ein stóran mun verður nýttur í útlandunum. Kríggið í Ukraina hevur ført til avmarkingar; serliga viðvíkjandi atgongd til korn, bumull og olju, ið merkir, at hesar vørur eru nógv dýrkaðar. Prísvøksturur fyrri fóður og flutningur hevur ávirkað gerandisvørur sum kjøt og breyð, og matvøruhandlarnir boða tí frá, at húsarhaldini í stóran mun hava skift til lágprísmerkis. Sølvan av búnýti er ikki broytt stórvegis, meðan sølvan av innbúgv er nógv minkað.

Vinnubólkarnir tilfeingis- og ídnaðarvinnan hava saman við tænanstuvinnuni størsta ávirkan á samlaða vísitalið. Tilfeingis- og ídnaðarvinnan umboða tær fyrirtøkur, ið framleiða fiskavørur til útflutning. Fiskivinnan er serliga ávirkað av økta oljuprísinum, og hóast avreiðingarprísurin fyrri serliga hvítisk og laks er hækkaður nógv, væntast útreiðslurnar at eisini at veksa. Søguliga hava Russland og Ukraina verið størstu útflutningsmarknaðir Føroya av sild og makreli, men krígsstöðan hevur noytt pelagisku vinnuna at leita sær inn á nýggjar marknaðir. Higartil í 2022 hevur sild ístaðin verið selt til framleiðslu av fiskamjøl.

Hjá alivinnuni tykist tað ikki vera stórvegis trupulleikar at finna inn á nýggjar marknaðir at selja laksin, og hetta sæst millum annað aftur í øktum nøgdum av laksáútflutningi til USA. Matstovurnar, ið vóru stongdar undir koronufarsóttini, eftirspyrja nú aftur heilan feskan laks, sum selist til spotprís. Laksaprísurin var methøgur í fyrru helvt av 2022 men eftirspurningurin tykist ikki at vera broyttur fyrri tað. Spotprísurin á laksi er lækkaður aftur, og umboð fyrri alivinnuna vænta, at laksaprísurin fer at fella upp aftur meira í heyst orsakað av øktum útboði av laksi á heimsmarknaðinum.

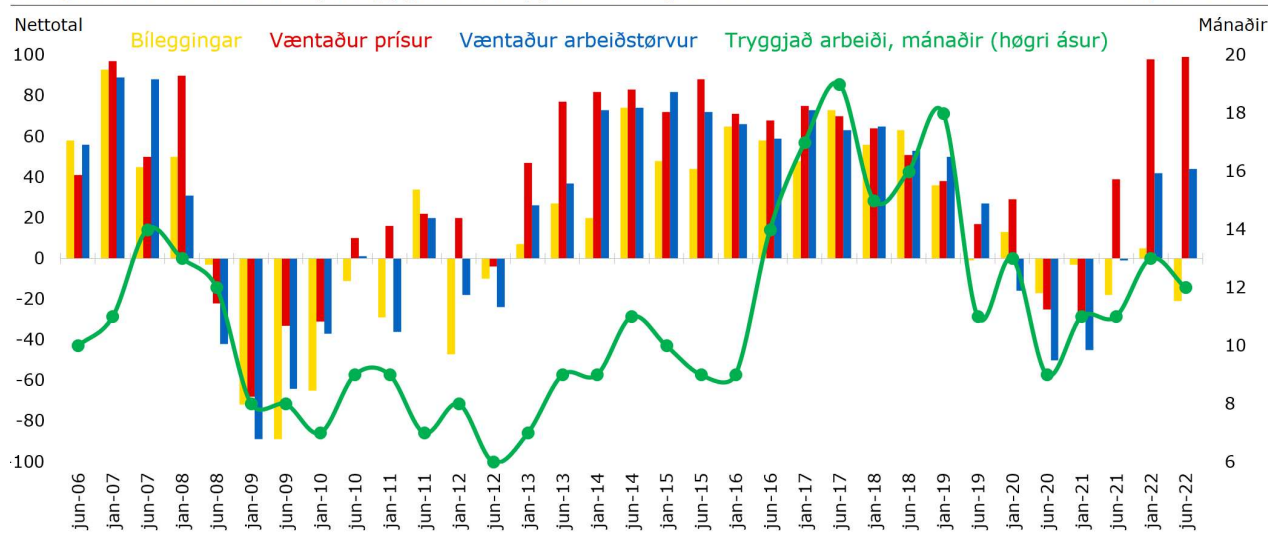
Tænanstuvinnan umboðar gistingarhús, matstovur, hýruvagnar og bussar til ferðafólk við meira. Eftir einum tíðarskeiði við nærum ongum virkseimi vegna koronuvæðingar í 2020 og partvíst 2021, boðar

ferðavinnan nú frá stórum bjartskygni. Eftirspurningurin er sera stórur, og 2022 væntast at gerast nýggja metárið. Flestu gistingarhúsini hava verið fult bókaði síðani mai mánað í 2022, og eftirspurningurin hevur verið so mikið høgur, at gistingarhúsini hava kunnað tikið munandi hægri prísir fyri gistingar, enn áður. Enn er óvist, um 2023 verður eitt líka gott ár innan ferðavinnuna, sum 2022, tí øktu prísirnar á flutningi og vørum og tænastum bæði í Føroyum og úti í heimi, kann elva til varsemi og sparingar hjá ferðafólki, ið annars kundu havt hug at komið til Føroya. Harafturat elvir stúranir um eina møguliga nýggja bylgju av Covid-19 til varsemi millum ferðafólk. Meðan úrslitið fyri 2022 hevur verið gott inntil víðari, eru útlitini fyri restina av árinum ikki eins góð. Hóast ráðstevnur hava verið hildnar í Føroyum í ár er talið ikki á støði við tað, ið var áðrenn Covid-19, og virkseimið væntast at verða fallandi móti heysti og vetri. Somuleiðis er talið av bókingum fallandi móti ársenda.

Hóast Fast Track skipanin, ið varð sett í verk í desember 2021, hevur bóttað munandi um átrokandi tørvin á arbeiðsmegi innan ferðavinnuna, er tørvurin framvegis stórur, eitt nú innan matstovuvinnuna, sum eftirspyr tænarar, ið tosa føroyskt.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna, jun-06 til jun-22

Mynd I 15a

Viðm.: Vinstri ási vísir nettotalið, sum liggur í talstrekki frá +100 til -100, høgrí ási vísir mánaðir.

Kelda: Hagstova Føroya.

Mynd I 15a vísir konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna. Myndin vísir, at arbeiðsmegi framvegis er ein avbjóðing í byggivinnuni. Umboð fyri byggivinnuna gera vart við, at torført er at fáa skikkaða arbeiðsmegi til ymsu uppgávarnar, og vísa á, at Fast Track skipanin ikki nøktar tørvin, sum byggivinnan hevur, tí byggivinnan eftirspyr faklærda arbeiðsmegi, sum hevur somu siðvenju fyri handverkið, sum føroyingar. Stóra arbeiðstrýstið elvir eisini til lønartrýst, sum hevur við sær, at arbeiðið dýrkar. Fyri at bota um hesa avbjóðing, er upplagt at landið avtekur frádráttin í skattinum, sum føroyingar ið arbeiða uttanlands fáa. Hetta fyri at stimbra teimum at koma aftur til Føroyar at arbeiða, har tað er tørvur á teimum.

Myndin vísir harafturat, at hækkandi prísir er ein vaksandi trupulleiki. Tilfar sum stál og viður er dýrkað nógv, og hetta hevur gjørt tað neyðugt javnan at justera endaligu gjaldskostnaðirnir á ymsu byggiverkætlanunum og ymiskt er í, hvussu stóran mun øktu tilfarsprísirnir kunnu koyrast víðari á kundan. Hol í framleiðslulíðum og langar veitingartíðir gera tað harumframt trupult at planleggja arbeiðið og fáa fatur á eitt nú eykalutum til maskinur.

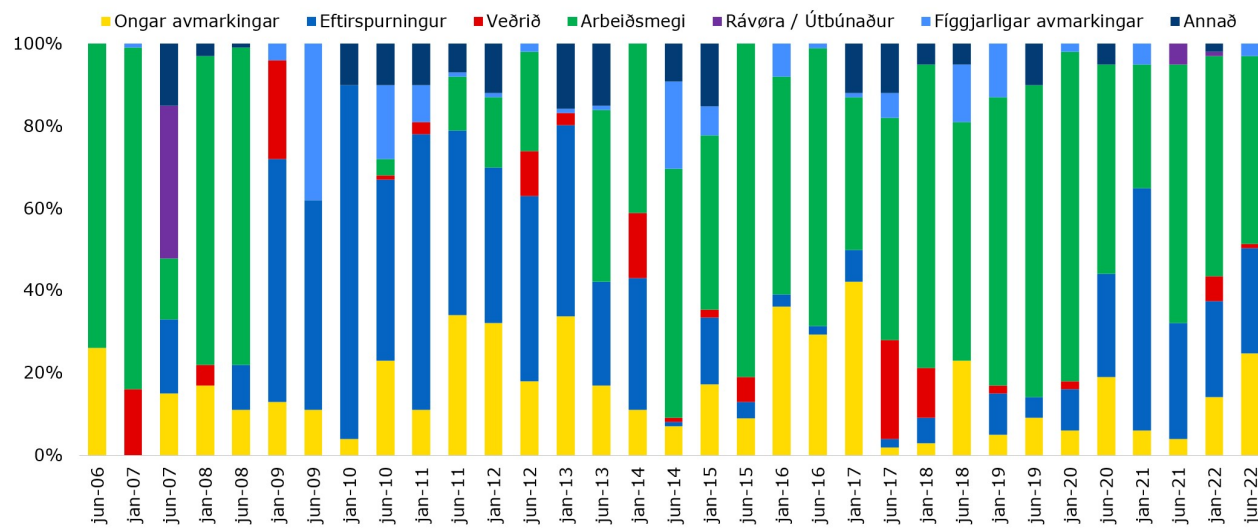
Virksemið í byggivinnuni hevur verið merkt av afturgongd seinastu tvey árinum so hvørt sum fleiri stórar verkætlanir eru vorðnar lidnar í 2019 og 2020. Longu í januar 2020 varð mettt, at útlitini fyri byggivinnuna fóru at versna komandi tíðina. Umboð fyri byggivinnuna boða frá, at ferðin í byggivinnuni nú er komin niður á eina meira vanligu legu. Mynd I 15a vísir, at vinnan í verandi støðu hevur tryggjað sær arbeiði í miðal 12 mánaðir fram.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna vísir, at avmarkingarnar, sum komu av manglandi rávøru og útbúnaði undir koronufarsóttini, ikki longur gera seg galdandi í ein eins stóran mun í kannningini frá juni

2022, sí mynd I 15b (hetta er í mun til kanningarnar frá juni 2021 og januar 2022). Hinvegin er stóri vøksturin í tilfarsprísum ein vaksandi trupulleiki, og byggivinnan merkir í ein størri mun fíggarligar avmarkingar í juni 2022, men framvegis er trot á arbeiðsmegi størsta avmarkingin fyri framleiðsluna sambært byggivinnuni.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnu - avmarkingar í framleiðsluni, jun-06 til jun-22

Mynd I 15b

Kelda: Hagstova Føroya.

I 3.4 Bygnaðarbroytingar í vinnuni

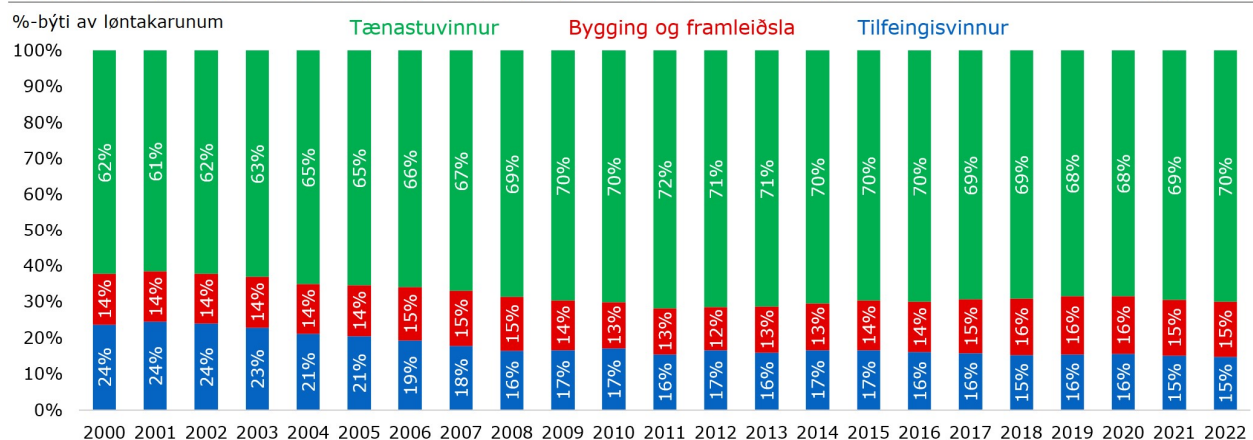
Stórar bygnaðarligar broytingar eru farnar fram í føroyska búskapinum; bæði útflutningsmynstur, vinnugreinabýti og marknaðarlond Føroya eru broytt síðani umleið 2012 og fram.

Av mynd I 16 sæst lutfalsliga gongdin í løntakaratalinum býtt á tilfeingisvinnur, byggi- og framleiðsluvinnur og tænaðstuvinnur. Gongdin í samansetingini minnir um hana í okkara grannalondum, men tykist at ganga nakað seinni. Í grannalondunum eru tertieru vinnurnar vaksnar í løntakaratali, og tilfeingisvinnurnar minkaðar. Hetta sama ger seg galdandi fyri framleiðsluvinnurnar. Hendan gongdin hevur gjørt seg galdandi í Føroyum fram til umleið 2011, men síðani hevur prosentbýtið av løntakarum, sum starvast í tilfeingisvinnuni (primera vinnan, tvs. serliga uppsjóðarvinnan og alivinnan) og í tænaðstuvinnuni (tertiera vinnan) verið støðugt, meðan byggi- og framleiðsluvinnan (sekundera vinnan) er vaksin nakað.

Tað er væl kent í búskaparsøgu, at fyrirkur, sum virka á marknaðum við kapping, gera ílógur í framleiðslutól, ið eru meira tøkniliga framkomin, fyri at styrkja seg í kappingini og yvirliva. Hetta hevur við sær produktivitetsvøkstur, sum merkir, at fyrirkur kann framleiða meiri við somu arbeiðsmegi ella tað sama við minni arbeiðsmegi, og hevur tí eisini við sær vøkstur og tillagingar í vinnubygnaðinum fyri allan búskapin. Nógvar fyrirkur í tilfeingisvinnum (t.d. uppsjóðar- og alivinnan) og í byggi- og framleiðsluvinnum (t.d. byggivinna og fiskaframleiðsla) brúka framkomin framleiðslutól og eru ofta kapitaltungar. Tað er tí nærliggjandi at halda, at produktivitetsvøkstur er partur av orsökini til, at løntakararnir í hesum báðum vinnum minka, sum partur av øllum løntakarum; úr 37%¹⁰ í 1999 og í 29%¹¹ í 2012, sí Mynd I 16. Produktivitetsvøksturur er ivaleyst hildin fram aftaná 2012. Tó eru løntakararnir í bygging og framleiðsluvinnum øktir frá 12% í 2012 upp í 15% í fyrri hálvári 2022, ið millum annað kemur av, at byggivinnan er vaksin í hákonjunkturinum hesi árin.

Løntakarabýti skift á tilfeingisv., bygging og framl. og tænaðstuv., 2000-2022

Mynd I 16

Viðm.: Tøl fyri 2022 eru til og við juni 2022.

Kelda: Hagstova Føroya.

Meðan lutfallið av løntakarum í tilfeingis- og framleiðsluvinnuni hevur verið støðugt síðani 2011, hevur tilfeingisvinnan havt ein vaksandi prosentpart av samlaðu virðisøkingini. Virðisøkingin í mió. kr. býtt á tilfeingisvinnur, byggi- og framleiðsluvinnur og tænaðstuvinnur er víst í mynd I 17. Tilfeingisvinnan er eyðkend við stórum sveiggjum í virðisøkingini yvir ár. Mynd I 18 vísir gongdina í bruttorakstraravlopi og lønum í vinnufyrirkum¹² í mió. kr. Eisini er roknað lutfallið millum bruttorakstraravlop og bruttofaktorinntøku (BFI). Myndin tekur við framroknað tøl fyri árin 2021-2023.

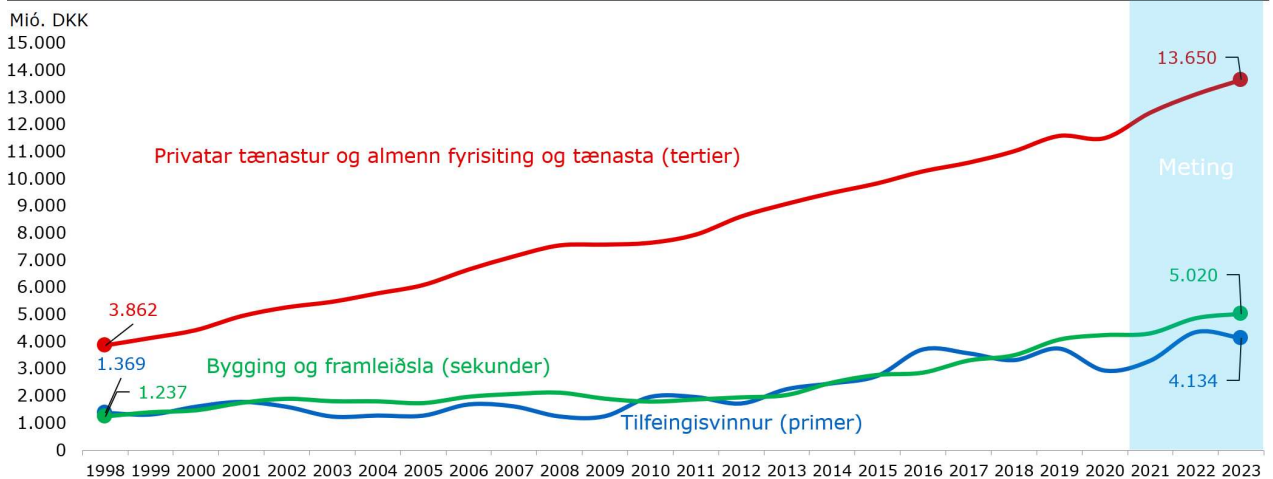
¹⁰ Tilfeingisvinnur 24% + Bygging og framleiðsla 13%

¹¹ Tilfeingisvinnur 17% + Bygging og framleiðsla 12%

¹² Hetta eru allar lønir uttan tær í almennu fyrisitingini og í fíggarfyrirkum.

Virðisøking býtt á tilfeingisv., bygging og framl. og tænaðstuvinnur, 1998-2023

Mynd I 17

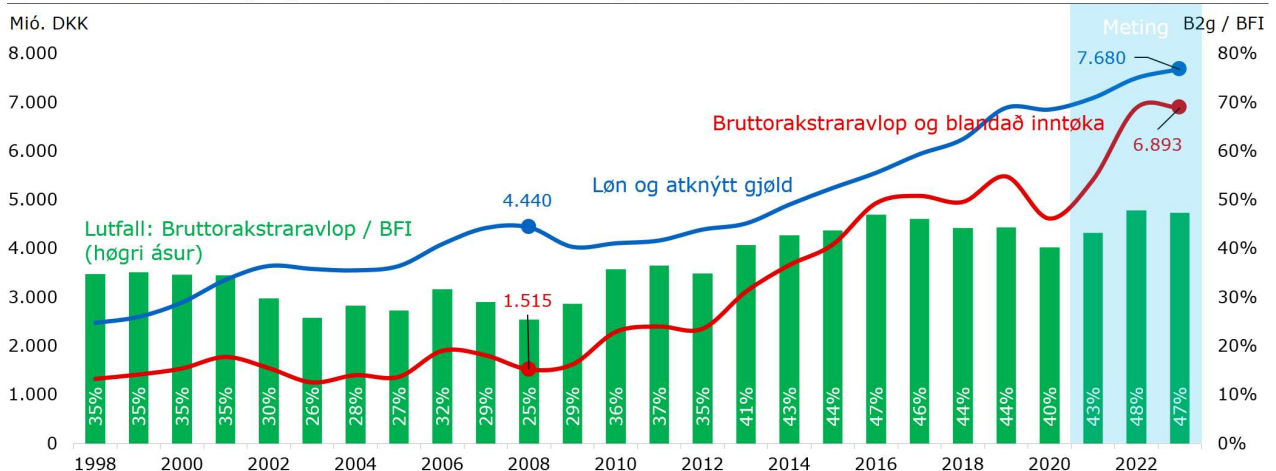

Kelda: Hagstova Føroya árin 1998-2020. 2021 til 2023 eru egnar metingar.

Sum sæst í mynd I 18 fall bruttorakstraravlopið hjá vinnufyrirøkunum í 2020 undir Covid-19, meðan lønirnar vóru mest sum óávirkaðar. Fallið í bruttorakstraravlopinum hjá vinnufyrirøkunum er mettt longu at vera vunnið inn aftur í 2021. Bruttorakstraravlopið stóð stórt sæð í stað frá 1998 fram til 2008, men er vaksið stórliga síðan 2008. Talan er um meira enn eina fýrafalding í bruttorakstraravlopi úr 1.583 mió. kr. í 2008 uppí 6.893 mió. kr. í 2023. Tølini fyri 2021-2023 eru tó framroknaði.

Bruttorakstraravlop og lønir fyri vinnufyrirøkur (geiri S11) í mió. kr. 1998-2023

Mynd I 18

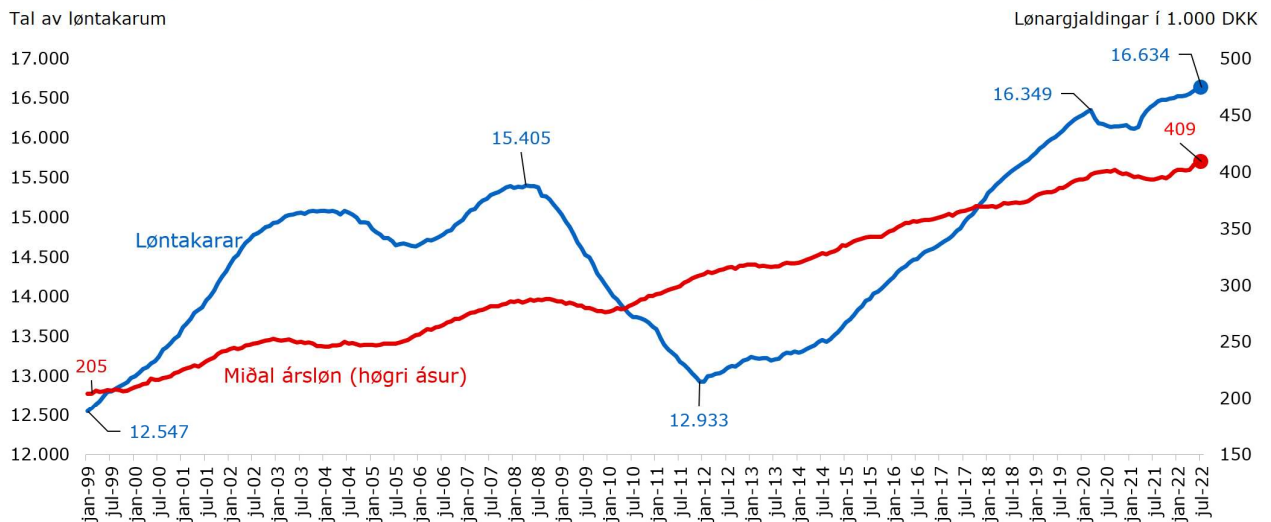
Viðm.: Vinnufyrirøkur eru framleiðandi eindirnar, sum eru partur av geira S11 í tjóðarroknaskapinum. Bruttofaktorinntøkan (BFI) fyri geiran er samansett av lønum vm og bruttorakstraravlopinum hjá hesum eindum.

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya 1998-2020. 2021 til 2023 eru egnar metingar.

Lutfallið millum bruttorakstraravlop og BFI er vaksið nógv síðani 2008, úr 26% í 2008 uppí 40% í 2020 og er mettt at liggja á 48% og 47% í 2022 og 2023. Orsøkin til hesa lutfalsliga stóru broyting eru stóru vinningarnir í uppsjóðarvinnuni og alivinnuni seinastu árin, sum ikki eru falnir løntakarum í allari vinnuni í lut, men mest kapitaláðanarunum. Av tí at talan er um bruttorakstraravlop fevnir inntøkuuppgerðin eisini um viðlíkahald av kapitalapparatinum. Tí vil eitt lutfalsliga vaksandi kapitalapparat (t.e. størri kapitalapparat fyri hvønn løntakara) eisini viðføra ein vaksandi part til kapitaláðanaran. Tað er eyðsæð, at tað eru gjørdar stórar íløgur í kapitalapparati í bæði fiskivinnuni og alivinnuni seinnu árin. Hvussu stóran part av vøkstrinum, hetta kann forklára, er tó ikki greitt, tá Hagstovan í tjóðarroknaskapinum framvegis ikki ger upp støddina av kapitalapparatinum.

Løntakarar og miðal ársløn í privatum vinnuligum virksemi, jan-99 til jul-22

Mynd I 19

Viðm.: Talið av løntakarum (12 mðr. leypandi miðal) og lønarútgjaldingarnar (árløn pr. løntakara, 12 mðr. leypandi miðal) frá privatum vinnuligum virksemi er í hesari mynd avmarkað til allar útgjaldandi, framleiðandi eindir undantikið tær, ið eru í vinnugreinabólkingunum "Landsfyrising", "Kommunur og ríkisstovnar", "Undirvísing" og "Heilsu- og almannaverk", umframt "Fígging og tænasta".

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av løntakararum, 12 mðr. leypandi miðal og miðal ársløn pr. løntakara, 12 mðr. leypandi miðal.

Mynd I 19 vísir talið av løntakarum og roknaðu miðal árslønina pr. løntakara í vinnufyrirøkum¹³ frá januar 1999 til juli 2022. Strikumyndirnar byggja á útrokningar av leypandi 12 mánaða miðal (sí fylgiskjal 2). Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum fram til 2020. Hetta samsvarar við konjunkturongongdina. Í 2020 hendi eitt fall í løntakaratalinum orsakað av, at summir løntakarar fingur lønarískoyti undir afturlatingini, umframt at ein partur av útlendsku løntakararunum ikki longur vóru partur av føroysku arbeiðsfjældini. At summir løntakarar fingur lønarískoyti undir Covid-19 merkir ikki, at teir av hesi orsök taldu við í hagtlunum fyri arbeiðsleys, men bert at teir ikki vóru løntakarar í sama mun sum vanligt í hesum tíðarskeiði (sí mynd I 19). Í juli 2022 var løntakaratalið 16.634 í privatum vinnuligum virksemi. Ein stórus vøkstur var fram til 2004, eitt lítið fall í 2005, aftur vøkstur í 2006-2008 og síðani eitt fall fram til januar 2012. Eftir januar 2012 hevur aftur verið vøkstur í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum. Hesin vøkturin hevur serliga verið stórus síðani miðskeiðis í 2014.

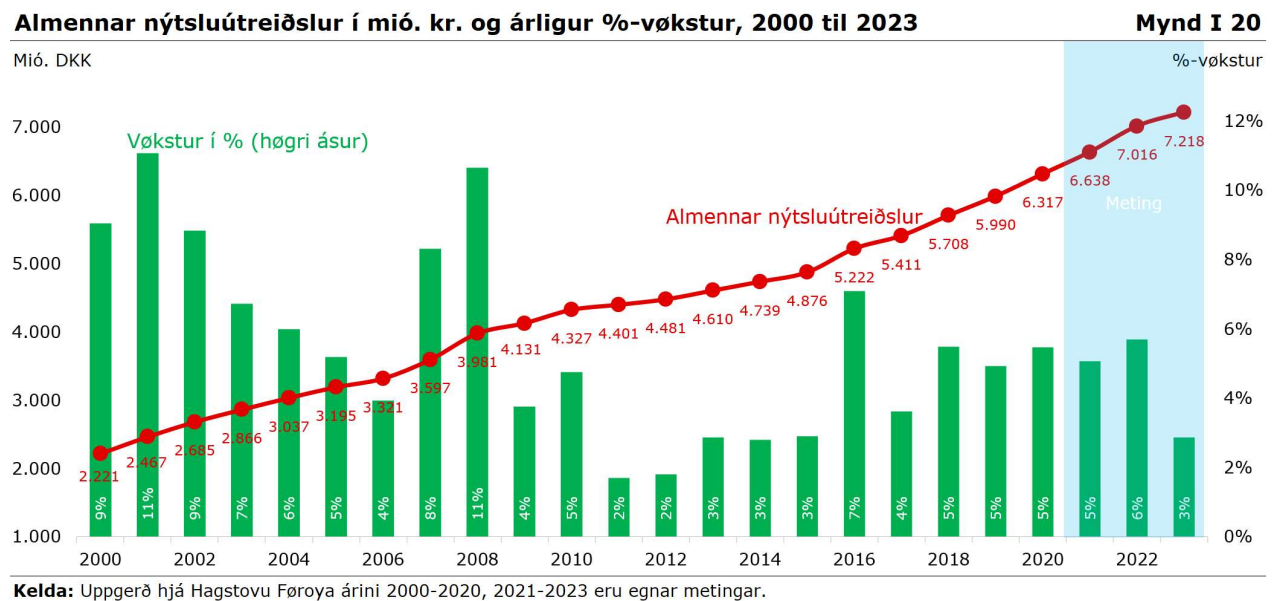
Roknaða miðal ársløn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin síðani 1999, tó undantikið tíðarskeiðið har koronufarsóttin gjørdi um seg. Í juli 2022 var miðal árslønnum í privatum vinnuligum virksemi 409 túsund krónur. Vøkturin bendir á, at reallønir í vinnufyrirøkum eru vaksin nevniðvert síðan 1999, tí meðan miðallønargjaldingarnar næstan eru tvífaldaðar er brúkaraprístalið bert vaksið góð 25% síðan aldarskiðtið fram til 2021. Hetta ger seg tó ikki galdandi í 2022; brúkaraprístalið er økt við 7,3% í øðrum ársfjórðingi 2022 og við 4,4% í fyrsta ársfjórðingi í mun til sama ársfjórðing árið fyri.

¹³ Hetta eru allir løntakarar uttan teir í almenna geiranum og í fíggarfyrirøkum.

I 4 Almenn nýtsla og íløgur

I 4.1 Nýtslan hjá almennari fyrisiting og tænastru

Mynd I 20 vísir gongdina og vøksturin í nýtsluni hjá almennari fyrisiting og tænastru síðan 2000, sum uppgjørt í tjóðarroknaskapinum (ið fevnir um land, kommunur, sosialar grunnar og ríki, men ikki fyrirkur undir almennum ræði). Tølini fyri 2021-2023 byggja á metingar. Sí eisini fylgiskjal 3 um dátur fyri almenna geiran.

Frá 2000 til 2008 var vøksturin í nýtsluni hjá almennari fyrisiting og tænastru sera stórir (millum 5% og 11%). Árin 2009-18 var árligi vøksturin lægri, tá hann var millum 1% og 5%, burtursæð frá 2016, tá vøksturin var 7%. Árin 2018-2020 veksur almenna nýtsla 4%-6% árliga, sum er ein stórir vøkstur í hákonjunktur. Tølini eru í leypandi prís. Vøksturin í almennari nýtslu verður mettur at vera 5% í 2021 og 6% í 2022, og 3% í 2023. Vøksturin á 6% í nýtsluútreiðslum í 2020 kann lutvíst knýstast tilbúgving, viðgerð og røkt vegna Covid-19. Í 2021 var ikki eins stórir útreiðsluvøkstur vegna Covid-19. Hjálparpakkar vóru játtaðir til millum annað ferðavinnu og ítróttarfeløg, men hetta eru smærri upphæddir. Tað eru í størsta mun lønarútreiðslur á vælferðaøkinum, t.d. í heilsu- og almannaverkinum hjá landinum, sum økjast, og sama er væntað at gera seg galdandi fyri árin 2022 og 2023. Lønargjaldingar eru eisini mettar at økjast hjá kommununum hesi bæði árin, sum millum annað røkja eldraðkið, og somuleiðis veksa útreiðslurnar til fólkapensjónur í 2022 orsakað av fleiri pensjónistum. Broytta lógin um javningarprosent til almannaveitingar merkir, at útreiðslurnar til fólkapensjón fara at vaksa í 2023 í mun til í 2022 tí pensjónurnar verða javnaðar við prís- og lønarvøkst. Javningarprosentin verður tó ikki hægri, enn hvat lønarsamráðingarnar náa fram til av lønarvøgsti fyri alment sett. Javningarprosentin fyri 2023 verður væntandi kunngjørt í november 2022. Búskaparráðið metir at tað verða nýttar upp móti 200 mió. kr. í eykajáttanum í 2022. Harav eru 125 mió. kr. longu játtaðar. Eykajáttanirnar í 2022 fara millum annað til rakstur hjá landssjúkrahúsini og øktar oljuútreiðslur hjá strandfaraskip landsins. Eykajáttanir sum hesar eiga at vera fíggaðar, tað vil siga at er tað neyðugt at játta meira pening á einum øki, eiga politikarnir at finna pening at fígga meirtørvin við antin at taka meira pening inn, ella við at minka um útreiðslurnar aðra staðni.

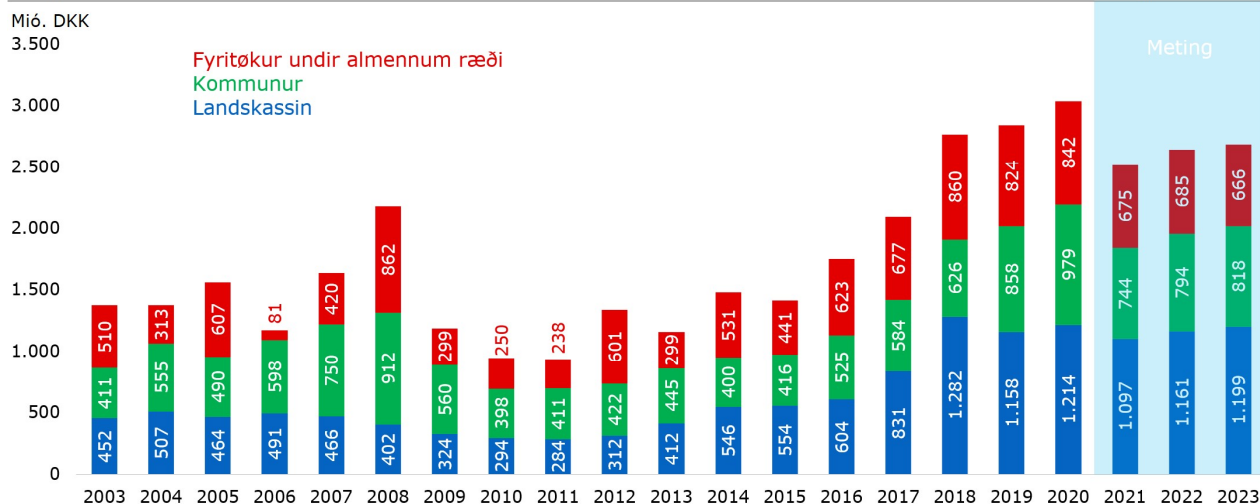
Í játtanarkørmunum eru útreiðslurnar til landssjúkrahúsið framskrivaðar við einum ávísum prís og lønarvøgsti, men ivasamt er um hesar framskrivingar taka fulla hædd fyri vaksandi talinum av eldri fólki komandi 10 árin. Væntast má støðugt vaksandi útreiðslur til heilsuverk, eldrarøkt og almannaverk vegna demografisku broytingarnar komandi árin (sí frágreiðing Búskaparráðsins á vár 2015 og 2020).

I 4.2 Íløgur almenna geirans

Mynd I 21a vísir íløgútreiðslurnar, sum eru undir almennum ræði, tað vil siga hjá landi, kommunum, sosialum grunnum og ríki, umframt fyrítøkum undir almennum ræði undir einum. Talan er um íløgur samsvarandi tjóðarroknskaparuppgerð og ikki roknskaparuppgerð. Tjóðarroknskaparligu íløgurnar eru størri enn roknskaparligu íløgurnar; m.a. er alt Landsverk og viðlíkahald, herundir keyp av útbúnaði, sum eru rakstrarkostnaðir í landskassaroknskapinum, roknað sum íløgur í tjóðarroknskapi.

Íløgútreiðslur undir almennum ræði í mió. kr. árin 2003 til 2023

Mynd I 21a

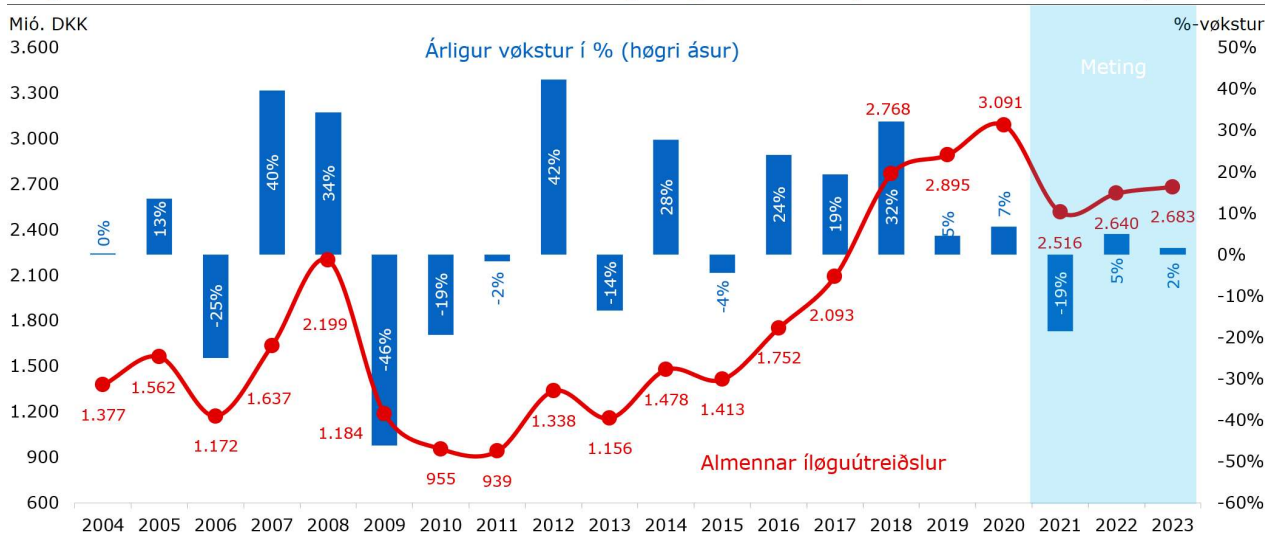

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 2003-2020 fyr land og kommunur og íløgur hjá marknaðarframleiðandi fyrítøkum undir almennum ræði. 2021-2023 eru egnar metingar fyr allar almennar íløgur.

Í 2021 minkaðu samlaðu íløgútreiðslurnar undir almennum ræði, og minkingin stavaði ikki frá fyrítøkum, sum tað almenna ræður yvir, men frá lægri íløguvirksemi hjá landinum og kommununum av tí at stórar verkætlanir eru vorðnar lidnar (millum annað í Tórshavnar og Klaksvíkar kommunu). Íløgútreiðslurnar hjá fyrítøkunum undir almennum ræði eru settar verða eitt lítið vet hægri í 2022 enn í 2021, og eitt vet lægri í 2023 enn í 2022, meðan íløguvirksemið veksur eitt vet hjá kommununum hesi bæði árin. Íløgurnar hjá landinum eru settar at gerast størri í 2022 enn í 2021, nú ið bygging av bæði bústovnum, H-bygginginum og tunlinum norður um fjall, er í gerð. Burturav støðlingunum á 250 mió. kr. væntast 150 mió. kr. av verða brúktar í ár.

Íløgútreiðslur undir almennum ræði í mió. kr. og árligi %-vøxtur, 2004-2023

Mynd I 21b

Kelda: Tølini vísa samlaðu almennu íløgurnar (sí býti í mynd I 23a). Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 2004-2020 fyr land og kommunur og íløgur hjá marknaðarframleiðandi fyrítøkum undir almennum ræði. 2021-2023 eru egnar metingar fyr allar almennar íløgur.

Mynd I 21b vísir almennu ílguútreiðslurnar og ár-til-ár vøksturinn í hesum. Eins og við almennu nýtsluni (mynd I 20), sæst, at framdu almennu íløgurnar eru konjunkturviðgangandi, bæði hjá landi, kommunum og hjá fyrirkomandi undir almennum ræði, sí mynd I 21a og I 21b. Tað er umráðandi, at tað almenna undir einum stremlar eftir eini stöðugari gongd í almennum ílögum fyri at stabilisera gongdina í búskapinum. Sum myndirnar vísa, hevur tað ikki gingið væl at halda eina javna íløgugongd hesi 18 árin (2004-2022).

Bæði land og kommunur hava tørv á miðvísari stýring og samskipan av ílögum, eins og tørvur er fyri samskipan av íløguvirksemið hjá fyrirkomandi undir almennum ræði. Her er pláss fyri ábótum. Sum nú er, tykjast kommunurnar eisini hava trupult við at halda skilagóða planlegging av sínum íløguvirksemi, millum annað tí tær ikki meta seg hava heimild til at leggja pening til síðis, hóast lógarverkið ikki avmarkar uppsparing til planlagdar íløgur í kommununum. Alneyðugt er longu nú at leggja ílögur til rættis innan eldrarøkt og almannaverk. Vaksandi talið av eldri er ein avbjóðing fyri fíggarpolitiska haldførið í føroyska búskapinum, og neyðugt er at seta bygging av bústaðareindum í verk, ið effektiviserar raksturinn á eldraðkinum. Ein avleiðing, av verandi fíggarpolitikki, kann vera at hettar ættarliðið kemur at binda komandi ættarliðið orsakað av manglandi haldføri í fíggarpolitikkinum og skuld.

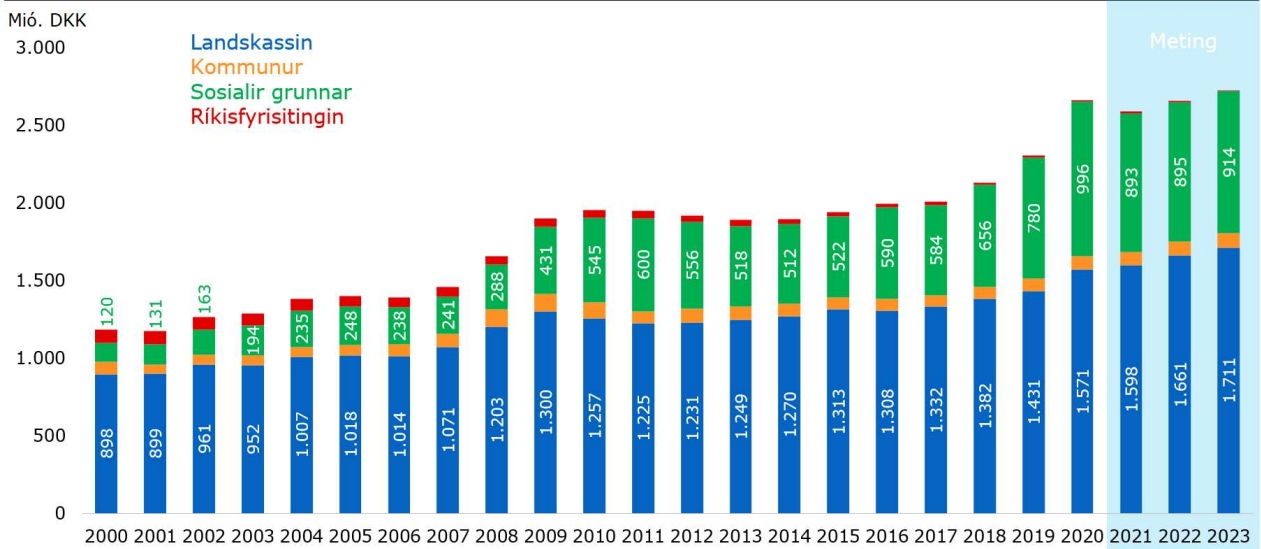
I 4.3 Almennar inntøkuflytingar

Mynd I 22a vísir inntøkuflytingar frá almennari fyrisiting og tænaðu til húsarhald og almannagagnlig feløg. Tað er serstakliga landið, ið veitir inntøkuflytingar til húsarhald (til dømis penjónir), men síðan 2000 hava sosialu grunnarnir (AMEG og ALS) veitt ein vaksandi part av inntøkuflytingunum. Landið veitti 75% (898 mió. kr.) og sosialir grunnar 11% (120 mió. kr.) í ár 2000. Landsins partur verður í 2022 mettur at vera 62,5% (1.661 mió. kr.) og parturin hjá sosialum grunnum verður mettur at vera 34% í 2022. Kommunur og ríki hava nakað av inntøkuflytingum, men parturin er minni úr 14% í ár 2000 niður í 3,5% av samlaðu inntøkuflytingunum í 2022.

Útreiðslurnar til fólkapensjón fara at gerast størri í 2023 í mun til í 2022 vegna nýggju javningarlógina, sum hevur við sær eina lønar- og prístalsjavning av fólkapensjónini.

Inntøkuflytingar í mió kr frá tí almenna til húsarhald og feløg, 2000-2023

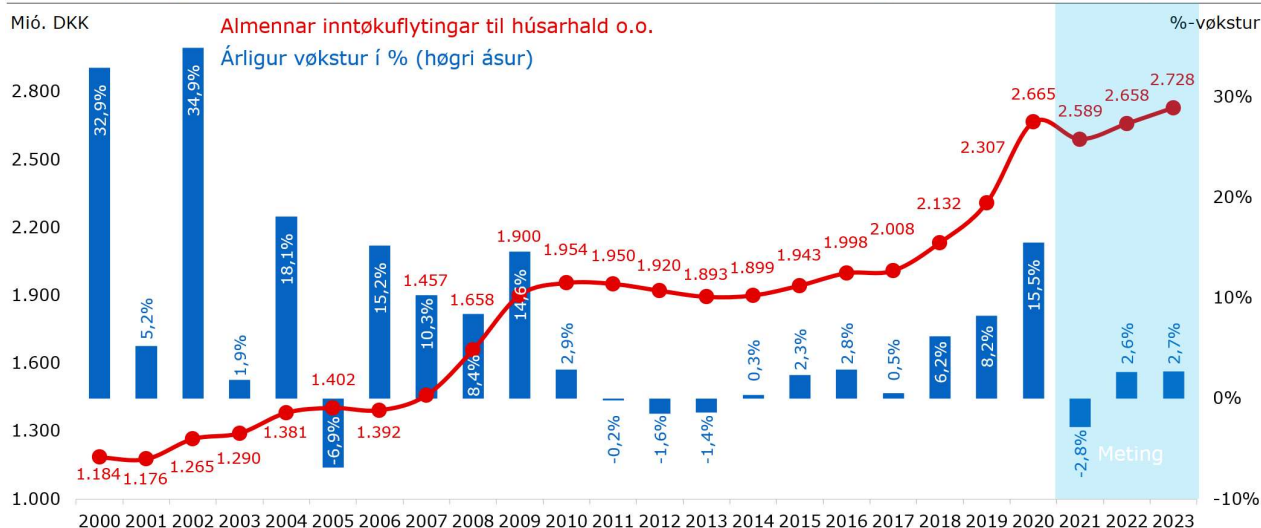
Mynd I 22a

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 2000-2020. 2021 - 2023 eru egnar metingar.

Inntøkuflýtingar í mió kr og %-væksti frá tí almenna til húsarhald og feløg, 2000-2023

Mynd I 22b

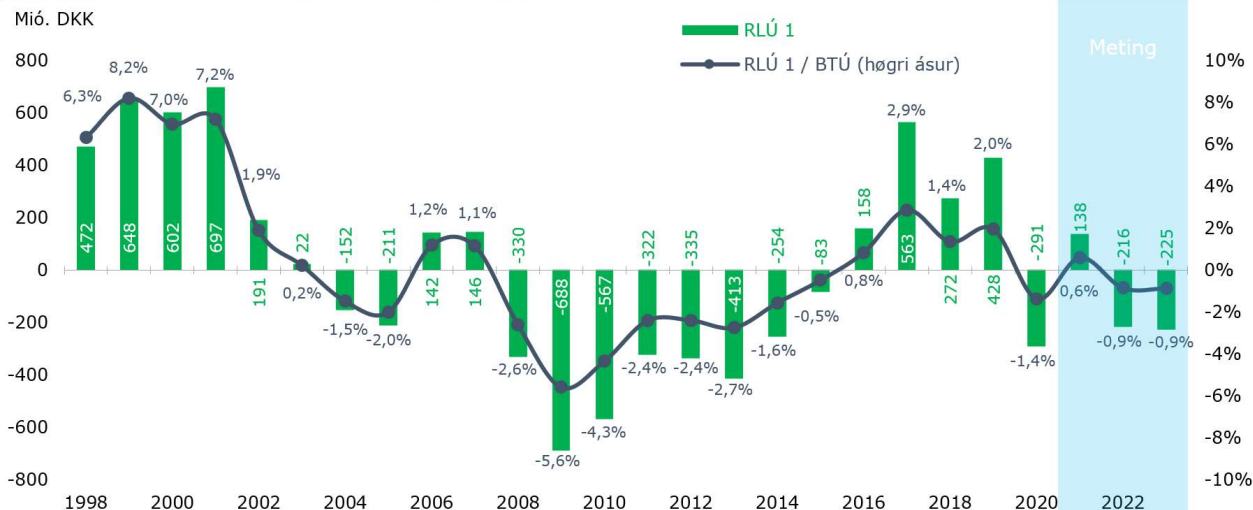

Mynd I 22b vísir almennar inntøkuflýtingar til húsarhald og almannagagnlig feløg tilsamans og árliga %-broyting. Inntøkuflýtingarnar eru øktar í miðal 3,75% um árið frá 2000 til 2022, men vøksturin er skiftandi frá ár til ár. Lønarskoytið frá ALS er ein av orsøkunum til stóra vøksturin í 2020. Oljustuðul verður eftir ætlan latin fíggjarliga sperdum familjum í 2022. Búskaparráðið heldur tað er jaligt, at hesin fíggjarligi stuðulin er so mikið miðvísur og avmarkaður. Skilagott hevði tó verið, um hann var fíggjaður. Samlaða upphæddin fyri hesa veiting er lutfalsliga lítil, og fá húsarhald lúka treytirnar. Tí sæst hesin oljustuðul ikki aftur í myndini fyri árið 2022.

I 4.4 Úrslitið á almennu roknskapunum

Mynd I 23 gevur eitt yvirlit yvir roknskaparúrslit landskassans; RLÚ 1 og úrslitið í mun til BTÚ (sí eisini fylgiskjal 4). Landskassin hevði hall øll árin 2008-2015. RLÚ 1 vísti hesi 8 árin samanlagt hall á 3,0 mia. kr. Tey fyrstu av hesum árunum var ógvusligur lágkonjunkturur. Í 2014 og 2015 vóru konjunkturarnir linkaðir nógv orsakað av stóru framgongdini í ali- og uppsjórvinnuni, og tað er ivasamt, um hesi bæði árin kunnu eyðkennast við lágkonjunkturi. Fýra árin 2016-2019 eru eyðkend av hákonjunkturi og hava víst yvirskot á samanlagt 1,4 mia. kr. (íroknað eftirgeving av skuld 0,5 mia. kr. í 2018). Úrslitini í 2020 og partvíst í 2021 vóru merkt av koronufarsóttini við øktum útreiðslum til hjálparpakkar, koronudeild á landssjúkrahúsinum, eyka testkapasiteti v.m. MVG-inntøkurnar og onnur punktgjöld gjørdust størri í 2021 enn upprunaliga mett, tí føroyingar ferðaðust minni uttanlands og nýttu meira pening her í landinum, og tí oljuprísurin var øktur. Eisini gav stóra tøkunøgðin av laksi hægri inntøkur í landskassan frá loyvisgjaldi enn upprunaliga mett.

Landskassaúrslitið (RLÚ1), metir Búskaparráðið fer at gerast -216 mió. kr. í 2022. Í vár metti Búskaparráðið, at hallið í ár fór at verða 155 mió. kr., men síðani tá, eru broytingar í bæði inntøkum og útreiðslum, sum netto gevur eina øking í útreiðslum á 65 mió. kr. Metta hallið á 216 mió. kr. í 2022 er nakað verri, enn fíggjarlógin upprunaliga segði (hon segði 38 mió. kr. í avlopi í 2022). Metta hallið á 216 mió. kr. fyri 2022 byggir á, at ætlanir eru um at nýta 150 mió. kr. meira til íløgur, enn frammanundan ætlað, umframt at tað eru settar 200 mió. kr. til eykajáttanir út í kortið. Harafturat væntast um 50 mió. kr. minni í inntøkum frá skrásetingargjöldum og punktgjöldum, sum millum kemur av, at færri akfør eru seld í 2022, enn áður mett. Sambært bilasølunum kemur hetta ikki av, at fólk eru farin at eftirspyrja minni av bilum, tí eftirspurningurin er enn stórur eftir nýggjum bilum, serliga el-bilum, men lægra skrásetingargjaldið kemur av, at stórar seinkingar hava verið í flutninginum av persónbilum til Føroya.

Viðm.: RLÚ í leypanði prísnum og sum brókur av BTÚ. 2021-2023 eru metingar

Kelda: Gjaldstovan, Figgjarmálaráðið og Búskaparráðið, 2021 - 2023 eru egnar metingar.

Av inntøkum væntast 50 mió. kr. meira í landsskatti og um 100 mió. kr. meira frá veiði- og tøkugjaldi tilsamans í 2022 í mun til upprunaliga mettt og tað kemur bæði av øktum veiðigjöldum og øktum tøkugjaldi í 2022. Veiðigjöldini verða nú stillaði eftir miðalsøluprísnum fyri árið fyri, og gjöldini eru tí vorðin hægri í 2022 fyri hvørt kg., samanborið við í 2021. Hvussu nógv meira kemur í landskassanum av øktu veiðigjöldunum valdast, hvussu nógv tons av ymsu uppsjóvarfiskasløgnum verða fiskaði í ár.

Landsstýrið ætlar harumframt at selja partabrøvini hjá tí almenna í Tjalduri og Smyril Line, og partabrøvini eru mettt at geva inntøkur á ávikavist 7 mió. kr. og 79 mió. kr., men Búskaparráðið væntar ikki, at sølan av partabrøvunum í Smyril Line longu verður framd í inniverandi árið, tí sölugongdin er ikki byrjað enn. Inntøkan frá hesi sølu, sum er skrásett í figgjarlógini fyri 2022, er tí ikki tikin við í metingunum hjá Búskaparráðnum fyri 2022 men í 2023 ístaðin. Av inntøkum annars, hevur landskassin fingið eyka vinningsbýti frá BankNordik á umleið 75 mió. kr. í 2022 orsakað av søluni av donsku deildini hjá BankNordik í 2021.

Samanumtikið segði figgjarlógin upprunaliga 38 mió. kr. í avlopi fyri árið 2022, og verða øktu inntøkurnar frá landsskattinum á 50 mió. kr., og 100 mió. kr. í meirinntøku frá veiði- og loyvisgjöldum, og 75 mió. kr. frá meirvinningsbýti frá BankNordik lagdar saman, gevur hetta eina broyting í inntøkunum á +263 mió. kr. Síðani skulu eykaútreiðslurnar á 200 mió. kr. fyri eykajáttanir, 150 mió. kr. í meirnýtlu til íløgur, og lægri inntøkur frá skrásetingargjöldum á 50 mió. kr., umframt væntanin um, at sølan av partabrøvum í Smyril Line á 79 mió. kr. ikki verður framd í 2022, dragast frá (sum tilsamans gevur -479 mió. kr.), fæst úrslitið fyri 2022 á -216 mió. kr. (263 mió. kr. - 479 mió. kr.).

Meira av inntøkum fyri MVG skuldi verið komið í landskassan í 2022 orsakað av øktu oljuprísunum, um fólk framvegis nýta somu mongd av olju, sum annars, men MVG inntøkurnar tykjast hóast tað ikki at vera størri í 2022, enn vanligt. Tað kemur av, at MVG inntøkurnar frá øðrum vørum og tænastum, ið húsarhaldini nýta, eru lægri í ár, enn vanligt. Hetta er helst orsakað av, at føroyingar aftur í størri mun ferðast og tí aftur nýta meira pening uttanlands (og minni í Føroyum).

Bæði inntøkur og útreiðslur verða framskrivaðar við +3% (og at sølan av Smyril Line er lögð afturat inntøkunum) frá meting fyri 2022 til meting fyri 2023 og landskassaúrslitið (RLÚ 1) í 2023, er mettt at gerast -225 mió. kr. Tó skal viðmerkjast, at tað er valár.

Eftir tølunum at meta hava broytingarnar í almennu nýtsluni, almennu íløgum og almennu inntøkuflytingum verið konjunkturviðgangandi; tá nógv hevur verið í kassanum, hevur nógv verið brúkt, og øvugt, og royndirnar vísa sostatt, at tað er torført hjá politisku skipanini at standa ímóti, og ikki at økja um nýtsluna í góðum tíðum. Hetta hevur økt, heldur enn minkað um sveiggini í búskapargongdini. Umráðandi er at almenni tænastugeirin virkar stabiliserandi við stöðugari gongd í rakstri og íløgum, tí búskapurin frammanundan sveiggjar av øðrum orsökum. Hetta er ikki minst tí føroyski búskapurin, ið er ein pinkulítil tilfeingisbúskapur, sveiggjar nógv uttan almenna íblanding.

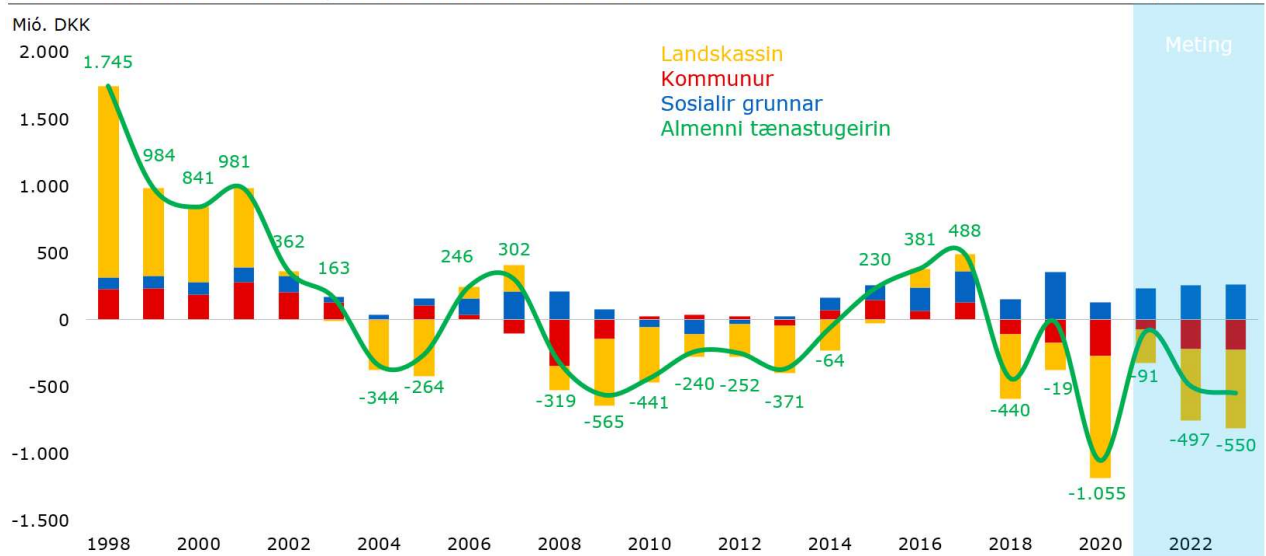
Eisini kommunurnar hava samlað eitt hall á teirra fíggarlógum og í bestu tíðum, sum eins og hjá landskassanum, er við til at økja um trýstið í búskapinum, einum búskapi sum longu er undir trýsti við stóra virkseminum í privata geiranum. Kommunurnar eru mettar at hava hall á tilsamans 220 mió. kr. í 2022. Við nærum ongum arbeiðsloysið og stórum inntøkuvøkstri eiga almennu kassarnir at hava avlop. At undirskot verður á fíggarlógini í 2022 og 2023 er als ikki haldbart í so góðum búskaparligum tíðum, serliga við vitanini um komandi avbjóðingunum við vaksandi útreiðslum til eldraðkið, tað vil siga til pensjónir, eldraføkt, heilsuðkið við meira. Harumframt eiga eykajáttanir at vera fíggaðar. Er neyðugt at játta meira pening á einum øki, eiga politikararnir at finna pening til at fígga meirtørvin við antin at taka meira pening inn, ella við at minka um útreiðslurnar aðra staðni. Eins og Búskaparráðið áður hevur víst á, er tað skilagott, um politiska skipanin setir í verk eitt fíggarpolitiskt regluverk fyri at fáa haldføri í førða fíggarpolitikkini, sum ikki loyvir útreiðslunum at veksa við meira enn 2-3% um árið, samstundis sum íløgurnar haldast stöðugar.

Á mynd I 24 sæst, at úrslitini í almenna tænaðstugeiranum samanlagt vísa stór sveiggj, og fylgja sveiggjunum hjá landinum neyvt. Eftir altjóða leisti fyri hagtalsframleiðslu eru íløgur í undirsjóvartunlar íroknaðar landskassaurslitinum, ið merkir, at skuldin hjá P/F Eystur- og Sandoyartunlinum, sum landskassin veðheldur fyri, sæst í úrslitinum hjá landskassanum, sí eisini fótnotu 13.

Skattainntøkusiðan hjá landinum hevur virkað sveiggjmotvirkandi, sum í størstan mun er orsakað av sokallaðu automatisku stablisatorunum, ið merkir at skattainntøkurnar hjá tí almenna veksa í hákonjunkturi, samstundis sum arbeiðsloysisstuðul og almannahjálpi minka, meðan almenna nýtslan og íløgurnar eru stöðugar. Havandi í huga, at konjunkturarnir hava verið fyrimumarligir í fleiri ár sammett við stóru haldfórisavbjóðingunum, sum almenni tænaðstugeirin hevur fyri framman, hava yvirskot landskassans hesi seinnu árin verið ov lítil. Meðan skattainntøkusiðan hevur virkað sveiggjmotvirkandi, hava útreiðslurnar í høvuðsheitum verið konjunkturviðgangandi, tvs. at útreiðslurnar veksa í uppgongutíðum og minka í afturgongdstíðum.

Úrslit almenna tænaðstugeirans árin 1998 til 2023

Mynd I 24

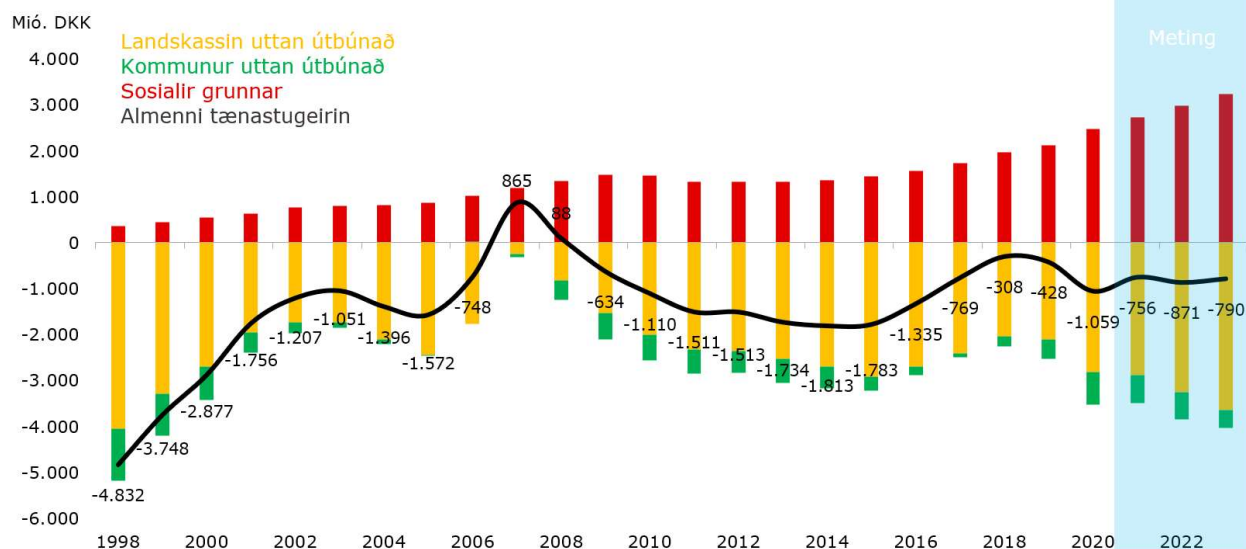
Kelda: Gjaldstovan og Búskaparráðið, 2021 - 2023 eru egnar metingar.

I 4.5 Ogn og skuld hjá almennari fyrisiting og tænastu

Mynd I 25 vísir gongdina í nettoognini hjá almennari fyrisiting og tænastu árinum 1998-2022 uttan útbúnað.¹⁴ Almenn fyrisiting og tænasta fevnir um land, kommunur og sosialu grunnarnar. Nettoognin er farin úr nærum -5 mia. kr. í 1998 til nærum 1 mia. kr. í 2007. Síðani er hon aftur lækkað og er mett at vera um -870 mió. kr. í 2022, og nærri -800 mió. kr. í 2023.

Nettoogn/skuld (uttan útbúnað) hjá almenna tænastageiranum í Føroyum

Mynd I 25

Kelda: Gjaldstovan og Búskaparráðið, 2021 - 2023 eru egnar metingar.

Landskassin hevur tey størstu sveiggini í nettoognini, eins og landið hevur tey størstu sveiggini í úrslitunum (mynd I 24), har úrslitið hjá landinum hevur verið ávirkað av konjunkturgongd og konjunkturpolitikki við stórum hallum í lágkonjunktur, umframt av broytingum í óvanligum postum, sum til dømis skuldareftirgeving av statsskuld í 1998 og 2018, sølu av partabrøvum í BankNordik í 2007, og vinningsbýti frá BankNordik í 2021-2022 av sølu av donsku deildini hjá BankNordik. Kommunurnar hava havt sveiggj í nettoognini hesi árin, men sveiggini hava verið nógv minni, enn hjá landinum. Sosialu grunnarnir hava havt eina vaksandi nettoogn í tíðarskeiðinum; ALS hevði stórar útgjaldingar 2008-2012, sum elvdi til at sosialu grunnarnir samanlagt høvdu minkandi nettoogn í 2010 og 2011, men annars hevur nettoognin verið vaksandi hjá sosialu grunnunum 1998-2022, hóast ein partur av ognini hjá ALS var nýtt undir Covid-19 í 2020 til útgjald av lønarískoyti. Landskassin hevur havt nettoskuld síðani 2008 (gulu stabbarnir). Landsstýrið økti skuldina við samanlagt 2,8 mia. kr. í tíðarskeiðinum 2008 til 2015. Í hesi tilgongd lækkaði Moody's kredittmetingina frá Aa2 til Aa3 við negativum útlitum. Hetta merkir, at tað ikki var nóg mikið, at nettoognin hjá landskassanum var nærum null í 2007 beint undan fíggjarkreppuni í 2008, fyri at megna tey komandi árin við halli, uttan at missa eitt stig í kredittmetingini. Fíggjarstøðan hjá landskassanum er verri í dag, enn hon var beint áðrenn fíggjarkreppan rakti í 2008, hóast føroyski búskapurin hevur havt stóra framgongd seinastu 10 árin. Nettoskuld landskassans er mett at vera nærum 3,2 mia. kr. í 2022 og 3,6 mia. kr. í 2023. Nettoogn landskassans eigur at vera so mikið stór, at kredittvirði er til at kunna lána í eini komandi afturgongd. Fyri at økja um nettoogn landskassans krevst yvirskot á fíggjarlógini.

¹⁴ Ogn og skuld hjá almenna geiranum eru mett tøl. Skyldur landskassans fyri tænastumannapensjónir og rentugaranti til P/F Lív ikki eru tikin við sum skuld. Heldur ikki er virðið á livandi tilfeingi, sum kundi verið tikið inn við brúkgjaldi, tikið við sum ogn. Eftir altjóða leisti fyri hagtsuppgærd av skuld hjá fyrirkum undir almennum ræði, er veðhaldsskylda fyri undirsjóvartunlar roknað uppí hjá feløgum, sum ikki eru sjálvberandi. Skuldin hjá P/F Eystur – og Sandoyartunlinum er tiskil roknað uppí hjá landskassanum. Sama er skuldin hjá Vága- og Norðoyatunlinum. Uppgjørt er eftir hesum leisti aftur til 1998. Veðhaldsskyldur vegna tryggingaravtalu hjá Føroya Lívstrygging er gjørd upp til 1,0 mia. kr. og nettoskylda landskassans fyri tænastumannapensjónir er roknað til 5.670 mió. kr. við árslok 2020. Kelda: Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyri fíggjarárið 2020, s. 246 og Ársroknskapurin hjá Lív 2021.

I 4.6 Konjunkturpolitikkur og fíggarstøða landskassans

Konjunkturpolitikkur hevur sum endamál at minka um tey sveiggj, sum búskapurin av ymiskum orsökum hevur. Hetta ger seg galdandi í øllum búskapum, og ikki minst í tí føroyska, av tí at hann er ein lítill búskapur, og tí at hann er ein tilfeingisbúskapur við livandi tilfeingi. Nógv sveiggj eru í einum búskapi, tó so, at øll sveiggj aloftast ikki ganga sama veg, og sostatt kunnu tey við hvørt javna hvørt annað út. Í einum lítlum búskapi er tað sjáldnari, at sveiggini javna hvørt annað út, og tí sveiggjar tann lítli búskapurin meira. Ein búskapur, ið troytir livandi tilfeingi, fær meira sveiggj, av tí at náttúran hevur síni egnu sveiggj, bæði av sær sjálvum og mannaskapt.

Eydnast tað at minka sveiggini, ger ein góður konjunkturpolitikkur størri gagn í Føroyum enn í stórum londum, hvørs búskapur av sær sjálvum sveiggja minni. Treytin fyri tílíkari gagnligari ávirkan er, at eftirspurningurin hjá almennari fyrisiting og tænaðu er stabiliserandi. Tað merkir, at almennar útreiðslur til rakstur, veitingar og íløgur skulu hava eina javna gongd, meðan inntøkurnar sleppa at fylgja konjunkturgongdini í búskapinum. Almenn fyrisiting og tænaða skulu tískil hava avlop í hákonjunkturi og kunnu hava hall í lágonjunkturi. Annaðhvørt skal fíggarognin vera so stór, at hallini kunnu berast uttan lántøku, ella skal fíggarstøðan vera so mikið góð, at kredittvirði er til at læna til hallini í lágonjunkturi.

Sveiggini, sum eru nevnd her, eru rættiliga vanlig fyrbrigdi, og tey eru ring at tíðarfesta. Tað ber tí ikki til at mótvirka tey við aktivum fíggarpolitikki, m.a. tí tílík átøk taka tíð at fyrireika og skapa semju um, við tí úrsliti, at konjunkturstøðan er vorðin øðrvísi, enn tá fyrireikingin byrjaði. Átøkini kunnu gera sveiggini størri, enn uttan átøk. Tí er betri, sum nevnt omanfyri, at loyva stabiliserandi ávirkan frá inntøkunum og halda eina støðuga gongd í útreiðslunum. Málið eigur at vera at arbeiða fyri eini breiðari politiskari semju um ein útreiðslukarm, ið ikki loyvir útreiðslunum at veksa við meira enn 2-3% um árið. Flestu geirar í føroyska búskapinum eru væl fyri eftir positivu gongdina, sum hevur verið seinnu árin. Hetta er galdandi fyri vinnufyrirøkur, bæði privatar og almennar, fíggargeiran og húsarhaldini. Tað er eisini galdandi fyri partar av almennari fyrisiting og tænaðu, men landskassin hevur øll tey eftirfylgjandi árin eina verri fíggarstøðu enn í 2007, tá mált verður eftir nettoogn uttan útbúnað (mynd I 25)

Tá talan er um fortreytir fyri at reka konjunkturpolitik, er tað fíggarstøðan og kredittvirðið hjá landskassanum, sum hevur týðning. Landsstýrið og lögtingið hava ábyrgdina av konjunkturpolitikkinum og mugu gera tær fyriskipanir, sum eru neyðugar í hesum samanhangi. Fíggarstøðan hjá øðrum geirum enn landsstýrinum, hevur lítið at siga fyri virkisfrælsið hjá landsstýrinum viðvíkjandi konjunkturpolitikki, tí um landsstýrið skal til aðrar geirar eftir pengum við skatti ella á annan hátt, verður fíggarliga rásarúm tikið frá hesum geirum. Soleiðis mótarbeiðir eitt tílíkt átak tí konjunkturpolitikki, sum rættur er at føra. Tí er fíggarstøðan og kredittvirðið hjá landskassanum avgerandi fyri konjunkturpolitikkin og ikki støðan hjá øðrum geirum.

ALS hevur tó í koronufarsóttini tikið undir við lógarbroying, sum heimilar ALS at rinda lønarískoyti til fólk, sum fyrirøkur ikki hava sagt upp og tí ikki eru arbeiðsleys. Hetta má sigast at vera vinnustudningur fyri at mótvirka niðurgongd í eftirspurningi og virksemi, og sostatt mótvirka arbeiðsloysi. Tað, at ALS átekur sær hesa uppgávu, vísir, at landsstýrið kann vænta líknandi samstarv við ALS, skuldu slíkar støður tikið seg upp frameftir. Við hesum undantaki er sjónarmiðið omanfyri rætt, at landsstýri og løgting noyðast at gera landskassan so væl fyri fíggarliga, at førleikin til at føra skilagóðan konjunkturpolitikk er til staðar.

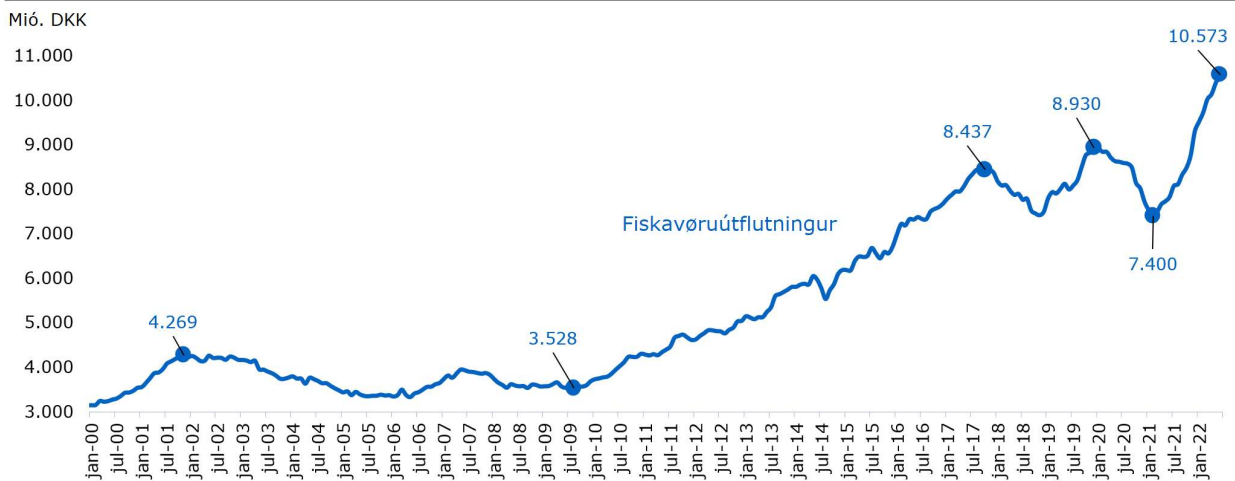
I 5 Útlenski eftirspurningurinn

I 5.1 Fiskavøruútflutningurinn

Mynd I 26a avmyndar samlaða útflutningsvirðið av fiskavørum frá januar 2000 til juli 2022 sum leypandi 12 mánaða samanlegging. Síðan 2009 er stórir vøkstur farin fram. Fiskavøruútflutningurinn er meira enn tvífaldaður í tíðarskeiðinum 2009-2017, har bæði alifiskur og uppsjóvarfiskur vuku nógv, meðan botnfiskur minkaði. Fiskavøruútflutningurinn gjørdi eitt niðursveiggj í 2017-18 (-7%), men kom upp aftur 2018-19 (+15%). Síðan sæst aftur eitt stórt niðursveiggj frá desember 2019 til desember 2020 orsakað av sølu- og flutningstrupulleikum tengd at koronufarsóttini, har fiskavøruútflutningurinn minkaði áleið 1,2 mia. kr. (-13,6%). Minkingin stavaði mest frá alifiski, men eisini frá uppsjóvarfiski og botnfiski. Í fyrri helvt av 2022 øktust prísirnir nógv á millum annað orku og matvørum. Prísurin øktist nógv á botnfiski og laks, ið merkir hægri útflutningsvirði av hesum fiskasløgum í fyrri hálvu 2022. Fiskavøruútflutningurinn var 10.573 mió. kr. í juni 2022.

Fiskavøruútflutningurinn, virði, jan-00 til jun-22

Mynd I 26a

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar. Virðið er roknað sum leypandi 12 mánaðar samanlegging.

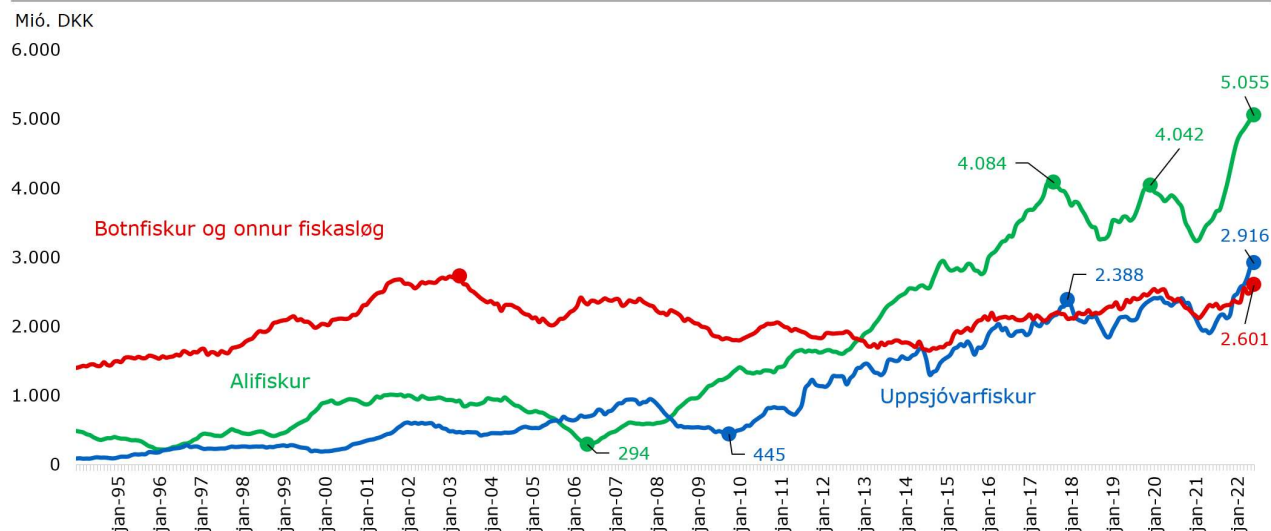
Mynd I 26b lýsir søguligu gongdina í útflutningsvirðinum av fiskavørum fyri tríggjar høvuðsbólkar av fiskaútflutningi: alifisk, uppsjóvarfisk og botnfisk og onnur fiskasløg. Hesir tríggir høvuðsbólkar fevna um so at siga allan føroyskan vøruútflutning. Alifiskur fevnir um laks og síl, men nærum eingi síl verða útflutt í dag. Uppsjóvarfiskur fevnir um makrel, sild og svartkjaft, og harumframt er fiskamjøl lagt afturat hesum bólki. Botnfiskur og onnur fiskasløg fevna um tosk, hýsu, upsa, svartkalva, gulllaks, longu, brosmu, rækju o.a. Hesi síðstnevndu fiskasløg verða veidd í bæði føroyskum sjógvi og aðrastaðni, t.d. í Barentshavinum og á Flemish Cap. Botnfiskurinn hevur havt sera stóran týðning fyri útflutningin langt aftur í tíðina, men hevur ikki eins stóran týðning í dag. Í 2012 vóru allir tríggir vørubólkar nøkulunda javnt stórir í stødd, tá tað snýr seg um útflutningsvirði. Síðani tá er útflutningsvirðið av alifiski tvífaldað, og stavar hetta í stóran mun frá prísvekstri, hóast tað í 2019 og 2021 er økta tøkunøgðin av laks, sum gav mest týðningarmikla íkast til vøksturinn í BTÚ. Í 2022 er tað hinvegin prísvekstur á serliga botnfiski og alifiski, sum hevur økt um útflutningsvirðið. Útflutningsvirðið av uppsjóvarfiski er nú komið upp á sama støði sum botnfiskur o.o. fiskasløg.

Í vár tóku fleiri føroyskar útflutningsfyrirkur vegna russisku innrásina stig til at steðga útflutninginum til Russlands, ið kann føra til prísfall á útflutninginum av uppsjóvarfiski meðan handilssambond til aðrar marknaðir verða uppbygd. Prísurin á makreli er tó fyrst og fremst tengdur at vantandi loyvi at fiska í bretskum sjógvi, ið merkir, at makrelurinn ikki verður fiskaður tá hann gevur besta prísinn. Prísurin á sild er ávirkaður av, at aðrir marknaðir skulu finnast í staðin fyri tann russiska. Sildin kann tó í ringasta førið nýtast til framleiðslu av fiskamjøl, og tí fæst altíð ein minstiprísur fyri sildina. Útflytarar av alifiski tykja ikki at hava havt trupulleikar við at finna nýggjar marknaðir, og eftirspurningurinn er harumframt

framvegis so mikið nógv størri enn útboðið, at stóru prishækkingarnar á laks í fyrstu helvt av 2022 ikki hava elvt til nakra merkisverda broyting í eftirspurninginum eftir laks.

Fiskavøruútflutningur, leybandi 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til jun-22

Mynd I 26b

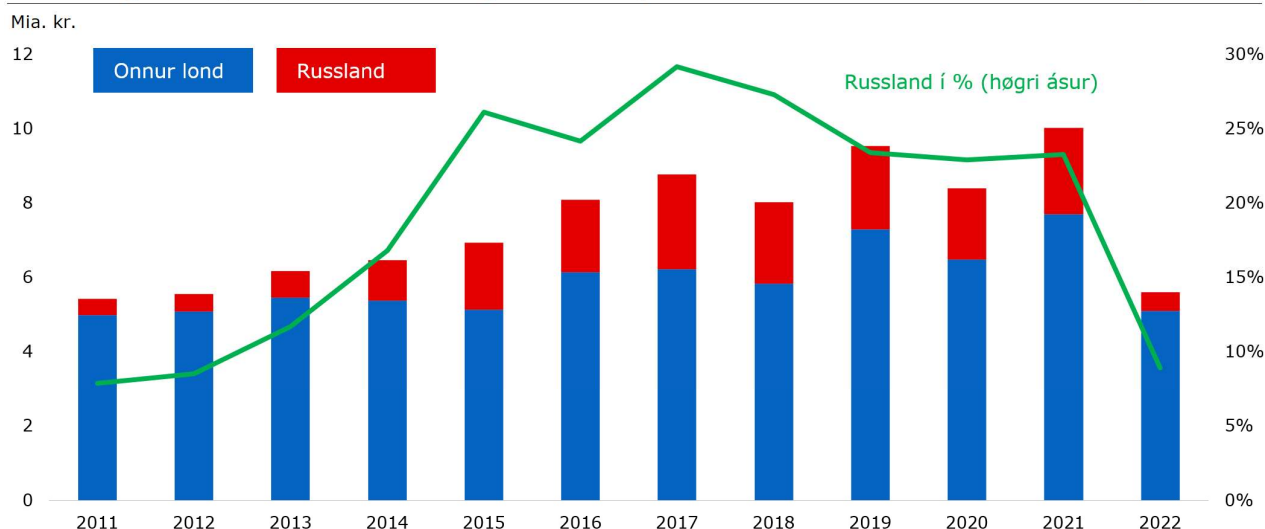

Kelda: Hagstova Føroya.

Í heyst fara Føroyar undir samráðingar við Russland um nýggja fiskivinnuavtalu. Fiskivinnuavtalan er avgerandi fortreyt fyri fiskiskapinum eftir toski og hýsu í Barentshavinum, har Føroyar lata rættindi í føroyskum sjóki til russar afturfyri. Skuldi tað hent, at fiskivinnuavtalan við Russland av einhvørjari orsök ikki verður longd, rakar tað fyrítøkur við virkseminum í Barentshavinum sera meint, ið aftur vil ávirka fiskaútflutningin neiliga. Hinvegin kann tað hugsast at eitt framhald av fiskivinnusamstarvinum við Russland kann gerast ein avbjóðing fyri umdømi Føroya úti í heimi og harvið fyri útflutninginum sum heild. Her hevur tað helst avgerandi týðning, at Føroyar fylgja lestinum hjá Norra í samráðingunum við russar. Hetta tí, at føroyskar útflutningsfyrítøkur í stóran mun kappast á somu marknaðum og við somu vørum sum norskar fiskivinnu- og alifyritøkur. Hesin búskaparlígi váðin eigur at vera havdur í geyma, tá farið verður undir samráðingarnar í heyst.

Útflutningur av vørum til Russlands og onnur lond, 2011 til 1. hálvår 2022

Mynd I 26d

Viðm.: Útflutningur fyrri 2022 fyrri hálvår, t.v.s. til og við juni 2022.

Kelda: Hagstova Føroya.

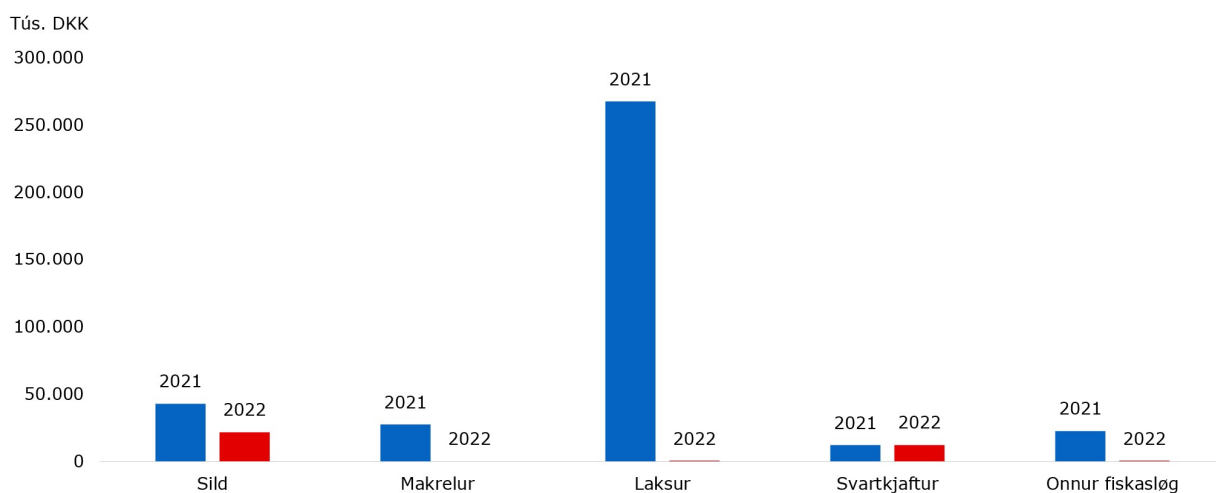
Í mynd I 26a sæst eitt fall í fiskavøruútflutninginum í miðskeiðis 2014, og hetta fallið stavar frá handilstiltøkunum hjá ES móttvegis Føroyum fyri makrel og sild. Metast kann leysliga, at hetta í einum styttri tíðarskeiði hevur kostað Føroyum eina hálva milliard krónur í útflutningsvirði, sum síðani er vunnið

inn aftur. Handilstiltøkini hjá ES førdu til, at útflutningsmarknaðir Føroyar víðkaðust. Harafturat var handelsbannið frá londum í vesturheiminum móttvegis Russlandi, sum Føroyar og Grønland ikki vóru ein partur av, orsök til, at størri mongdir vórðu útfluttar til Russlands, sí mynd I 26d. Í mynd I 26d sæst ein stórur vøkstur í útflutninginum til Russlands; í 2011 var parturin av útflutninginum, sum fór til Russlands 6%, meðan hann var 23% í 2021. Í fyrri hálvu av 2022 var lutfallið av útflutninginum av vørum til Russlands 9%.

Í mynd I 26e verður útflutningurin av útvaldum fiskasløgum til Russlands í tíðarskeiðinum mars-juni 2022 samanborin við sama tíðarskeið árið fyri, og myndin vísir, at útflutningurin av hesum fiskasløgum mest sum longu er lækkaður niður í einki. Enn tykist útihýsanin hjá útflutningsfyrirkunum av Russlandi ikki at hava havt ta neiligu ávirkan, sum upprunaliga væntað. Talan er um sølu av matvørum, serliga laks, makrel og sild, ið ber til at selja til aðrar marknaðir. Sannlíkt er at prísbroytingar koma av hesum, men fiski- og alivinnufyrirkurnar eru væl konsolideraðar og eru sum heild vanar við prísveiggj. Sildin, ið er útflutt til Russlands í tíðarskeiðinum mars - juni 2022, hevur eitt virði á góðar 4 mió. kr., og er øll útflutt í marsmánaði. Útflutningsvirðið av svartkjafti er nærum tað sama í 2021 og 2022; áleið 12 mió. kr. Í 2021 var útflutningurin av svartkjafti býttir javnt út á alt árið, meðan allur útflutningur av svartkjafti í 2022 er farin fram í junimánaði.

Útflutningur til Russlands, útvald fiskasløg, mars-apríl-mai-juni 2021/2022

Mynd I 26e

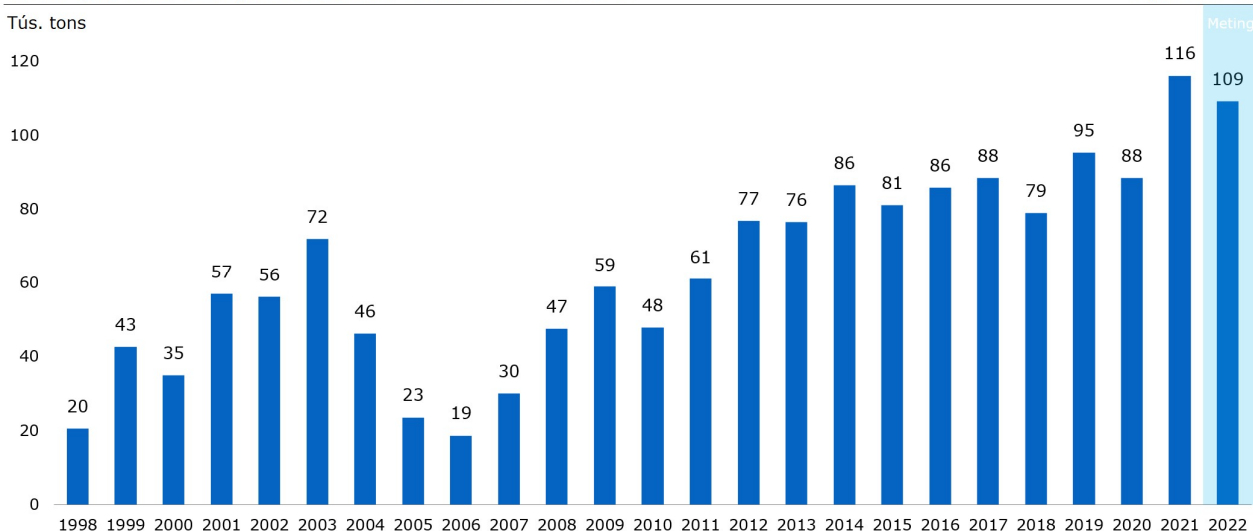
Kelda: Hagstova Føroya.

I 5.2 Alivinnan

Mynd I 27 vísir tøkuna í føroysku alivinnuni árinum 1998-2022. Í 2021 setti tøkunøgdin av laks met, meðan hon í 2022 er mett at lækka til beint undir 110t tons í livandi vekt. Alivinnan væntar hinvegin størri tøkunøgd í 2023 enn í 2022. Lægra tøkunøgdin í 2022 verður mótsvarað av stóru prishækkingini á laks í fyrstu helvt av 2022, sum samanlagt togar útflutningsvirðið upp í 2022. Í 2023 gevur laksaútflutningurin eisini eitt positivt íkast til samlaða útflutningin, men tá er prísurin á laks longu lækkaður aftur, meðan tøkunøgdin verður hægri, enn í 2022. Spotprísurin á laks er øktur nógv í fyrstu helvt av 2022, og er nú aftur á støðinum undan russisku innrásina í Ukraina. Ikki allur laksurin er seldur til høgá spotprís; ein partur verður seldur á kontrakt og tað vil siga til tað prísstøðið, sum gjørði seg galdandi í fjør. Samstundis sum spotprísurin á laks er øktur nógv í fyrstu helvt av 2022, eru framleiðslu- og flutningskostnaðirnir øktir. Til dømis øktist prísurin á mjøli, sum laksaalarar nýta í framleiðsluni sum fóður, nógv í fyrstu hálvu av 2022, og tískil komu stóru prishækkingarnar á laksinum ikki føroysku alarunum til fulnar til góðar sum øktur vinningur.

Tøka (livandi vekt) í alivinnuni árinum 1998 til 2022

Mynd I 27

Kelda: Avrik sp/f. Fyri 2022 er talan um metingar hjá Avriki sp/f.

Alivinnan hevur ment seg nógv síðani 2005, tá hon varð umskipað og stórar íløgur eru síðani gjørdar í millum annað at ala smoltini longri á landi. Tað stytir um tíðina, smoltið skal vera í aliringinum áðrenn tøk, ið ger tað møguligt at økja um framleiðsluna. Alivinnan er vorðin ein týðandi partur av føroyska búskapinum; hon telur fyri nærum helvtina av samlaða fiskavøruútflutninginum, og umráðandi er at framleiðslan í alivinnuni er burðardygg. Tað merkir millum annað, at ansast skal eftir, at tað ikki verður givið ov góð gróðrarlíkindi fyri laksalús. Laksalús er ein felags trupulleiki hjá alivinnuni, tí laksalúsarvur kunnu ferðast um allar firðirnar kring landið. Tó er tað ein avbjóðing at halda talið av laksalús sum niðri, uttan at økja um nýtsluna av viðgerðum móti lús, sum ávirkar fiskaheilsuna og kann elva til økt felli. Búskaparráðið mælir til, at myndugleikarnir hava eitt vakið eyga við gongdini, so hóskandi átøk verða gjørd, har tað er neyðugt. Endamálið er, at váðin ikki gerst ov stórur, soleiðis at alivinnan, og harvið búskapurin, ikki bráðliga fáa eitt álvarsligt bakkast.

Mynd I 28 vísir gongdina í laksaprísinum í donskum krónum seinastu árinum, og á myndini sæst, at sveigjini eru stór. Laksaprísurin var í desember 2020 heilt niðri á 29 kr./kg., men er vaksin stórliga síðani, og setti í endanum av apríl 2022 met, har spotprísurin á fishpool.eu var 95 kr./kg. Spotprísurin á laks er í løtuni nærri 54 kr./kg. (juli/august 2022).

Spotprísur á laksi (DKK/kg) hvørja viku, jan-04 til aug-22

Mynd I 28

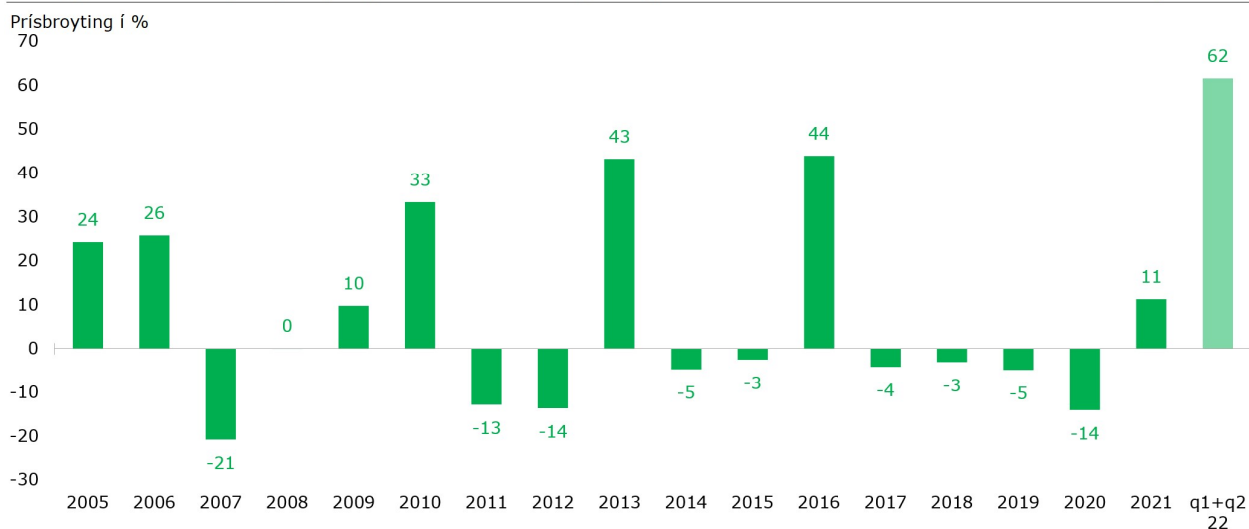

Kelda: Egnar útrokningar við stöði í laksaprísi (í NOK) frá fishpool.eu og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

Mynd I 29 vísir árligu prosentbroytingina í laksaprísinum í donskum krónum (miðalprísur fyri allar vikur í árinum). Í 2013 var ein prís-vøkstur uppá 43% í mun til árið fyri, meðan prís-vøksturinn í 2016 var 44% í mun til árið fyri. Enn ber ikki til at siga, hvat árligi prís-vøksturinn á laksi verður í 2022 í mun til 2021. Verður prís-vøksturinn í fyrra hálvári í 2022 sammettur við fyrra hálvár í 2021, er hesin vøkstur 62%. Verður forsøgn hjá Fishpool um væntaðan spotprís fyri laks fyri alt árið 2022 nýttur, er prís-vøksturinn í 2022 í mun til 2021 nærri 35%. Tað eru stórar óvissur um hetta prísstøðið kemur at halda sær. Meðan Fishpool væntar, at støðið kemur at hækka eitt vet móti endanum av árinum, væntar alivinnan at prísurin kemur at lækka munandi longu í heyst; hetta grundað á eitt økt útboð á heimsmarknaðinum.

Árlig prosent broyting í spotprísinum á laksi (DKK), 2005 til 1. hálvár 2022

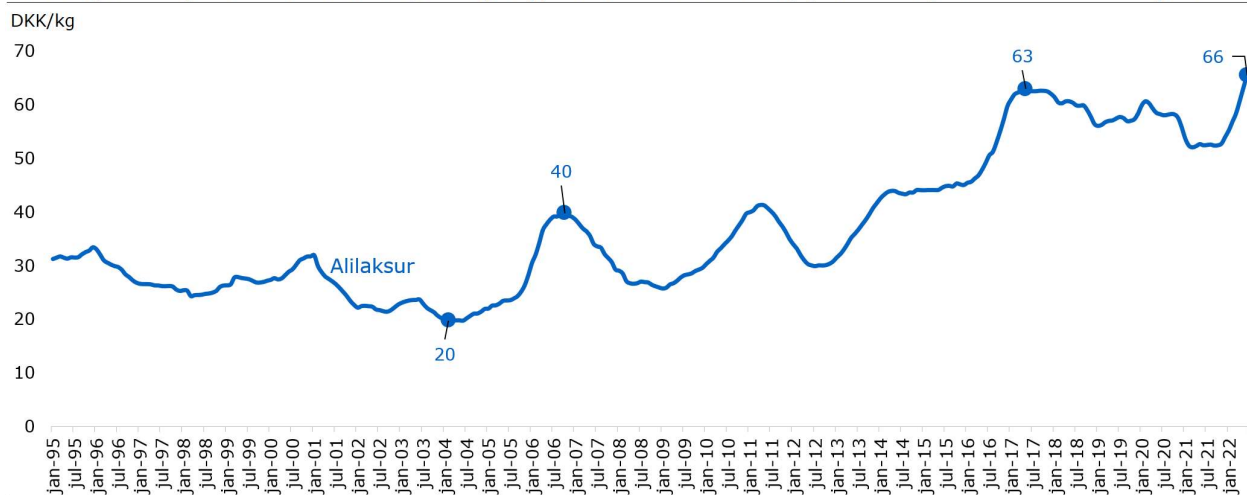
Mynd I 29

Viðm.: 1q+2q 22 merkir broytingin í miðalprísi fyri 1. hálvárið í 2022 í mun 1. hálvár í 2021.

Kelda: Egnar útrokningar við stöði í laksaprísi (í NOK) frá fishpool.eu og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

Tað er tó ikki spotprísurin á laksi, ið fæst fyri allan útflutta laksin. Sumt verður til dømis útflutt fryst sum heil fløk ella sum portionur, og eindarprísurin sum víst í mynd I 30 vísir hvat er fingið í prísi fram til junimánað í 2022 fyri hvørt kg. av útfluttum laksi. Eindarprísurin fyri laks er trífaldaður úr umleið 20 kr./kg. í 2004 upp í 66 kr./kg. í juni 2022.

Eindarprísur fyri laks í útflutninginum, leypandi 12 mðr. miðal, jan-95 til jun-22**Mynd I 30**

Kelda: Egnar útrokningar við stöði í útflutningstølum Hagstovunnar.

I 5.3 Uppsjóvarvinnan

Talva I 3 vísir kvoturnar fyri uppsjóvarfisk og botnfisk í 2022 sammett við kvoturnar fyri 2021. Sambært talvuni lækkar makrelkvotan 7%, svartkjaftkvotan 19% og norðhavssildkvotan 8% í 2022 í mun til árið fyri. Hetta samsvarar við fallið í tilmæltu TAC hjá ICES fyri hesi fiskasløg. Kvotan í Barentshavinum lækkar 10%, tá eru flatfiska- og rækjukvotan ikki við. Toskakvotan á Flemish Cap hækkar 167%, tó eru áleið 180 tons latin onglendingum at fiska.

Kvotur fyri uppsjóvarfisk og botnfisk, árin 2021 og 2022

Tons	Makrelur	Svartkjaftur	Norðhavssild	Barentshavið	Flemish Cap
2021	167.048	330.158	143.553	26.404	335
2022	155.804	267.431	131.989	23.644	894
Broyting	-7%	-19%	-8%	-10%	167%

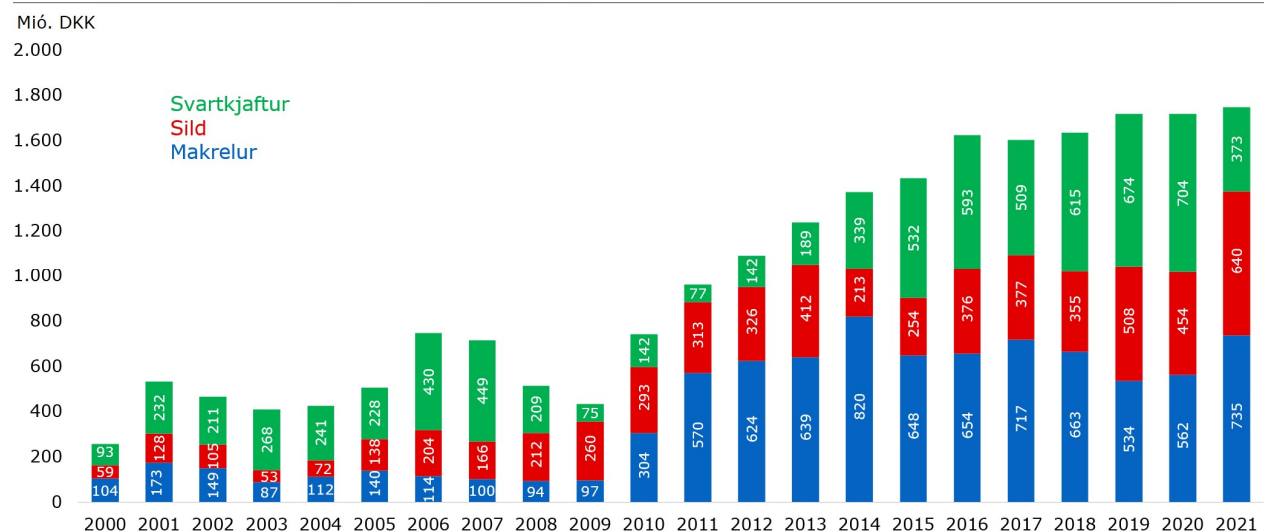
Viðm.: Kvotan í Barentshavinum umfatar ikki flatfisk og rækjur.

Kelda: Fiskimálaráðið.

Mynd I 31 vísir gongdina í landingarvirðinum av trimum teimum týðningarmestu uppsjóvarfiskasløgnum. Síðan 2009 hevur verið sera stórir vøkstur í samlaða landingarvirðinum. Heildarkvotan er lækkað fyri makrel í 2022 í mun til 2021, og fiskaðu nøgdinar av makreli væntast at gerast lægri í 2022 enn í 2021, eisini hóast óbrúktu kvotan frá í fjør verður flutt til 2022. Landingarvirðið av makreli er vaksið nógv seinastu árin í sambandi við, at Føroyar fóru úr millumtjóða avtaluni um makrel í 2010, sí mynd I 31. Síðan mars 2014 hava Føroyar havt avtalu við ES og Noreg um makrelveiðu, men hava síðani 2021 ikki havt nakra avtalu við Bretland um makrelin. Útlit eru ikki til eina avtalu við bretar um makrelfiskiskapin fyribils.

Landingarvirði av makreli, sild og svartkjafti, 2000 til 2021

Mynd I 31

Kelda: Vørn.

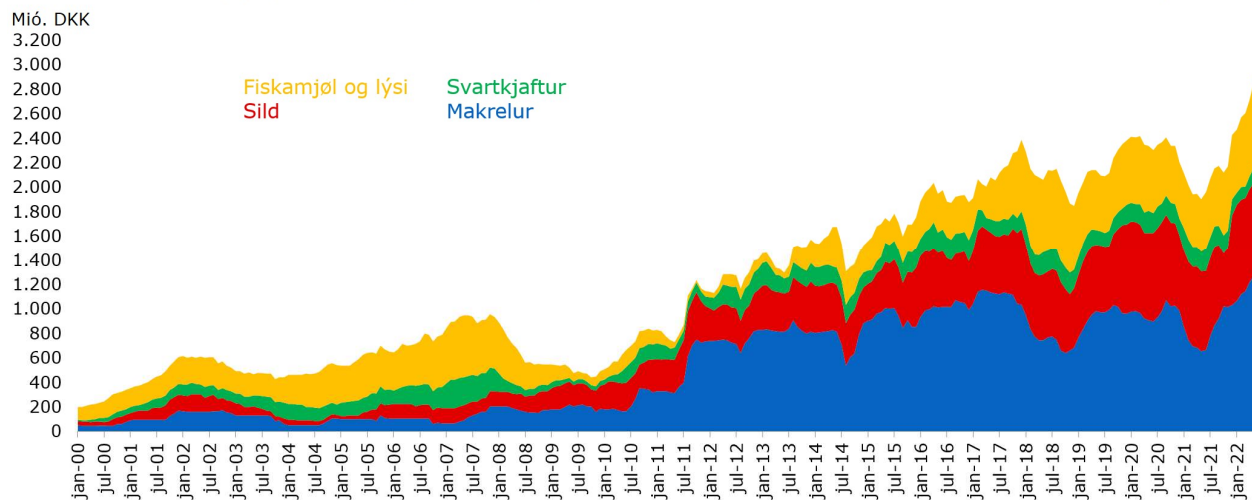
Føroyingar finga lodnukvotu í 2021, og tað kom væl við hjá fiskiførurum, ið hava loyvi at fiska lodnu. Lodnukvotan hækkaði síðani munandi í 2022, og lodnuprísurin hevur tísil verið væl lægri í 2022 enn 2021. Lodnuveiðan fekk MCS-góðkenning í januar 2022.

Heildarkvoturnar av bæði sild og svartkjafti eru lækkaðar fyri árið 2022. Ongin millumtjóðaavtala hevur verið um býtið av kvotuni fyri sild og svartkjaft síðan 2015. Nøgdinar fiskaðar av svartkjafti væntast at verða lægri í 2022 enn í 2021, og prísurin á svartkjafti væntast at halda sær. Vantandi MSC-góðkenningin á svartkjaftinum hevur fyrr verið umrødd, tí burðardyggur fiskiskapur í størri og størri mun verður eftirspurdur av keyparunum úti í heimi, men tað er í 2022 komin semja millum londini um, at

svartkjaftastovnurin er væl fyri kortini, og tí er MSC-góðkenningin ikki nøkur forðing í lýtuni. Svartkjaftur verður tí framvegis, hóast manglandi MSC-góðkenning, nýttur til fóður í alingini.¹⁵

Útflutningur av uppsjóvarfiski, jan-00 til jun-22

Mynd I 32

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar. Roknað sum leypandi 12 mánaðar samanlegging.

Mynd I 32 vísir, at vøksturinn í útflutningsvirðinum av uppsjóvarfiski hevur verið sera stórur síðan 2009. Minking var í makrelútflutninginum miðskeiðis í 2014. Hetta var vegna handilsforðingar hjá ES, sum vórðu settar í gildi seinni í árinum. Útflutningsvirðið á makreli minkaði í fyrstu hálvu av 2021, ið komst av at føroyingar ikki longur høvdu atgongd til bretska sjógv, og tað tók longri tíð enn vanligt at fiska makrelin. Lægri prísir fæst sum sagt fyri makrelin tá hann ikki verður fiskaður í bretska sjógvi, og økingin í útflutningsvirðinum í seinnu helvt av 2021 stavar tí ikki frá príshækkingum, men frá øktum nøgdum. Vegna tað, at føroyskir útflytarar hava flutt seg av russiska marknaðinum, umframt at tað enn ikki er loyvt at fiska í bretska sjógvi, væntast eitt lítið prísfall á makrelinum fyri árið 2022, men higartil í ár er tó góður prísur fingin fyri makrel, og eftirspurningurin hevur verið so mikið góður, at tað er blivið selt væl burturav goymslunum. Vøksturinn í landingarvirðinum av svartkjafti sæst ikki so væl aftur í útflutninginum. Hetta kann vera tí nógv av svartkjaftinum endar sum fóður til laksaframleiðslu í Føroyum, og harvið sum partur av laksaútflutningi. Mett er, at útflutningurin av fóðri til alivirkið hjá Bakkafrost í Skotlandi veksur eitt sindur í 2022 í mun til í fjør.

Útlitini fyri makrelfiskiskapin eru eitt vet verri í 2023 enn í 2022. Hetta er grundað á metta niðurgongd í gýtingarstovninum av makreli og á ta fortreyt, at semja við bretar um loyvi at fiska í bretska sjógvi framvegis ikki er komin í lag í 2023. Tað, at størri nøgdir av makreli eru fiskaðar meðan eingin semja hevur verið millum strandalondini, hevur higartil borið til, tí tilgongdin av makreli hevur verið so mikið góð. Tað, at londini eisini í 2022 hava ásett sær hægri kvotu enn tilmælt, fer óivað at útloysa eina lækking í heildarkvotuni fyri 2023, tí stóra veiðitrýstið minkar um stovnin sum frá líður. Um so er, fær tað møguliga ikki tað stóru ávirkan á fiskaðu nøgdinar í 2023, tí eitt sindur av makreli er mettað at loypa av í 2022, sum verður flutt til 2023 at fiska. Ovurfiskari av svartkjafti hevur verið orsök til kvotulækkingar seinastu árin, men tilgongdin av svartkjafti er góð sambært Havstovuni, og tí fer kvotan av svartkjafti møguliga at hækka í 2023. Ílt er at siga hvønn vegin nøgdin av sild fer at ganga í 2023, tí samstundis sum gýtingarstovnarnir eru mettir at fara at minka frameftir, kemur ein einkultur góður árgangur inn í 2023, sum kann bøta um støðuna í 2023, men hareftir er tilgongdin av sild mettað at vera vánalig, ið væntandi fer at merkja veiðina av sild eftir 2023.

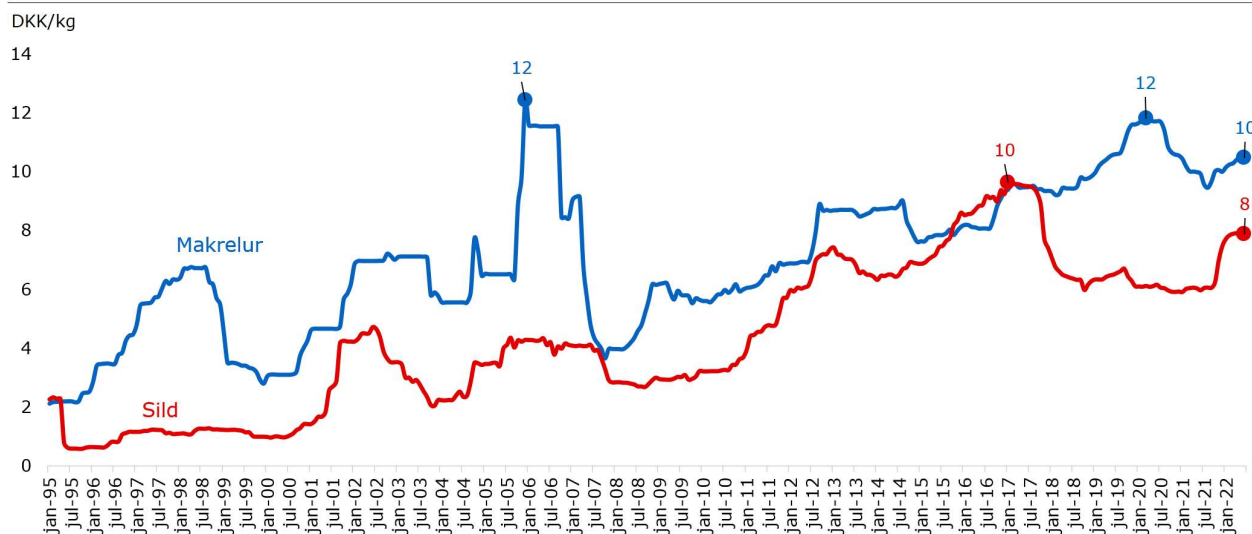
Mynd I 33 vísir, at eindarprísurin fyri makrel er meira enn tvífaldaður frá ultimo 2007 til 2020. Prísurin avhøngur fyri so vítt av í hvønn mun føroyingar sleppa í norska sjógv at fiska, men umboð fyri uppsjóvarvinnuna meta, at tað sum heild fer at fáast ein lægri prísur fyri makrelin í 2022 í mun til 2021,

¹⁵ Hetta letur seg gera, tí at NAPA (felagsskapur fyri áhugapartar, sum nýta fiskamjøl) hevur gjørt eina fyribils avtalu sum kallast FIP (fishery improvent projects). Verður uppsjóvarfiskur framvegis ovurfiskaður um 3 ár, missir Havsbrún hesa góðkenning.

meðan prísurin fer at halda sær í 2023. Eindarprísurin á makreli var í hæddini í 2006 við 12 kr./kg. og nýggjastu tøluni vísa ein eindarprís á 10 kr./kg. í juni 2022.

Eindarprísur fyri makrel og sild í útflutninginum, jan-95 til jun-22

Mynd I 33

Kelda: Egnar leypandi 12 mör. miðal útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar.

Eindarprísurin fyri sild hevur verið sera støðugur á umleið 6 kr./kg. síðan 2018, men ger eitt lop upp við ársenda 2021, til 8 kr./kg. og er framvegis tað í juni 2022. Av tí, at sildin ikki longur verður seld til Russlands, verður í lýtuni roynt at sleppa inn á aðrar marknaðir at selja sild til, sum væntast at verða til ein lægri prís, enn frammanundan. Sildin kann tó í ringasta førið seljast til framleiðslu av mjøli, og tí er eitt lægsta mark fyri hvat sildin fer fyri. Á várri væntaðist tískil, at sildin fór at verða seld til ein lægri prís, og at prísurin fór at nærkast 4 kr./kg. við endan av 2022 og í 2023, men higartil hevur tað ikki givið verri prís, at selja sildina til framleiðslu av mjøli.

I 5.4 Botnfiskur

Sambært stovnsmetingum hjá Havstovuni hava botnfiskastovnarnir við Føroyar verið illa fyri seinastu árin, sí mynd I 34a, ið vísir toskastovnin, og mynd I 34b, ið vísir hýsustovnin. Hartil hava stovnarnir av toski og hýsu ongantíð í tíðarskeiðinum síðan 1959 verið so lítlir í eitt so langt tíðarskeið. Toskastovnurin hevur verið lítil í eini 16 ár (síðan 2004). Fiskavirkini siga somuleiðis frá, at lítið er av rávøru í Føroyum og serliga er tað lítið at fáa av toski og upsa. Økta veiðutrýstið frá 2019 sær eisini út til at hava minkað um stovnin fyri árin 2020 og 2021. Ein burðardygg veiða svarar, sambært umsitingarætlanini hjá Havstovuni, til eitt veiðitrýst, sum liggur undir 29% fyri tosk, 21% fyri hýsu og 35% fyri upsa¹⁶. Við hesum í huga metir Búskaparráðið tað ikki vera ráðiligt at stuðla flotanum í at fiska meira enn tilmælt, ella at lata veiðiorkuna í flotanum vera størri, enn tað sum er burðardyggt skynsamt.

Meginparturin av toski fiska føroyingar í Barentshavinum. Kvotan í Barentshavinum er lægri í 2022 enn árið fyri, og tí fer at verða fiskað lægri nøgdir í Barentshavinum í 2022 enn í 2021, meðan nøgdin vit fiska í íslenskum, norskum og grønlandskum sjógvi er tann sama í 2022, sum í fjør. Tað væntast at verða fiskað tað sama av toski undir Føroyum í 2022 sum í fjør, hóast toskastovnurin á heimaleiðunum framvegis er illa fyri. Samlaða nøgdin av toski lækkar tískil eitt vet í 2022 í mun til 2021, meðan prísurin á toski er hægri í 2022 enn árið fyri.

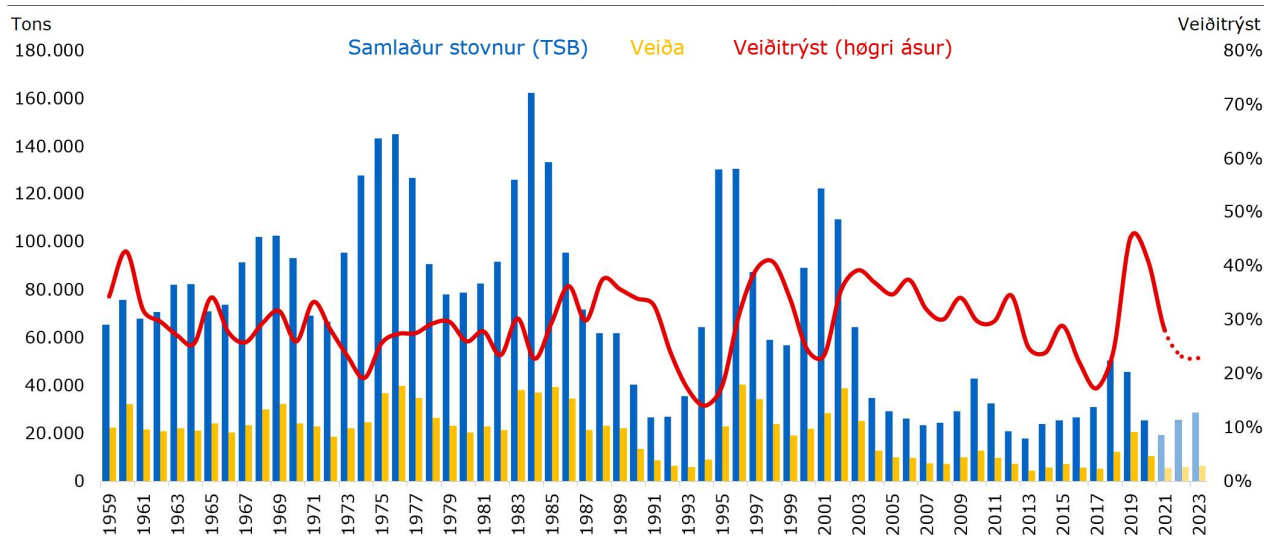
Hýsu er tað hinvegin meira at fáa av á heimaleiðunum, og góður prísur fæst fyri hýsuna. Tískil er mett, at útflutningurin av hýsu økist í 2022 bæði vegna nøgd og prís í mun til árið fyri. Hýsustovnurin hevur annars verið óvanliga lítil síðan 2009. Í so máta er ein stórur bati hendur síðani 2018, ið móguliga hongur

¹⁶ Frágreiðing og tilmæli frá arbeiðsbólkinum at gera uppskot til umsitingarætlan og at eftirmeta skipanina í fiskiskapinum eftir botnfiski undir Føroyum, 6. mai 2019.

saman við veiðutrýstinum, sum er minkað munandi seinastu árin. Eitt sindur av hýsu verður fiskað í Barentshavinum, men meginparturin er á heimaleiðunum, og tí fer lækkingin av hýsukvotuni í Barentshavinum í 2022 ikki stórvegis at ávirka samlaðu nøgdina av hýsu í ár.

Toskur í føroyskum havøki: samlaður stovnur, veiða og veiðitrýst, 1959-2023

Mynd I 34a

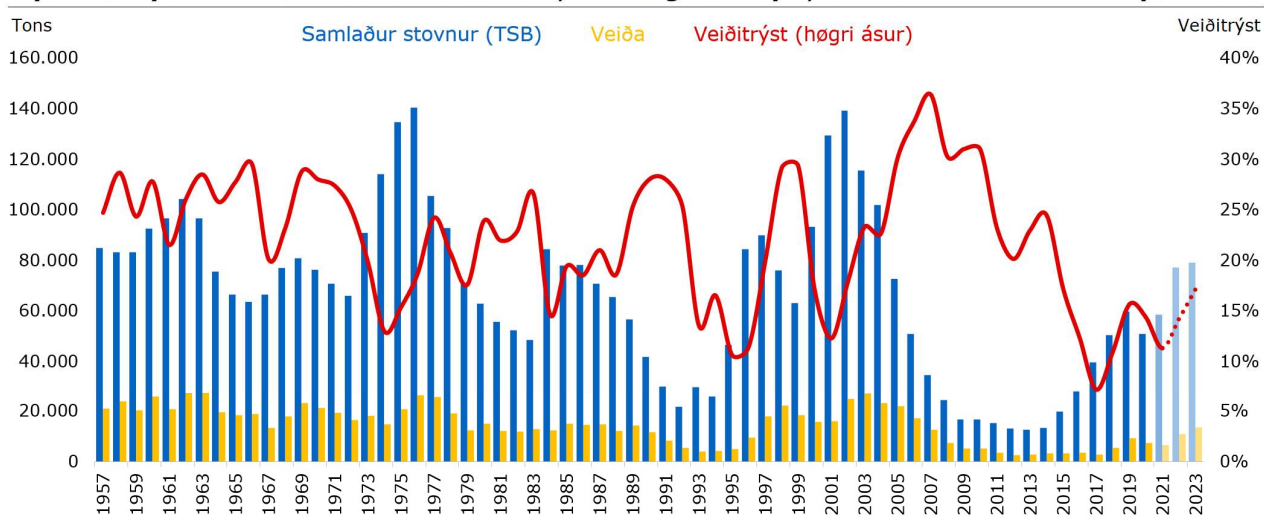
Viðm.: Fyri 2021, 2022 og 2023 er talan um metingar hjá ICES og Havstovuni.

Kelda: ICES, Havstovan og egnar útrokningar.

Roknaða veiðitrýstið á upsa hevur verið rættiliga høgt síðan miðskeiðis í 1980-árunum. Veiðitrýstið var 39% í 2009, men er síðani minkað, sí mynd I 34d. Ein tillaging av ristini, ið verður nýtt í upsafiskiskapinum, kann møguliga geva hægri nøgdir av upsa í 2022, enn í 2021, men sum heild tykja útlitini at vera óviss fyri upsastovnin, tí upsaveiðan tykist ikki at roynast væl, sjálvt um stovnsmetingarnar siga, at har skuldi verið nógv at fáa. Annars væntast ein prishækking á upsa í 2022, tó ikki eins og høgan, sum á hinum botnfiskasløgunum.

Hýsa í føroyskum havøki: samlaður stovnur, veiða og veiðitrýst, 1957-2023

Mynd I 34b

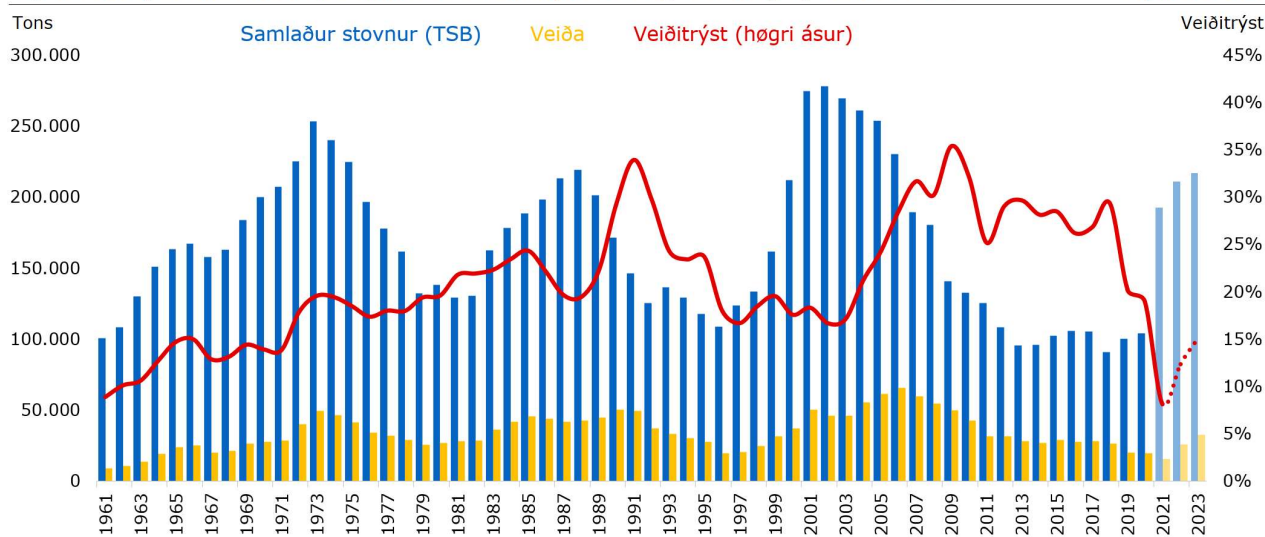
Viðm.: Fyri 2021, 2022 og 2023 er talan um metingar hjá ICES og Havstovuni.

Kelda: ICES, Havstovan og egnar útrokningar.

Í 2023 væntast støðan at vera óbroytt hjá toskinum viðvíkjandi nøgd og prísi, meðan tað framvegis væntast at verða nógv at fáa av hýsu. Longa og brosmu sveiggja øvugt av toski og hýsu, og tí er møgult, at roynt verður eftir hesum fiskasløgum aftur í ár, nú toskastovnurin er so mikið illa fyri. Harafturat er í 2022 loyvt at fiska meira av gullaksi vegna meira jaligar stovnsmetingar.

Upsi í føroyskum havøk: samlaður stovnur, veiða og veiðitrýst, 1961-2023

Mynd I 34d

ICES mælir í síni nýggjastu ráðgeving fyri tosk til at minka um veiðina av toski við 65% í 2022 í mun til tilmælið fyri 2021. Tilgongdin væntast at gerast verri enn mett varð í 2019, tá stovnsmetingarnar vóru bjartskygdar, tí stovnurin hevur víst seg ikki at vaksa sum væntað vegna verri føðiviðurskifti og størri títtleika av náttúrligum deyða. Veiðan av hýsu í 2022 er mælt til at lækka við 24% í mun til tilmælið í 2021. Sambært Havstovuni er støðan hjá hýsustovninum hampilig, og tískil er metta veiðan av hýsu hægri í 2022 enn í 2021¹⁷. Grundin er, at gýtingarstovnurin av hýsu er í vøkstri, ið serliga kemur av at 2016- og 2017-árgangirnir vóru yvir miðalstødd. Vinnuligu royndirnar frá Føroyabanka hava víst at tað eru stórar nøgdir av hýsu at fáa.

Hinvegin verður mælt til, at veiðan av upsa í 2022 verður hækkað við 37% í mun til tilmælið fyri 2021. Gýtingarstovnurin av upsa hevur verið væl fyri síðan 2014, men nøgdin av stórum upsa tykist onkursvegna at hvørva eftirfylgjandi árin, sjálvt um stovnsmetingarnar siga frá stórum nøgdum av smáum upsa. Havstovan hevur enn ikki eintýðugt svar uppá, hví hetta er so við upsastovninum¹⁸. Í 2021 vórðu áleið 58% av fiskidøggunum í bólki 2 (partrolarar, sum fiska upsa) ikki brúktir¹⁹. Í 2022 veksur dagatalið við 5%, hóast hvørki Havstovan ella vinnan vænta at veiðan verður betri í 2022. Tískil kann økta dagatalið føra við sær, at enn størri partur av fiskidøggunum ikki verða brúktir í 2022.

Fiskidagarnar mælir Havstovan til at minka við 5% fyri tosk og hýsu, og at hækka við 5% fyri upsa, grundað á tilmælini frá ICES²⁰. Fiskiskapur á føroyska landgrunninum eftir toski, hýsu og upsa verður stýrt við fiskidøgum, og talið av fiskidøgum kann bert stillast 5% hvønn vegin. Talið av óbrúktum fiskidøgum er ymiskt alt eftir skipabólki, men í 2021 vóru í minsta lagið ein fjórðingur av fiskidøggunum óbrúktir, hjá summum meir enn helmingurin. Hetta bendir á, at núverandi umsitingarætlan ikki regularar fiskiveiðuna í nóg stóran mun, tí tað kann taka fleiri ár, áðrenn fiskidagarnir eru á einum støði, har veiðan verður regulerað. Eitt so mikið stórt tal av óbrúktum fiskidøgum merkir, at potentiella veiðiorkan ger at tað bráðliga ber til at økja um veiðitrýstið munandi, um fiskiskapurin verður betur, ella um ein góður árgangur skuldi komi inn. Mynd I 34a vísir, at hetta hendir í toskaveiðuni í 2018 og 2019. Støðan hjá toskastovninum batnar og veiðutrýstið økist beinanvegin. Hetta er ikki neyðturviliga búskaparliga burðardygt. Búskaparráðið mælir til, at óbrúktu dagarnir verða tiknir úr skipanini, og at skipanin við

¹⁷ Hetta tykist mótsigandi, men talið av óbrúktum fiskidøgum er so mikið stórt, at veiðan kann økjast, hóast fiskidagatalið minkar 5%.

¹⁸ ICES-ráðgeving fyri tosk, hýsu og upsa í 2022, 30. Nov. 2021, Havstovan, www.hav.fo.

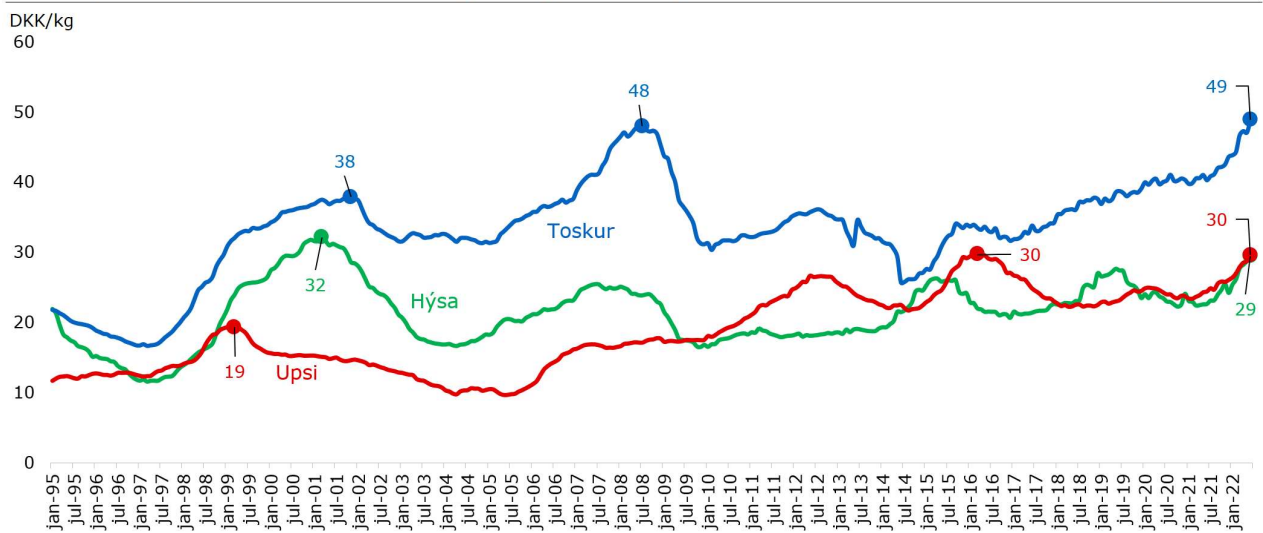
¹⁹ Hetta er samlað fyri innaru og ytru leið, umframt buffarin fyri innaru og ytru leið.

²⁰ https://www.hav.fo/PDF/Radgeving/2022/Tilmaeli_2022.pdf

døgum verður eftirmett²¹. Serliga toska-, hýsu- og upsastovnarnir undir Føroyum eru staðbundnir stovnar, og tað sum hvørt ár verður tikið úr stovnunum, hevur sjálvsagt ávirkan á støddina á stovnunum. Tí hevur veiðitrýstið týðning fyri støddina á tí varandi ískoyti, ið fiskastovnarnir kunnu geva føroyska búskapinum. Endamálið við at avmarka veiðitrýstið er fyrst og fremst, at fiskastovnarnir skulu geva størst møguligt búskaparligt avkast til samfelagið í langa hópnum. Ein síðuvinningur kann eisini vera, at tað kann taka broddin av teimum stoytum, sum sveiggini í tilfeingisvinnuni natúrliga hava á búskapin. Við at avmarka veiðitrýstið tá nógv er at fáa, kann hetta viðføra “bleytari landingar”, tá ið minni er at fáa. Stovnurin verður sostatt størri og betri førur fyri at klára veiðitrýstið.

Eindarprísur fyri botnfisk í útflutninginum, jan-95 til jun-22

Mynd I 35

Viðm.: Eindarprísurin er roknaður sum leypandi 12 mðr. miðal.

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar.

Mynd I 35 vísir, at eindarprísurin fyri botnfisk hevur verið rættiliga støðugur síðan 2010, men higartil í 2022 er prísurin á botnfiski øktur nógv í 2022. Seinasti prísavøksturur kemur ikki rættiliga til sjóndar í myndini, tí hon vísir 12 mánaða samanlegging, men sambært tølum frá Vørn, øktist landingarvirðið á toski við nærum 30% í tíðarskeiðinum februar til juli í 2022 í mun til sama tíðarskeið árið fyri, við nærum 60% á hýsu og við 20% á upsa í sama tíðarskeiði. Í september 2021 fingur toskur og hýsa MSC-góðkenning, sum eisini hevur havt positiva ávirkan á prísin á hesum fiskasløgum.

²¹ Hetta er í samsvar við tilmælinum hjá Havstovuni um fiskiskap eftir toski, hýsu og upsa í 2019, har mælt var til at taka teir óbrúktu fiskidagarnar úr skipanini.

I 5.5 Burðardyggar tilfeingisvinnur

Burðardygd hevur fleiri ymsar týðningar; eitt nú at ein framleiðsla skal vera etisk ráðilig soleiðis at atlit verða tikið til bæði arbeiðsfólk, djóravælfæri og náttúru. Er veiðan búskaparlíga burðardygg, tryggjar hon, at sama ella størri úrtøka, enn í dag, fæst burtúr tilfeinginum í framtíðini. Hetta merkir, at ansast skal eftir ikki at hava ov stórt veiðitrýst, so okkara fiskastovnar verða niðurfiskaðir.

Serliga toska-, hýsu- og upsastovnarnir undir Føroyum eru staðbundnir stovnar, og tað, sum hvørt ár verður tikið úr stovnunum, hevur sjálvsagt ávirkan á støddina á stovnunum. Tí hevur veiðitrýstið týðning fyri støddina av tí varandi ískoyti, ið fiskastovnarnir kunnu geva til føroyska búskapin. Endamálið við at avmarka veiðitrýstið er fyrst og fremst at fiskastovnarnir skulu geva størst møguligt búskaparligt avkast til samfelagið í langa høpinum. Heimaflotin er komin til eitt markamót, har tað er neyðugt at gera eina haldgóða ætlan fyri, hvussu heimaflotin gerst burðardyggur, so hann gevur íkast til búskapin. Eftir ringa standinum á botnfiskastovnunum at døma, hevur umsitingin av botnfiskastovnunum ikki roynst væl. Spurningurin er um ov høgt veiðitrýst hevur elvt til ovurfisking, og yvirkapasiteturin í heimaflotanum tískil er orsök til, at tilfeingisrentan er vorðin til rakstrarkostnað.

Ein av vansomum við effortskipanum (sum fiskidagaskipanin) er effektiviteturin, ið er trupul at máta, og tískil er tað torført at meta um veiðuorkuna, ið sostatt kann føra til ovveiðu.²² Umsitingarætlanin fyri toska-, hýsu- og upsastovnin byggir á fiskidagaskipanina, har fiskidagarnir einans kunnu broytast við -5, 0 ella 5 prosentum. Talið av óbrúktum fiskidøgum er ymiskt alt eftir slag av skipabólki, men í 2021 vóru í minsta lagið ein fjórðingur av fiskidøgnum óbrúktir, og hjá summum meir enn helmingurin. Hetta bendir á, at núverandi umsitingarætlan ikki regulerar fiskiveiðuna í nóg stóran mun, tí tað kann taka fleiri ár, áðrenn fiskidagarnir eru á einum støði, har veiðan verður regulerað. Eitt so mikið stórt tal av óbrúktum fiskidøgum merkir, at møguliga veiðiorkan viðførir, at tað bráðliga ber til at økja munandi um veiðitrýstið, um fiskiskapurin verður betur ella um ein góður árgangur skuldi komið inn. Hetta sæst týðiliga henda í toskafiskiskapinum, sí mynd I 34a, í broti I 5.3. Støðan í toskastovninum batnaði týðiliga í 2018 og 2019 og veiðitrýstið øktist stundisliga frá um 15% til 45%. Hetta er ikki neyðturviliga burðardygt. Spurningurin er tískil, um verandi skipan, har mátað verður í fiskidøgum, og har talið av fiskidøgum einans kann flytast 5% hvønn vegin, er nóg munadygg. Búskaparráðið mælir til, at óbrúktu dagarnir verða tiknir úr skipanini, og at skipanin við døgum verður eftirmett²³.

Vánaligan støðan í heimaflotanum við ringu útlitunum frameftir, hevur fingið politisku skipanina til at fara inn aftur á gamlar slóðir, ið vit frá royndum vita ikki er haldbart, við at veita stuðul til heimaflotan. Stuðulin verður ikki veittur sum reiður peningur, men tað kundi hann tað sama verið. Skipini, og í einkultum færum eisini fiskavirkir, fáa útlutað makrelkvotur, sum tey ikki eru før fyri at fiska. Í staðin selja hesi fiskirættin til onnur at fiska. Heldur enn at leggja dent á at umsita fiskatilfeingið burðardygt, hevur politiska skipanin valt at veita stuðul sum makrelkvotur til skip, ið ikki eru útgjörd at fiska makrel. Í lýtuni verður ikki goldið tilfeingisgjald av hesum kvotum. Tískil fer tilfeingisgjaldið, ið átti at fallið landinum í lut, til stál og óeffektiva framleiðslu. Tað vil siga til at heimaflotin heldur áfram við at verða størri, enn hvat er búskaparlíga skilagott. Fiskavirkir, sum hava línuskip, fáa eisini óbeinleiðis stuðul, og hetta er við at skeikla kappingina millum fiskavirkini á landi.

Búskaparráðið er av tí fatan, at slíkar skipanir forða fyri vinnuligari tillaging til produktivitetsvøkstur í føroyska búskapinum. Eitt nú at makrelkvotur verða latnar skipum, sum ikki eru útgjörd til at fiska makrel. Onnur dømi eru tær serskattaskipanir, sum sjófólk og uttanlandsarbeiðarar fáa. Hesi viðurskifti hava Skattanevndin og Vinnuhúsið somuleiðis víst á í sínum frágreiðingum. Avgjaldið á fisk, sum verður avreiddur uttanlands, skeiklar tillagingarnar til produktivitetsvøksturin, tí avgjaldið virkar sum vinnuligur

²² Hopkins et al. Review of the Faroe Islands' fisheries governance system: objective setting and implementation. MYFISH (2013), á s. 15 stendur millum annað: "Thus, we conclude that the Faroese effort management system has been impaired by a) application of excessive levels of effort from its first implementation; and b) this potentially has been exacerbated by substantial scope for increasing the efficiency of the catching process, related to the lack of a system for monitoring and effectively regulating changes in fishing effort."

²³ Hetta er í samsvar við tilmælinum hjá Havstovuni um fiskiskap eftir toski, hýsu og upsa í 2019, har mælt var til at taka teir óbrúktu fiskidagarnar úr skipanini.

stuðul til fiskavirking á landi. Slíkar serskipanir eru almennur stuðul til rakstur, ið hevur ilt við at bera seg av sær sjálvum. Slíkur almennur stuðul viðvirkar til at fasthalda arbeiðsmegi í eini ólønsumari vinnu, og kann elva til at kapitalur til íløgur leitar sær til vinnur, ið eru kunstiga lønsamar vegna almenna stuðulin.

Síðani tað eydnaðist Føroyum at hækka sín lutfalsliga part av markelkvotuni fyri nærum 10 árum síðani, hevur tað gingið sera væl í pelagisku vinnuni. Vinnan sjálv hevur eisini megnað at konsolidera seg, soleiðis at vinnan hevur fiskað pelagiska fiskin so effektivt sum gjørligt. Fyri at økja um produktiviteten, og harvið búskaparliga vøksturin, er tað grundleggjandi, at tað verður framleitt so effektivt sum møguligt. Tað merkir at tey skip, sum eru eignaði til at fiska pelagisku stovnarnar, eiga at fiska tann fiskin. Harafturat eigur tann flotin ikki at vera størri enn neyðugt. Fyri tilfeingið av makreli eigur at verða rindað tilfeingisgjald av allari makrelkvotuni. Tilfeingisgjald verður ikki goldið av makrelkvotum, sum verða latnar eigarum av fiskiførum á føroysku landleiðini²⁴. Í 2021 var talan um umleið 27.000 tons, sum var áleið 19% av føroysku makrelkvotuni (ið svarar til góðar 40 mió. kr.), tá kvotan, sum var latin Russlandi, Noreg og Íslandi var trekt frá²⁵. Økta makrelkvotan, her millum annað menningarkvoturnar, hava haft við sær, at uppsjóvarflotin er vaksin nógv seinastu árin. Skipatalið av nóta- og ídnaðarskipum er farið úr 9 skipum í 2009 til 17 skip²⁶ í 2021, tískil er skipatalið nærum tvífaldað, síðan makrelkvoturnar øktust í 2010²⁷.

Í 2021 og 2022 hava strandarlondini ásett sær kvotur av makreli, ið samanlagt vóru nærum 40% størri enn tilmælt av ICES. Tað, at størri nøgdir av makreli eru fiskaðar meðan eingin semja hevur verið við Bretlandi, hevur higartil borið til, tí tilgongdin av makreli hevur verið so mikið góð, men hetta er ikki burðardygt í longdini. Áseta londini sær áhaldandi hægri kvotu enn tilmælt, fer tað óivað at útloysa eina lækking í heildarkvotuni fyri 2023, tí høga veiðitrýstið minkar um stovnin sum frá líður. Tað sama kann sigast um svartkjaftin, har ovurfiskarí hevur verið orsök til kvotulækkingar seinastu árin, men tilgongdin av svartkjafti er sambært Havstovuni góð, og tí fer kvotan av svartkjafti møguliga at hækka í 2023. Skuldi ein strandalandaavtala komið í lag, fer heildarkvotan at lækka í minsta lagið við 40% (ið er ovveiðan, sum strandarlondini hava ásett sær omanfyri ICES tilmælið fyri 2022), og tá er veiðiorkan við núverandi flota sannlíkt ov stór.

Eins og fiskivinnan, eigur alivinnan eisini at vera burðardyg. Alivinnan er í dag ein týðandi partur av búskapinum; hon er farin frá at vera umleið 20% av fiskavørúftlutninginum í 2008 til at nærkast helvtini í dag. Tískil er tað umráðandi at møguligir váðar verða tiknir í størsta álvara, tá eitt álvarsligt bakkast í alivinnuni sannlíkt hevur stóra ávirkan á føroyska búskapin. Alivinnan hevur ment seg nógv seinastu árin og stórar íløgur eru gjørdar. Ein búskaparliga burðardyg framleiðsla í alivinnuni merkir millum annað, at ansað verður eftir, at tað ikki verður givið ov góð gróðrarlíkindi fyri laksalús. Ein av størstu váðunum í alivinnuni í dag er lúsin, ið er ein felags trupulleiki hjá alivinnuni, tí laksalúslarvur kunnu ferðast um allar firðirnar kring landið. Búskaparráðið mælir til, at myndugleikarnir hava eitt vakið eyga við gongdini, so at hóskandi átøk verða gjørd, har tað er neyðugt. Endamálið er, at váðin ikki gerst ov stórur soleiðis at alivinnan, og harvið búskapurin, ikki bráðliga fáa eitt álvarsligt bakkast.

Búskaparráðið talar fyri at tilfeingisrenta verður tikin inn fyri tey náttúrutilfeingi, sum Føroyar ráða yvir. Verður tilfeingisrenta ikki tikin inn, verður trýstið fyri at sleppa frammat at fáa part í veiðirættindum enn størri, tá raksturinn hjá verandi fyrirkum gongur væl, og vandin er tí stórur fyri at fáa yvirkapasitet, har tilfeingisrentan verður til rakstrarkostnað og fiskivinnan lítið produktiv. Hetta er millum annað tað, vit síggja í heimaflotanum. Landsstýri og løgting eiga at stilla brúksgjöld fyri fiskirættindi og onnur tilfeingisrættindi, meðan tilfeingisrenta er har, og áðrenn hon er vorðin til rakstrarkostnað. Somikið eiga vit at hava lært frá gongdini í botnfiskaveiðuni. Tað er breið semja um, at har sum tilfeingisrenta, vegna

²⁴ Løgtingslóg um serstakar treytir fyri fiskiskapi eftir makreli, norðhavssild og svartkjafti í 2018, 2019, 2020 og 2021 og botnfiski í Barentshavinum í 2020 og 2021, sum seinast broytt við løgtingslóg nr. 184 frá 18. desember 2020

²⁵ Veiðigjald verður ikki goldið av 8 ára loyvum, sum eru keypt á uppboðssølu, men goldið verður tað uppboðssølugjaldið, ið loyvini vóru keypt fyri, javnað fyri miðalprísir á ávísa fiskaslagnum í árinum.

²⁶ Fiskiskipið Fram (sum eisini fiskaði uppsjóvarfisk í 2021) er ikki talt við, tá tað hoyrir heima í bólki 2.

²⁷ Hetta er bert skipatalið. Fleiri skip eru endurnýggjaði, og eru tískil størri í dag enn í 2009. Kapasiteturin er tískil øktur enn meir, enn hvat skipatalið tilsigur.

framíhjárættindini á sjónum, er í vinnuni, er tað rímligt at goldið verður fyri henda framíhjárætt. Ráðið mælir til at gera semju um brúksgjöld fyri nýtslu av tilfeingi, sum kann halda í skiftandi samgongum, tí tað gevur vinnuni fastar karmar at virka undir, og kann økja um íløguvirksemið.

Endamálið við hesum politikki eigur at vera at fáa sum mest burtúr búskaparliga í longdini. Harundir er endamálið eisini at optimera tilfeingisrentuna á teimum náttúrutilfeingjum, sum Føroyar ráða yvir, og at optimera føroyska framleiðslu og produktivitetsvøkstur í øllum búskapinum. Ein politikkur, sum byggir á hesar fortreytir, kann og eigur at verða hildin í longdini, og eigur ikki at skifta eftir konjunkturstöðu ella fíggingartørvi hjá landskassanum. Náttúrutilfeingi, ið eiga at verða viðgjørd á tílíkan hátt í vinnuligum samanhangi, kunnu vera livandi fiskatilfeingi, aliðki á firðum og á havøkjum, orkutilfeingi t.d. vatn-, vind- og streymasjóki, og grundøki til vinnuligt brúk; sum heild er náttúrutilfeingi tilfeingi, sum er avmarkað í mongd, og har einhvør framíhjárættur er galdandi.

Viðvíkjandi fiskatilfeinginum er tað rætturin at veiða, sum eigur at bera gjald, og ikki framleiðsla á landi. Viðvíkjandi aling er tað rætturin at brúka aliðki á firðum og havøkjum, sum eiga at bera gjald, og ikki aling ella virking av alifiski uppi á landi. Viðvíkjandi orkuframleiðslu verður í hesum tíðum umrøtt at taka natúrliga monopolið frá SEV og lata fleiri fyrirkur kappast. Tað hevur her týdning at javnseta kappingarneytarnar og fáa mest úr tilfeinginum.

I 6 Handilsjavnin

Talva I 4 vísir føroysku gongdina í vøruútflutningi og vøruinnflutningi í fyrstu hálvu av 2022 sammett við fyrstu hálvur 2021. Innflutningstølini vísa, at innflutningsvirðið hækkar við heili 35,9% í fyrstu hálvur 2022 í mun til sama tíðarskeið í 2021. Um skip og flogfær verða trekt frá, vaks innflutningurin 24,2%. Stórir vøkstur er í innflutningsvirðinum av brennievni, ið kemur av, at brennievni er dýrkað. Eisini var meira innflutt í virði av rávøru til fiskavirking. Hetta umfatar feskan fisk og heilan frystifisk, ið verður tilvirkaður í Føroyum. Harumframt vaks innflutningurin av vørum til hav- og landbúnað, til byggivirki og til aðra framleiðslu, og hesin meirinnflutningur stavar í størsta mun frá príshækkingum. Útflutningurin vaks 32,9% fyrstu hálvur 2022 samanborið við sama tíðarskeið í 2021. Hetta stavar millum annað frá øktum prísnum á útfluttum laks og botnfiski. Útflutningsvirðið av alifiski er vaksið 28,3% og er 40,7% av samlaða vøruútflutninginum. Útflutningsvirðið av uppsjóvarfiski er eisini økt munandi í hesum tíðarskeiði (71,3%). Góður prísur er fingin fyri makrel higartil í 2022; hetta hóast eitt væntað prísfall á makreli í 2022, ið kemst av at føroyskir útflytarar eru farnir av russiska marknaðinum. At góður prísur er fingin fyri makrelin er tó ikki orsøkin til vøxturin á uppsjóvarfiski, men at nøgdirnar eru øktar hetta tíðarskeiðið, sí mynd I 32. Útflutningsvirðið av makreli minkaði í fyrstu hálvu av 2021 tá føroyingar ikki longur høvdu atgongd til at fiska makrel í bretskum sjóki, og tað av hesi orsøk tók longri tíð at fiska makrelin. Hetta gevur ein lutfalsliga stóran vøkstur, tá ið tíðarskeiðið fyrstu hálvur 2022 verður samanborið við fyrstu hálvur 2021. Higartil í 2022 hevur eftirspurningurin eftir fiski uttanfyri Russland verið so mikið góður, at tað er blivið selt væl burturav goymslunum av uppsjóvarfiski. Eisini er útflutningurin av skipum og flogfærum hægri fyrstu hálvur 2022 enn í fyrstu hálvur 2021.

Inn- og útflutningur av vørum 1. hálvur 2021 og 2022 og handilsjavnin 2013-2021

Talva I 4

							Tala 2.4		
	Míó. DKK (cif)								
	1h 2021	1h 2022	Vøkstur	%-vøkstur	Vakstrar-ískoyti	Støddar-lutfall			
Innflutningur									
Til hav- og landbúnað	254	331	77	30,5%	-	5,9%			
Til byggivirki	410	475	65	15,8%	-	9,6%			
Til aðra framleiðslu	911	1.183	272	29,8%	-	21,3%			
Brennievni o.t.	561	1.191	630	112,3%	-	13,1%			
Maskinur o.o. útgerð	508	497	-11	-2,2%	-	11,9%			
Bilar o.o. flutningsfær	284	283	-1	-0,3%	-	6,6%			
Til beinleiðis nýtslu	949	937	-12	-1,3%	-	22,2%			
Skip, flogfær o.t.	143	679	535	373,8%	-	3,4%			
Rávøra til fiskavirking	255	364	109	42,6%	-	6,0%			
Vøruinnflutningur í alt	4.274	5.809	1.534	35,9%	100%	100%			
Vøruinnflutningur ex. skip, flogfær o.t.	4.131	5.130	999	24,2%	-	96,6%			
	Míó. DKK (fob)								
	1h 2021	1h 2022	Vøkstur	%-vøkstur	Vakstrar-ískoyti	Støddar-lutfall			
Útflutningur									
Alifiskur	1.998	2.563	565	28,3%	40,7%	47,4%			
Uppsjóvarfiskur	686	1.176	489	71,3%	35,2%	16,3%			
Botnfiskur og onnur fiskasløg	1.314	1.537	224	17,0%	16,1%	31,1%			
Aðrar vørur	218	304	86	39,3%	6,2%	5,2%			
Skip, flogfær o.t.	2	26	24	1239,5%	1,8%	0,0%			
Vøruútflutningur í alt	4.218	5.607	1.389	32,9%	100%	100%			
Vøruútflutningur ex. skip, flogfær o.t.	4.216	5.580	1.364	32,4%	-	100,0%			
Handilsjavnin, árin 2013-2021	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Við skipum o.t., míó DKK	-92	441	818	1.492	1.516	277	1.346	249	778
Uttan skip o.t., mló DKK	630	677	1.242	1.789	1.825	400	1.714	373	854

Kelda: Hagstova Føroya.

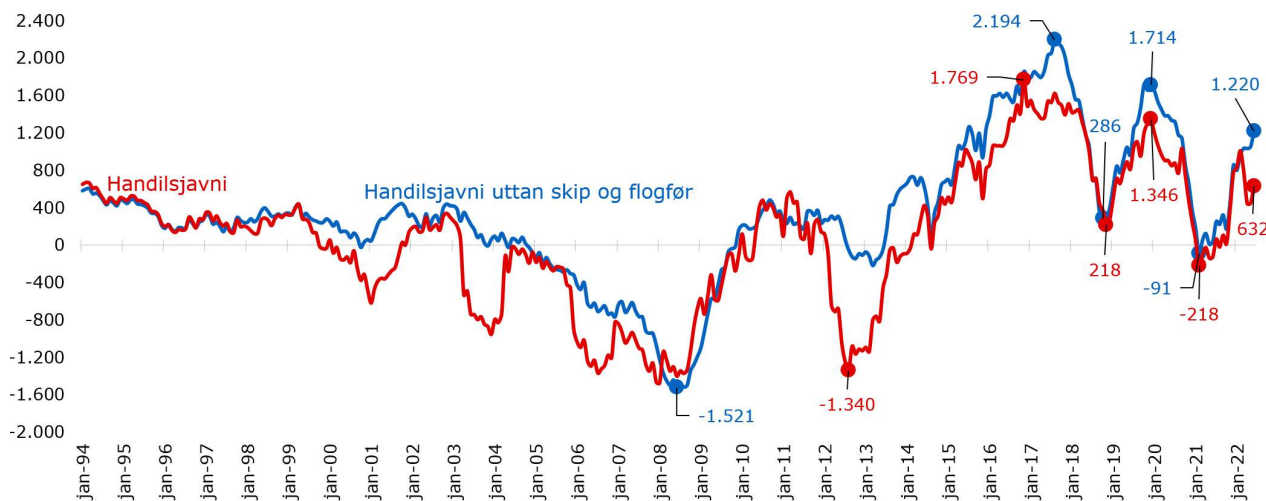
Yvirskotið á handilsjavnanum er vaksið seinastu árin og hevur verið serliga stórt árin 2016, 2017 og 2019, og stavar hetta partvís frá betringini í býtislutfallinum í uttanlandshandlinum. Í 2020 lækkaði yvirskotið á handilsjavnanum til 249 mió. kr. (við skipum o.t.) og í 2021 hækkaði tað til 778 mió. kr. (við skipum o.t.).

6.2 Gongdin í handilsjavnanum

Mynd I 36a vísir gongdina í handilsjavnanum sum leypandi 12 mánaða samanlegging. Handilsjavnin er útflutningurin av vørum minus innflutningin av vørum. Handilsjavnin hevur annars ikki verið negativur síðani august 2014, men fór niðurum null í apríl 2021 og var í februar 2021 -198 mió. kr., fyri síðani at verða 773 mió. kr. í desember 2021. Handilsjavnin var 632 mió. kr. í juni 2022, meðan hann uttan skip og flogfør var 1.220 mió. kr.

Handilsjavnin, leypandi 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til jun-22

Mynd I 36a

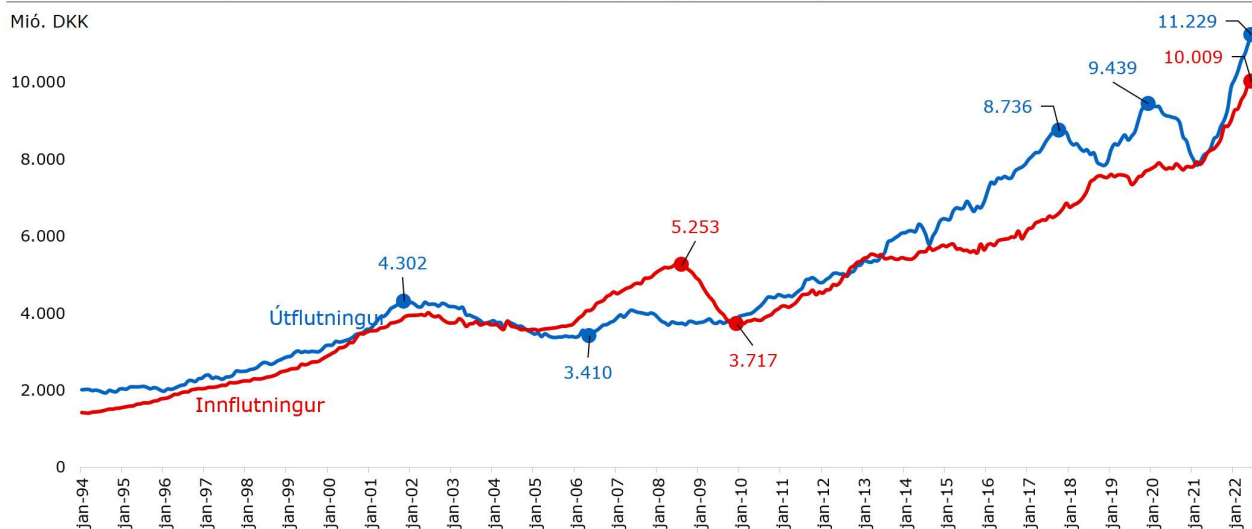

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar.

Mynd I 36b vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vørum (uttan skip og flogfør) frá januar 1994 til juni 2022. Her sæst, at handilsjavnin hevði stórt undirskot í 2008, orsakað av serliga stórum innflutningi tað árið. Fallið í innflutninginum var stórt í 2009-2010. Hetta hekk millum annað saman við fallinum í privatu nýtsluni og íløgum (fíggingarkreppan). Útflutningurin var lægri enn innflutningurin í februar 2021, bæði orsakað av lægri útflutningi undir Covid-19, men eisini av, at føroyingar nýttu meira pening í Føroyum enn vanligt (og tískil innfluttu meira enn vanligt). Nú, ið Covid-19 ikki longur avmarkar ferðing, er nýtslan í Føroyum vend aftur til eitt meira vanligt støði, men samstundis hava stóru prishækkingarnar í seinastuni elvt til eina dýrkan av vørunum, vit innflyta, og tískil er innflutningsvirði økt munandi. Prísirnir eru eisini øktir á fleiri av fiskasløgum, ið vit útflyta, og tí er framvegis avlop á handilsjavnanum av vørum higartil í 2022.

Inn- og útflutningur av vørum (uttan skip og flogfør), jan-94 til jun-22

Mynd I 36b

Kelda: Hagstova Føroya. Roknað sum leypandi 12 mánaðar samanlegging.

I 7 Gjaldsjavnin

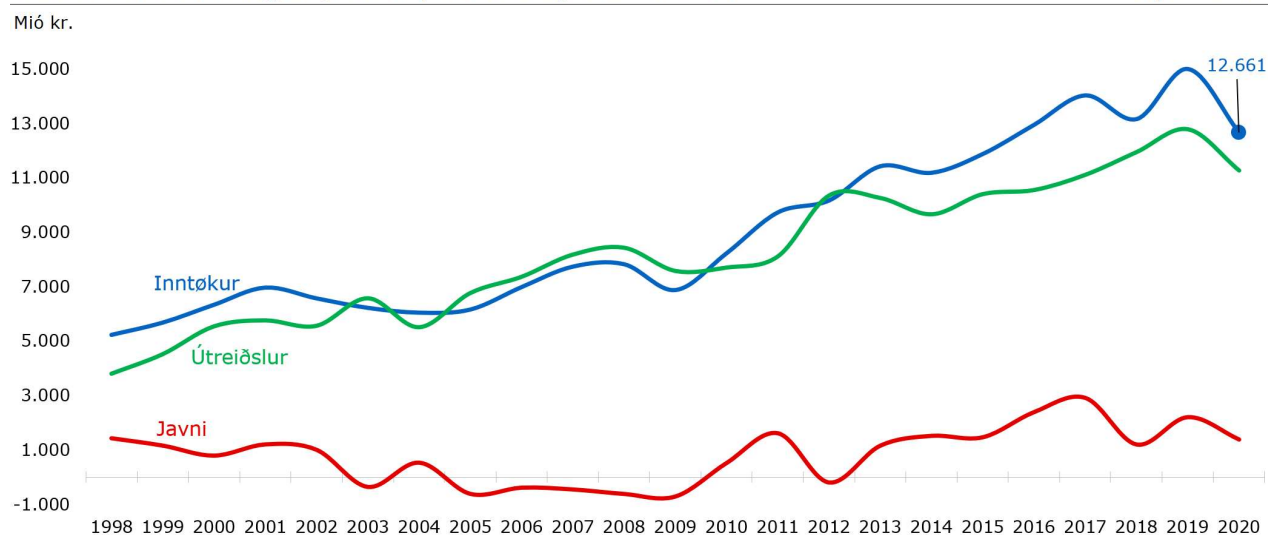
Gjaldsjavnin er ein uppgerð av búskaparligu viðskiftunum millum Føroyar og umheimin fyri eitt ávíst tíðarskeið. Gjaldsjavnin verður vanliga uppgjørdur í eitt-ára tíðarskeið. Gjaldsjavnin gevur eina lýsing av samlaða handlinum, sum Føroyar hava við umheimin; tað eru inntøkur frá útflutningi og útreiðslur av innflutningi, umframt renta av hvat vit eiga og skylda uttanlands. Hetta verður eisini nevnt nettoogn í útlandum ella nettoskuld til útland. Umframt hetta umfatir gjaldsjavnin lønarflytingar og blokkstuðulin úr Danmark.

Gjaldsjavnin er ein roknskaparlík uppgerð. At uppgerðin er roknskaparlík merkir m.a., at vit fyri gjaldsjavnin hava eina *rakstraruppgerð* (skráseting av inntøkum og útreiðslum) og eina *kapitaluppgerð* (skráseting av broyting í ogn og skuld). Sammeta vit við ein vanligan roknskap, svarar nettoognin í útlandum (ella nettoskuldin til útland) í kapitaluppgerð gjaldsjavnans til eginognina í einum vanligum roknskapi. Nettorakstraruppgerð gjaldsjavnans svarar eisini til roknskaparúrslitið í einum vanligum roknskapi. Í einum vanligum roknskapi ber til at avstemma ársroknskaparúrslitið netto, tá vit kenna árliku broytingina í eginogn, umframt kursbroytingar og avskrivningar í árinum. Sostatt ber til at uppgera netto roknskaparúrslitið frá bæði rakstrarsíðuni og frá statussíðini. Tá tað snýr seg um gjaldsjavnin, ber tað tilsvandi til at avstemma nettorakstraruppgerð gjaldsjavnans, tá vit kenna árliku broytingina í nettoogn/nettoskuld í útlandum, og vit eisini fáa upplýst kursbroytingar og avskrivningar í árinum. Í praksis er tað ein størri avbjóðing at gera upp árliku broytingina í ogn og skuld í útlandum, og eisini at kenna til allar kursbroytingar v.m. í árinum. Tessvegna verður hesin háttur til óbeinleiðis at gera upp nettorakstraruppgerð gjaldsjavnans frá statussíðuni ikki serliga neyvur. Tí verður størri dentur lagdur á at fáa til vega allar tøkar upplýsingar um inntøkur og útreiðslur á rakstraruppgerð gjaldsjavnans og harvið at gera nettoúrslitið upp við støði í hesum. Gjaldsjavnin verður sostatt hereftir uppgjørdur frá rakstrarsíðuni. Samstundis fer eisini at verða roynt at fáa til vega neyvri upplýsingar um ogn og skuld í útlandum, soleiðis at ein avstemming eisini kann fara fram út frá árliku broytingini í status.

Mynd I 37 vísir, at í 2020 vóru inntøkurnar á rakstrarsíðu gjaldsjavnans 12.661 mió. kr., og útreiðslurnar 11.271 mió. kr. Hetta gav eitt nettoúrslit upp á 1.389 mió. kr. Bert 4 ferðir síðan 1998 hevur úrslitið verið negativt. Hagstova Føroya hevur higartil uppgjørt rakstrarviðurskipti gjaldsjavnans fram til 2020, meting fyri árið 2021 verður væntandi kunngjørt í oktober 2022.

Rakstrarviðurskipti gjaldsjavnans, høvuðstøl, 1998 til 2020

Mynd I 37

Viðm.: Rakstraruppgerð gjaldsjavnans er eisini nevnd leypandi postar á gjaldsjavnanum.

Kelda: Hagstova Føroya.

Rakstraruppgerð gjaldsjavnans er bólkað sum víst í talvu I 5. Talvan vísir nettotøl fyri útreiðslur og inntøkur. Gjaldsjavnauppgerðin er nágreinað í fylgiskjali 5.

Rakstrarviðskifti gjaldsjavnans, høvuðstøl netto, 1998-2020
Talva I 5

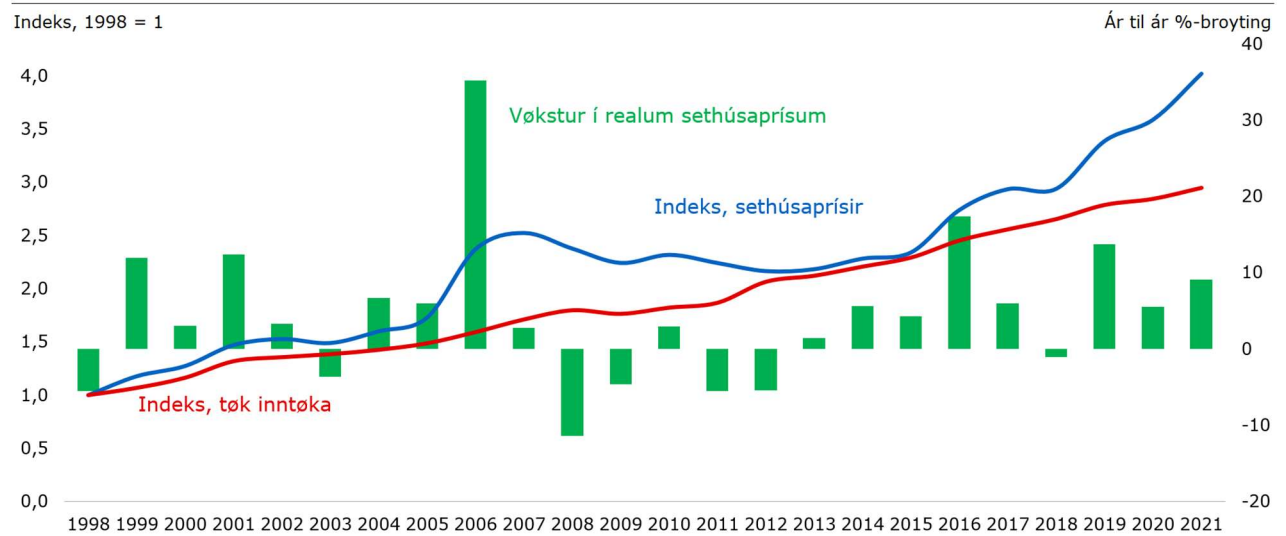
Ár	Vørur og tænastur		Inntøkuflytingar		Rakstrarflytingar	Rakstrarviðskifti tilsamans
	Vørur	Tænastur	Lønarflytingar	Ognarinntøkur	Rakstrarflytingar	Tilsamans
1998	409	-284	287	-57	1.081	1.436
1999	56	-289	313	-15	1.102	1.167
2000	-365	-314	310	22	1.148	800
2001	281	-452	224	31	1.128	1.211
2002	442	-492	245	71	748	1.014
2003	-816	-640	307	55	748	-346
2004	53	-674	263	131	770	543
2005	-783	-998	280	86	815	-600
2006	-772	-883	314	87	881	-374
2007	-1.468	-474	307	67	1.129	-438
2008	-667	-798	364	-286	784	-603
2009	-122	-1.052	479	-757	755	-698
2010	298	-788	535	-365	849	529
2011	129	-261	640	86	1.025	1.620
2012	-1.099	-593	708	24	777	-185
2013	-78	-402	806	19	820	1.165
2014	440	-328	802	-213	823	1.524
2015	834	-691	758	-290	861	1.472
2016	1.545	-689	791	-100	846	2.393
2017	1.582	-501	707	-46	1.171	2.913
2018	389	-638	727	-152	881	1.206
2019	1.491	-855	642	-18	949	2.208
2020	466	-759	559	54	1.070	1.389

Kelda: Hagstova Føroya.

Ymsu inntøkur og útreiðslurnar eru eins og víst í talvu I 5: Vøruhandil (inn- og útflutningur av vørum, her finnist neyv skráseting). Tænastuhandil (inn- og útflutningur av tænastum, her finnist ikki neyv skráseting). Inntøkuflytingar (ein samanteljing av lønarflytingum og íløgu- og fíggjarvirksemi). Lønarflytingar (keyp og søla av arbeiðsmegi millum Føroyar og umheimin), har lønarinntøkan stavar frá útlenskum arbeiðsgevarum, herundir m.a. DIS, NIS, útlensk fiskiskip og frálandavinnu, umframt arbeiði á landi, t.d. handverkarar, og lønarútreiðsla eru lønir goldnar útlendingum frá føroyskum arbeiðsgevarum. Harafturat íløgu- og fíggjarvirksemi (uppgerð av inntøkum og útreiðslum, ið stava frá fíggjarrogn, tað vil siga beinleiðis íløgur, virðisbrøv, innlán og útlán), og rakstrarflytingar (veitingar til og úr útlondum, har onki beinleiðis arbeiði ella annað avrik er knýtt at flytingini. Dømi um tílíkar flytingar eru ríkisveitingar, eftirlønir og endurtryggingargjöld). Uppgerð av ogn og skuld lýsir hvat føroyingar eiga og skylda uttanlands.

Fylgiskjal 1.

Sethúsaprísir og tøk inntøka, 1998 til 2021

Viðm.: Sethúsaprísirnir umboða miðstaðarøkið. Realir sethúsaprísir eru deflateraðir við brúkaraprístalinum. Inntøka er tøk inntøka hjá persónligum skattgjaldarum fram til 2019, árin 2020 og 2021 eru mett út frá vøksrinum í lønargjaldingum.

Kelda: Landsbanki Føroya, Hagstova Føroya og Betri Banki.

Fylgiskjal 2.

Trend útrokningar, ið byggja á 12 mánaða leypandi samanlegging og miðal, herundir ár til ár %-broytingar, stutt frágreiðing

12 mánaða leypandi samanlegging er samanlegging av 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða, meðan 12 mánaða leypandi miðal er miðal av seinastu 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða. Ár til ár %-broytingar bygt á leypandi 12 mánaða samanlegging ella miðal. Týðningurin av hesum háttalagnum kann lýsast við einum dømi í mynd I 12 og 13 (samlaðar lönir):

Fyri juli 2018 leggja vit saman lönirnar 12 mánaðir aftur í tíðina frá jul-18 til aug-17 og gevur hetta 9,228 mia. kr. Vit leggja eisini saman 12 mánaðir aftur í tíðina frá jul-17 til aug-16 og gevur hetta 8,760 mia. kr. Ár til ár %-broytingin (ella vakstrarratan) verður so útroknað sum $9,228/8,760 - 1 = 5,3\%$.

Hetta háttalag verður nýtt ístaðin fyri vanliga háttalagið, har vøksturin verður roknaður higartil í árinum í mun til sama tíðarskeiðið árið fyri. Hvør mánaði verður her "roknaður upp" til eitt ársstøði. Tað verður roknað út hvussu %-vísi vøksturin (ella %-vísa fallið) hevur verið fyri hendan "upproknaða mánaðin" í mun til somuleiðis "upproknaða mánaðin" eitt ár frammanundan. Ein mánaði, ið víkir nógv frá undanfarnu mánaðunum, ger sostatt ikki so nógvan mun í upprokningini.

Fylgiskjal 3.

Dátu um almenna geiran

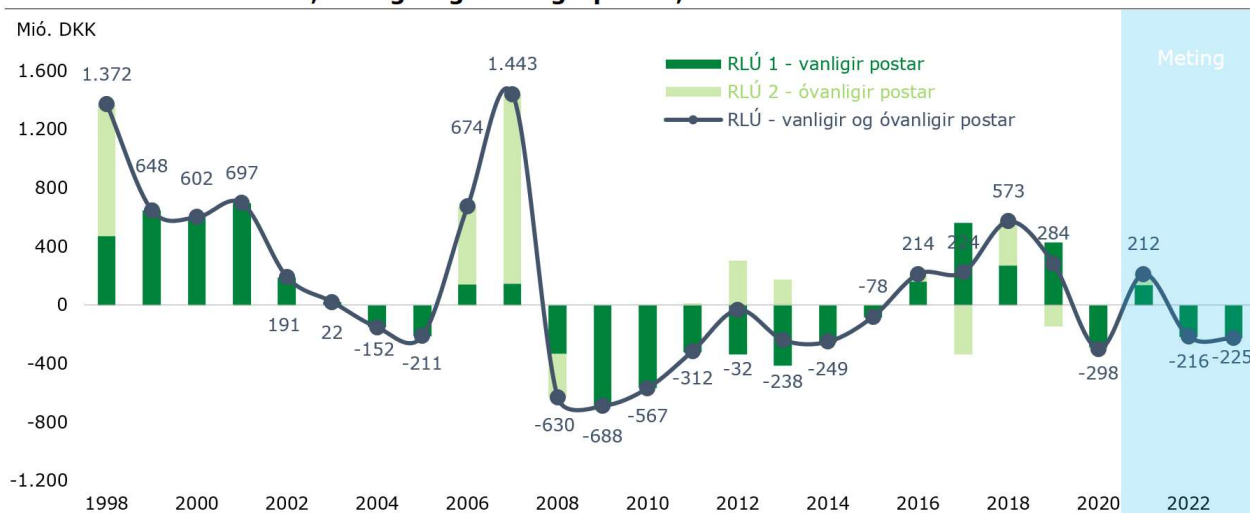
Tjóðarroknskapurin fyri almenna geiran byggir á almennar roknskapir, ikki minst landsroknskapin. Við virknaði frá 2010 eru kommunuroknskapir eisini skrásettir í Búskaparskipan landsins (BSL). Somuleiðis eru roknskapir fyri almennar grunnar og stovnar, sum ikki eru á figgjarlógini, tiknir við í BSL í vaksandi mun. Við hesum eru dátukeldurnar fyri almenna geiran vorðnar munandi betri seinnu árin. BSL hevur eitt stórt tal av bólkingum og útgreiningarmøguleikum til ymiskan umsitingartørv. Kortini er tað ikki altíð lætt við BSL at gera tær bólkingar og útgreiningar, sum verða fyriskrivaðar í tjóðarroknskapinum, sum er hin vanliga nýtti standardurin fyri uppgerð av búskaparstøddum.

Búskaparmyndilin byggir á tjóðarroknskaparbólkingar. Tá hesin búskaparmyndil hevur verið nýttur til framrokningar, hava metingar verið gjørdar av gongdini við støði í bólkingum í BSL. Hetta eru bólkingar, sum ikki altíð hava verið samanfallandi við bólkingar í tjóðarroknskapinum. Eitt ávíst fyrivarni krevst tí í brúki av tølunum.

Fylgiskjal 4.

Myndin gevur eitt yvirlit yfir roknskaparúrslit landskassans; RLÚ, sí tekstkassan, har RLÚ 1 eru vanligir postar og RLÚ 2 eru vanligir + óvanligir postar íroknað flyting í búskapargrunn fyrri árin 1998-2023.

Landskassaúrsliðið RLÚ, vanligir og óvanligir postar, 1998-2023

Viðm.: RLÚ 1 er úrsliðið av vanligum inntøkum og útreiðslum, meðan RLÚ 2 eisini telur við óvanligar inntøkur og útreiðslur og flytingar til Búskapargrunn.

Kelda: Gjaldstovan, Fíggjarmálaráðið og Búskaparráðið, 2021 - 2023 eru egnar metingar.

Landskassans úrslit – RLÚ

RLÚ er landskassans Rakstrar-, Løgu- og Útlánsúrslit, sum tað verður nevnt, og er landskassans samlaða úrslit. Tað verður í landsroknskapinum býtt sundur í RLÚ 1 – Vanligir postar og RLÚ 2 – Vanligir, og óvanligir postar. Óvanligir postar eru óvanligar inntøkur og útreiðslur, flyting í Búskapargrunn og rentuþjallingar.

Teir vanligu postarnir eru meira arbeiðsligir í fíggjarætlanar- og fíggjarlógararbeiði. Óvanligir postar eru mangan stórir og ikki afturvendandi postar.

Nøkur dømi um a) óvanligar postar á RLÚ2: Í 2007 fekk landsstýrið eina inntøku á 1,3 mia. kr. frá sølu av partabrøvum í BankNordik. Í 2008 lænti landsstýrið íslensku stjórnini 300 mió. kr., sum vórðu afturgoldnar í 2012. Í 2013 inntøkuførði landsstýrið eginogn Landsbankans (160 mió. kr.) við avtøkuna av bankanum. Í 2018 inntøkuførði landsstýrið niðurskriving av láni frá danska statinum (500 mió. kr.) sambært avtalu frá 1998. Í 2021 avtók landskassin fíggjargrunnin, sum gav eina óvanliga inntøku á umleið 60 mió. kr.

Fylgiskjal 5.

Gjaldsjavnauppgerð

Tað kann vísast at niðanfyri standandi identitetur er galdandi fyri gjaldsjavnauppgerðina:

$$(X - M) = (T - G) + (S - I), \text{ har ið}$$

X = Inntøkur frá útlondum

M = Útreiðslur til útlond

$(X - M)$ = rakstrarúrslit gjaldsjavnans, $X - M > 0$ merkir yvirskot, $X - M < 0$ merkir hall

G = almennar útreiðslur

T = almennar inntøkur

$(T - G)$ merkir netto roknskaparúrslit (uppsparingarúrslit) almenna geirans

S = uppsparing í privata geiranum

I = íløgur í privata geiranum

$(S - I)$ merkir uppsparingaryvirskotið í privata geiranum

Hetta merkir, at rakstrarúrslit gjaldsjavnans svarar til, hvussu stórt uppsparingaryvirskotið er í privata geiranum ($S - I$) og tí almenna geiranum ($T - G$). Eitt positivt rakstrarúrslit (eitt yvirskot) merkir, at vit veita eitt lán svarandi til rakstrarúrslitið til umheimin til íløgu- og nýtsluendamál í útlondum - okkara yvirskotsuppsparing ger hetta neyðugt. Eitt negativt rakstrarúrslit (eitt undirskot ella hall) merkir, at vit lána pening frá umheiminum til okkara íløgu- og nýtsluendamál - vit noyðast gera hetta, tá okkara egna uppsparing ikki røkkur til.

Tilvísingar/keldur og keldutilfar

Avrik sp/f, Hvalvík

BankNordik

Betri Banki

Betri Heim

Skyn

Danmarks Nationalbank (gjaldoyrakursir)

Fishpool.eu (laksaprísir)

Fiskimálaráðið (kvotur)

Fíggjarmálaráðið (fíggjarlóg)

Føroya Gjaldstova, Búskaparskipan Landsins (BSL)

Føroya Gjaldsstova, landsroknskapurin fyri roknskaparárið 2020

Hagstova Føroya, hagtøl og tíðindaskriv

IMF (altjóða útlit)

Kragesteen et al. (2021)

Landsbanki Føroya

MYFISH

Nordea

Havstovan og ICES

Samrøður við fólk innan byggivinnuna

Samrøður við fólk innan botnfisk, fiskavirkir, uppsjóvarvinnu og Barentshavið

Samrøður við fyrirkur í alivinnuni

TAKS

Thomson/Reuters

Vinnuhúsið

Vørn

WTI (West Texas Intermediate – oljuprísir)

Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures

Mynd I 1 / Figure I 1	GDP growth in current prices and growth of the components of demand (expenditures) 1999-2023.
Talva I 1 / Table I 1	GDP expenditures in mill. DKK in current prices in 2020, and the annual contributions to the growth in GDP 2021-2023.
Mynd I 2 / Figure I 2	Import, export and GDP (net export right axis), 1998-2023, (index 1998=100).
Mynd I 3a / Figure I 3a	Wage income and import of consumer goods (durable, non-durable and semi-durable), January 1998 to Dec. 2021, shown as index (Jan 1998=100).
Mynd I 3b / Figure I 3b	Payment card transactions abroad, in percentage of total card transactions, January 2019 to June 2022.
Mynd I 3d / Figure I 3d	Payment card transactions in mill. DKK in current prices, domestic and abroad, January 2019 to June 2022.
Mynd I 4 / Figure I 4	Wage income and government revenue from VAT, January 1998 to Dec. 2021, shown as index (Jan 1998=100).
Mynd I 5a / Figure I 5a	Business trends survey for households: Total Confidence indicator for Faroese households, January 2006 to Jan 2022.
Mynd I 5b / Figure I 5b	Net total - The financial situation of Faroese households in one year from now, January 2006 to Jan 2022.
Mynd I 5d / Figure I 5d	Prices on goods and services in one year from now (expectations of the faroese households), January 2006 to January 2022.
Mynd I 5e / Figure I 5e	The current economic situation of the faorese households, jan 2006- Jan 2022.
Mynd I 5f / Figure I 5f	The condition of the faroese economy today compared to one year ago as expected by the faroese households, jan 2006 – jan 2022.
Mynd I 5g/ Figure I 5g	Expectations of the households of undertaking larger purchases (furnitures etc.) jan 2006 – jun 2022.
Mynd I 6 / Figure I 6	Consumer price index, selected categories, percentage change (yearly), feb 2012 – may 2022
Mynd I 5h / Figure I 5h	The economic situation of the Faroe Islands today compared to one year ago as expected by the faroese households. Jan 06 – jun 2022.
Mynd I 7 / Figure I 7	Spot price of oil (DKK/barrel), January 2004 to August 2022.
Mynd I 8a /Figure I 8a	Real estate prices and consumer price index (consumer price index right axis), 2001-q1 2022.

Mynd I 8b / Figure I 8b	Average market prices in real estate in thousand DKK, Tórshavn (houses and apartments), other cities and larger villages (houses) and smaller villages (houses), February 2002 to May 2022
Mynd I 9 / Figure I 9	Unemployment rate percentage (left axis) and net immigration (right axis) calculated as 12-month rolling total, January 1999 to June 2022.
Mynd I 10 / Figure I 10	Population (left axis) and net immigration (left axis), calculated as 12-month rolling total, January 1999 to June 2022
Mynd I 11a / Figure I 11a	The number of employees (left) and the number of full-time unemployed (right), adjusted for seasonal trends, January 2008 to July 2022.
Mynd I 11b / Figure I 11b	Non-European nationals in percentage of combined workforce, selected branches of industry, January 2000 to July 2022.
Mynd I 12 / Figure I 12	Wage payments, year-to-year changes in percent, based on 12-month rolling total, January 2008 to July 2022: all business sectors, primary business sectors, secondary business sectors (incl. construction).
Mynd I 13 / Figure I 13	Wage payments, year-to-year change in percent, based on 12-month rolling total, January 2008 to July 2022: all business sectors, private tertiary business sectors, and the government sector.
Talva I 2 / Table I 2	Wage payments in each business sector and the contribution to overall growth on wage payments for each business sector and the relative size of the wage payments for each individual business sector in the first half of 2021 compared to the first half of 2022 (farming, fishing, fish farming and gutting, raw material extraction industry, fish processing industry, shipyard and forge, other industry, construction, energy and water supply, commerce and repairs, hotel and restaurant industry, sea shipment, other shipment, postal and telecommunications, finance and insurance, municipalities and Danish government institutions, education, health and social services agencies, associations and culture, and other, uncategorized categories, total.)
Mynd I 14 / Figure I 14	Business cycle indicator, net total, as expected by the private industry, June 2006 – June 2022.
Mynd I 15a / Figure I 15a	Business trends indicator for construction June 2006 to June 2022 (orders, expected prices, expected labour needs, months of contracted work (right axis)).
Mynd I 15b/ Figure I 15b	Business trends barometer for construction, June 2006 to June 2022: perceived limitations in production (none, demand, weather, labour, raw material/equipment, financial limitations, other).
Mynd I 16 / Figure I 16	Number of wage earners in primary, secondary and tertiary businesses in percentage, 1999- h1 2022.
Mynd I 17 / Figure I 17	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in DKK millions, 1998-2023.
Mynd I 18 / Figure I 18	Business profits (left axis) and company-paid wages (left axis) in DKK millions, and ratio profits/wages (right axis), 1998-2023.
Mynd I 19 / Figure I 19	Employees (left axis) and wages per employee (right axis) in businesses in DKK millions, January 1999 to July. 2021.

Mynd I 20 / Figure I 20	Government (i.e. public) consumption in DKK millions and yearly growth in government consumption in percent (right axis), 2000-2023.
Mynd I 21a / Figure I 21a	Government controlled investment in DKK millions, 2003-2023 (central government, municipalities, and units controlled by the government).
Mynd I 21b / Figure I 21b	Government controlled investment in DKK millions, and yearly growth in government controlled investment in percent (right axis), 2004-2023.
Mynd I 22a / Figure I 22a	Public income transfers, in DKK millions, to households and firms, 2000-2022.
Mynd I 22b / Figure I 22b	Public income transfers, in DKK millions and year to year percentage change, to households and firms, 2000-2022.
Mynd I 23 / Figure I 23	Central government financial results (central government budget balance) in DKK millions, 1998-2023. RLÚ1: ordinary, and RLÚ1 as a percentage of GDP.
Mynd I 24 / Figure I 24	General Governmental (municipalities and social funds included) financial results 1998-2023.
Mynd I 25 / Figure I 25	Net public debt, 1998-2023, in DKK millions, (excluding equipment) (central government, municipalities, social funds).
Mynd I 26a / Figure I 26a	Export of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to June 2022, in DKK millions.
Mynd I 26b / Figure I 26b	Export of three types of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 1994 to June 2022, in DKK millions (salmon, pelagic fish, demersal fish).
Mynd I 26d / Figure I 26d	Exports to Russia and other countries in bill. DKK and Russia in percentage of total exports (left axis), 2011-h1 2022.
Mynd I 26e / Figure I 26e	Exports to Russia in thousand DKK, selected species of fish, March-June 2021 compared to March-June 2022
Mynd I 27 / Figure I 27	Salmon farming slaughter (live weight), 1998-2022, million tonnes.
Mynd I 28 / Figure I 28	Weekly spot prices for salmon in Danish kroner (DKK), January 2004 to August 2022.
Mynd I 29 / Figure I 29	Yearly fluctuations in percent in salmon spot prices (DKK), 2005 – h1 2022.
Mynd I 30 / Figure I 30	Unit prices in the exports of salmon, based on 12 months rolling total, January 95 to June 2022.
Talva I 3 / Table I 3	Faroese quotas for pelagic fish (mackerel, herring and blue whiting) and demersal fish, for the years 2021 and 2022.
Mynd I 31 / Figure I 31	Values of landed catch of mackerel, herring and blue whiting, in DKK millions, 2000-2021.

Mynd I 32 / Figure I 32	Export of pelagic fish, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to June 2022, in DKK millions (mackerel, herring, blue whiting, fishmeal and fish oil).
Mynd I 33 / Figure I 33	Unit prices in the exports of mackerel and herring, based on 12 months rolling total, January 95 to June 2022.
Mynd I 34a / Figure I 34a	Cod in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1959 to 2023.
Mynd I 34b / Figure I 34b	Haddock in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1957 to 2023.
Mynd I 34d / Figure I 34d	Saith in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1961 to 2023.
Mynd I 35 / Figure I 35	Unit prices in the exports of demersal fish (cod, haddock and saithe), based on 12 months rolling total, January 95 to June 2021.
Talva I 4 / Table I 4	Imports and exports of goods in the first half of 2021 compared to the first half of 2022, and the trade balance 2013-2021. Import for farming and fishing, for construction, for other production, fuel and other, machines and other equipment, cars and vehicles for direct consumption, ships and aircrafts and other, raw materials for fish processing, total import of goods, import of goods excl. ships and aircrafts and other; Export of farmed fish, pelagic fish, demersal fish and other, other goods, ships, total export of goods, export of goods excl. ships and other; Trade balance for the years 2012-2020, incl. ships and other goods in DKK millions, excl. ships and other, in DKK millions].
Mynd I 36a / Figure I 36a	Balance of foreign trade (goods only) calculated as 12-month rolling total, January 1994 to June 2022, in DKK millions (ships excluded, ships included).
Mynd I 36b / Figure I 36b	Import and export of goods (ships excluded) calculated as 12-month rolling total in DKK millions, January 1994 to June 2022, (imports – red, exports – blue).
Mynd I 13 / Figure I 13	Balance of payment, current account, in mill DKK, 1998 to 2020.
Talva I 3 / Table I 3	Grouping of current account, net in mill DKK, 1998 to 2020.
Fylgiskjal 1/ Appendix 1	Real estate prices and disposable income (index 1998=1), Growth in real houseprices (Growth in real houseprices right axis), 1998-2021
Fylgiskjal 2/ Appendix 2	Specifications regarding the calculations of a 12 month running sum and yearly percentage changes.
Fylgiskjal 3/ Appendix 3	Specifications of the statistics regarding the public sector.
Fylgiskjal 4/ Appendix 4	Central government financial results (central government budget balance) in DKK millions, 1998-2023. RLÚ1: ordinary; RLÚ2: extraordinary.
Fylgiskjal 5/ Appendix 5	Specifications of the statistics regarding the balance of payments.

Orðalisti

Orðalistin er ein lýsing av nøkrum av búskaparligu hugtøkunum, sum verða nýtt í frágreiðingum Búskaparráðsins.

Almenn nettoskuld

Almenna nettoskuldin fevnir um alla fíggarliga skuld og áogn í almenna geiranum. Almenna nettoskuldin er øll fíggarlig skuld í almenna geiranum frádrigið alla fíggarliga áogn. Fíggarliga áognin fevnir millum annað um tæka gjaldførið og aðrar fíggarrognir.

Almenn nýtsla

Almennar nýtsluútreiðslur fevna um almennar rakstrarútreiðslur til millum annað fólkaskúlan, heilsuverkið og almannaverkið. Almennu lønarútreiðslurnar vóru umleið 3/4 av almennu nýtsluni í 2011. Afturat hesum er almenn nýtsla keyp av vørum og tænastrum.

Almennar útreiðslur tilsamans

Størsti parturin av almennu útreiðslunum er almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrirkur og feløg. Harafturat eru almennu útreiðslurnar íløgur, rentuútreiðslur, stuðulsútreiðslur og aðrar útreiðslur.

Arbeidsfjöld

Tey, sum hava arbeiði, og tey, sum eru arbeiðsleys samantald.

Arbeidsleys

Tey, sum eru arbeiðsleys, men sum eru tøk á arbeiðsmarknaðinum og leita eftir arbeiði og sostatt eru partur av arbeiðsfjöldini.

Arbeidsloysi

Arbeidsleys í % av arbeiðsfjöldini.

Arbeids-produktivitetur, sí framleidni

Arbeidsvirkni

Tey, sum eru arbeiðsvirkin, eru tey, sum eru í ella hava arbeiði (merkir tað sama sum danska orðið "beskæftigelse")

Automatiskir stabilisatorar

Hesir minka um konjunktursveigg í niðurgangandi konjunkturum av tí at skattauppkav hins almenna minkar, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálp vaksa, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur. Tilsvarandi minka hesir um konjunktursveigg í uppgangandi konjunkturum, tá skattauppkav hins almenna veksur, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálp minka, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur.

Avreiðingar

Feskfiskaveiðan (av botnfiski og øðrum fiski) skrásett um avreiðingarskipanina. Mátað í virði ella í nøgd.

Blokkstuðulskipan til at útjavna millum kommunur

Stuðul til kommunur sum staturin fíggar, og sum vanligar verður útroknaður og veittur eftir sonevndum objektivum kriterium.

Bruttotjóðarúrtøka og tilknýtt tjóðarroknaskaparhugtøk

Bruttotjóðarúrtøka kann skilmarkast og ásetast tríggjar vegir:

- (a) framleiðsluvegin ella virðisøkingarvegin (útboðsvegin) sum **bruttovirðisøkingin í støðisprísum (BVØ)**,
- (b) útreiðslu- ella eftirspurnarvegin sum **bruttotjóðarúrtøkan í marknaðarprísum (BTÚ)**, ið kann bólkast sum privat húsarhaldsnýtsla + privatar íløgur + almenn nýtsla + almennar íløgur + (útflutningur av vørum og tænastrum – innflutningur av vørum og tænastrum. (BTÚ), og
- (c) inntøkuvegin sum **bruttofaktorinntøkan í faktorprísum (BFI)**.

Vanliga útgangsstöðið er (a), sum vanliga er grundarlagið fyri at finna hinar støddirnar.

BTÚ í marknaðarprísum verður ofta mett sum høvuðsmáti fyri búskaparligt virkseimi. BTÚ er ikki fullkomið mál fyri inntøku ella framleiðslu í einum landi. T.d. leggur tað ikki upp fyri sliti av tilfeingi (náttúru- ella øðrum tilfeingi) ella útbúnaði. Eisini roynir BTÚ at máta allar vørur og tænastur til ein marknaðarprís, hóast allar vørur og tænastur ikki hava ein marknaðarprís, t.d. skúla- og heilsutænastur.

(a) Bruttovirðisøking stýtt BVØ í støðisprísum;

Virði á allari vinnuligari framleiðslu (sum virðisskapan ella virðisøking) av vørum og tænastum í einum landi í einum ári, uppgjörd í støðisprísum. BVØ verður roknað við at draga virði á ráevnum og hjálptilfari frá framleiðsluvirðinum í øllum vinnugreinum. BVØ verður roknað í støðisprísum.

Bruttovirðisøking verður ofta brúkt til at lýsa framleiðsluna býtta á vinnugreinar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross value added (GVA)" ella "bruttoværditilvækst (BVT)".

(Samlaða bruttovirðisøkingin í støðisprísum er tað sama sum bruttotjóðarúrtøka í marknaðar-prísum frádrigið vøruskattir netto, sum fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøruskattir og vørustudningar.)

(b) Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum, stýtt BTÚ

Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum er virðið í støðisprísum á samlaðari privatari og almennari framleiðslu frádrigið virðið á ráevnum, vørum og tilíkum, sum verða brúkt í framleiðsluni, plus vøruskattir netto, ið fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøru-skattir minus vørustudningar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross domestic product" (GDP) ella "bruttonationalprodukt (BNP)". BTÚ í marknaðarprísum kann síðan bólkast í útreiðslupartar (nýtsla, íløgur og nettoútflutning av vørum og tænastum).

(c) Bruttofaktorinntøka, stýtt BFI í faktorprísum

Innkoman tilsamans til (samsýningin til) allar framleiðslufaktorarnar í einum landi í einum ári, uppgjörd í faktorprísum; BFI kann verða roknað sum: løn og "restinnskoma" (avskrivning, rentur og avlop). Vanliga liggur lønarparturin millum 2/3 og 3/4. Ensku/donsku heitini eru "gross domestic income at factor cost" og "bruttofaktorinkomst".

Bruttotjóðarinntøka, stýtt BTI;

Øll innkoma, sum íbúgvarnir í einum landi vinna í einum ári, um hon er vunnin innanlands ella uttanlands, uppgjörd í marknaðarprísum. BTI verður roknað við at leggja lønir, rentur og vinningsbýti úr útlondum aftur at BTÚ, og við at draga lønir, rentur og vinningsbýti til útlond frá BTÚ. Ensku/donsku heitini eru "gross national income" og "bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarinntøka tøk, stýtt tøk BTI

Bruttotjóðarinntøka, ið er javnað fyri gávur til útheimin og gávur frá útheiminum (m.a. donsku veitingarnar) og til dømis eisini fyri tryggingarendurgjöld millum land og umheim. Tøk BTI ella tøk bruttotjóðarinntøka er tann upphædd, sum samfelagið hevur at ráða yvir til nýtslu og uppsparing. Ensku/donsku heitini eru "gross national disposable income" og "disponibel bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum er uppgerð av BTÚ, har ið roynt verður at javna gongdina í BTÚ fyri prísvøkstri á ráevnum, vørum og tænastum. Vøksturin í BTÚ í føstum prísum verður vanliga brúktur sum vísital fyri búskaparvøkstur millum lond. Vøkstur í BTÚ í føstum prísum vísir vøkstur í framleiðsluni í mongdum. Verður nevnt "Real GDP" ella "real BNP".

CIF Virðið er íroknað "cost, insurance and freight" sum partur av veitingartreyt.

Eftirspurningur

Nøggin av vørum og tænastum húsarhald, vinnan, tað almenna og umheimurin vilja keypa.

Fíggjarkrav, netto

Fíggjarkravið, netto, vísir fíggjarliga úrslitið av virkseminum í einum geira ella einum landi. Er fíggjarkravið til dæmis minni enn 0, hevur tøka inntøkan ikki rokkið til at rinda fyri nýtsluna og íløguvirksemið, sum hevur verið í tíðarskeiðnum.

Fíggjarpolitikkur

Búskaparpolitisk tiltøk, ið hava sum endamál at stýra og minka búskaparlig sveiggj. Skilt verður vanliga millum at reka aktivan fíggjarpolitik (ekspansivan ella kontraktivan) og at brúka automatiskar stabilisatorar í passivum fíggjarpolitikki.

Fíggjareffekt ("finanseffekt"):

Eitt roknað mál fyri hvussu nógv fíggjarpolitikkurinn styðjar upp undir búskaparliga virksemið ella vøksturin í BTÚ. Ein positiv fíggjareffekt vísir at fíggjarpolitikkurin gevur eitt íkast til vøkstur í búskaparliga virkseminum (vøksturin í BTÚ). Ein negativ fíggjareffekt merkir at fíggjarpolitikkurin gevur eitt íkast til at tálma búskaparliga virksemið (vøksturin í BTÚ). Ein fíggjareffekt ið verður roknað til null merkir at fíggjarpolitikkurin hevur verið neutralur og uttan ávirkan á búskaparliga aktivitetin (vøksturin í BTÚ).

Fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri

Ein búskaparpolitikkur við givnum regluverki um skattainntøkur, almenna nýtslu, íløgu og inntøkuflytingar er haldførrur, tá ið nútíðarvirðið av framtíðar almennu útreiðslunum svarar til nútíðarvirðið av framtíðar almennu inntøkunum (soleiðis at nettoskuld hin almenna verður óbroytt).

Fløskuhálsur

Knappur framleiðslufaktorur; fløskuhálsurin ger av hvussu nógv kann verða framleitt av vøruni.

FOB veitingartreyt er "free on board"; vøran er latin, tá hon er komin umborð á skipið, ið nevnt er aftan á "FOB", og keyparin rindar fyri víðari flutningin.

Framleidni (produktivitetur)

Framleidni verður vanliga uppgjørt sum bruttovirðisøking í føstum prísnum fyri hvønn arbeiðstíma (tímaproduktivitetur) ella fyri hvønn løntakara í framleiðsluni (arbeiðsproduktivitetur).

Framleiðsla

Nýtsla av tilfeingi og útbúnaði at framleiða vørur og tænastrur sum hava virði. Virðið á framleiðslu verður mátað í føstum prísnum, t.e. eftir vanligan prísavøkstur.

Føðitíttleiki samanlagt

Summurin av øllum 1-ára aldurstreytaðu føðitíttleikunum millum 15 og 50 ár.

Gjaldsjavni

Hagfrøðilig uppgjörð ið tekur samanum allar búskaparligar flytingar hjá einum landi við umheimin eitt ávíst tíðarskeið og mátað í sama gjaldoyra. Mest nýtta konta í gjaldjavnanum er rakstrar-viðskifti gjaldsjavnans (current account), ið fevnir um vøru- og tænastruflytingar umframt lønar- og inntøkuflytingar og rakstrarflytingar millum landið og tess umheim. (Sí annars um gjaldsjavnan í frágreiðingini).

Haldføri: Sí fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri.

Haldføris-indikator

Samanfatar við einum %-tali fíggjarligu haldførisgóðskuna hjá einum almennum geira. Negativt virði merkir minni gott haldføri, og positivt virði gott haldføri. Virðið á haldføris-indikatorinum í % vísir hvussu stór fíggjarpolitisk tillaging í % av BTÚ skal til, fyri at nettoskuld almenna geirans skal vera óbroytt.

Handilsjavni

Virðið á uttanlandshandli (t.e. inn- og útflutningi) av vørum hjá einum landi við umheimin. Mátað í sama gjaldoyra og eitt ávíst tíðarskeið. Javnin verður ofta uppgjørdur sum útflutningur minus innflutningur (t.e. nettoútflutningur).

Inntøku-elastisitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í inntøku). Er inntøku-elastisiteturin størri enn eitt,

er talan um luksusvøru; er inntøku-elastissiteturin millum eitt og null, er talan um neyðuga vøru; er inntøku-elastisiteturin negativur, er talan um "inferiøra" vøru. Sí prís-elastisitetur.

Konjunkturar

Stuttíðarsveiggj í búskaparligari framleiðslu og í arbeiðsloysi samsvarandi høvuðsgongdini yvir longri tíðarskeið. Vit skilja vanliga millum hákonjunktur og lágonjunktur og stigini millum há- og lágonjunktur

Konjunkturjavnað alment úrslit

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið er staðfest alment úrslit javnað fyri ávirkanir frá konjunktur-støðuni á almennar inntøkur og útreiðslur og aðrar ikki varandi og serliga umstøður, til dømis oljuprísir ella serligar íløgur.

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið gevur sostatt eina meira rættvísandi mynd av veruligu gongdini í almenna búskapinum sum heild sammett við staðfesta almenna úrslitið.

Konjunkturjavnaða úrsliti hjá almenna tænastrugeiranum verður vanliga á enskum/donskum nevnt "cyclically adjusted budget balances" ella "strukturelt saldo".

Konjunkturjavnað framleiðsla

Konjunkturjavnað framleiðsla vísir mettu bruttotjóðarúrtøkuna í eini støðu, har ið roynt verður at javna fyri ávirkanir frá konjunkturinum í samfelagsbúskapinum. Roynt verður sostatt at vísa bruttotjóðarúrtøkuna í eini støðu við normalkonjunkturi í samfelagnum. Í eini støðu við normalkonjunkturi verður ofta sagt, at gongdin í samfelagsbúskapinum samsvarar við javnan vøkstur í prísnum og lønum. Í frágreiðingini verður bruttovirðisøking brúkt sum vísital fyri framleiðslu heldur enn bruttotjóðarúrtøku, men hetta hevur ikki stóran týðning fyri úrslitini ella niðurstøður. Verður á enskum/donskum nevnd "potential output", "potential GDP" og "strukturelt/potentielt output (BNP)".

Konjunkturfrávik

Konjunkturfrávik er munurin millum staðfesta framleiðslu og konjunkturjavnaða framleiðslu. Er konjunkturfrávik stórri enn 0, kunnu vit siga, at hákonjunkturur er í samfelagsbúskapinum; trýst er sum oftast á arbeiðsmarknaðinum, lítið av tøkari framleiðsluorku er í samfelagnum, og prísavøkstur er á flestu marknaðum. Er konjunkturfrávik minni enn 0, kunnu vit siga, at lágonjunkturur er í samfelagnum, lítið trýst er á arbeiðsmarknaðinum, og tøk framleiðsluorka er í samfelagnum. Konjunkturfrávik verður á enskum/donskum nevnt "output gap" og "output gab".

Kredittvirði

Evnini hjá einum lántakara at rinda einum lánveitara lán aftur eftir lánitreytunum. Verður oftast mátað sum sannlíkindini, at ein lántakari fer at rinda lánið aftur eftir lánitreytunum. Kredittvirðið er avgerandi fyri, hvørja rentu og hvørjar treytir ein lántakari kann læna pening fyri.

Landsroknskapurin

Í almennum roknskapum verða útreiðslur til lögur útreiðsluførðar (og ikki ognarførðar til seinni avskrivningar sum í virkisroknskapum). Sama er galdandi fyri útlán, ið verða útreiðsluførð og afturgjaldingar verða inntøkuførðar. Sostatt verður almenna roknskaparúrslitið roknað sum rakstrar-, íløgu- og útlánsúrslitið.

Landskassaskuld

Landskassaskuldin fevnir bara um skuld hjá landinum og harvið ikki um skuld hjá kommunum ella sosialum grunnum. Meginparturin av landskassaskuldini er lánsbrævalán. Landskassaskuldin er sum oftast ein bruttouppperð av skuldini, har dentur verður lagdur á fíggarligu skyldurnar hjá landinum (passivsíðuna á fíggarjavnanum).

Millumkommunal útjavning

Útjavning til kommunur sum verður fíggað av kommunum sjálvum. Kommunur sum eru verri fyri enn miðalkommunan móttaka veitingar frá kommunum sum eru betri fyri enn miðal. Verður útroknað eftir sonevndum objektivum kriterium.

Nettoflyting

Tilflutt fólk frádrigið fráflutt fólk. Talan er um nettotilflyting, tá ið tilflutt fólk eru fleiri enn fráflutt.

Nettokassaúrslit

Uppgerð av muninum millum inngjöld til og útgjöld úr landskassanum, sum síggjast beinleiðis á fíggjarlógini. Sammett við RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) er at nettokassaúrsлитиð umboðar ein beinleiðis kassaroknskap, tað vil siga ein uppperð av gjaldførinum hjá landinum. Nettokassaúrsлитиð svarar í stóran mun til broytingina í landskassaskuldini frá ári til ár.

Munurin millum RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) og nettokassaúrsлитиð stavar í stóran mun frá periodiseringum (tíðaravmarkingum), við tað at munur kann vera á, hvussu inntøkur ella útreiðslur verða bókaðar í landsroknskapinum og harvið ávirka RLÚ-úrslitið og hvussu ítøkiligu inn- og útgjöldini fara fram í tíð og harvið ávirka nettokassaúrsлитиð.

Peningamongdin

Skilt verður millum fleiri mát yvir peningamongdina. Tað mest einfalda er tað sum húsarhaldini og virkini hava av seðlum, myntum og innistandandi í peningastovnum. Viðhvørt er støddin á peningamongdini (og ikki rentan) mál fyri peningapolitikkinum í einum landi, ið kann reka peningapolitikk. T.d. í USA umleið 1980.

Primerar vinnur

Vinnur sum landbúnaður, fiskivinna og námsvinna, eisini kallað tilfeingisvinnur. Framleiða vørur úr náttúru tilfeingi. Sí sekunderar og tertierar vinnur.

Prís-elastisitetur

Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalsig broyting í prisi; er talið numeriskt størri enn eitt, er eftirspurningurin elastiskur; er talið numeriskt minni enn eitt, er eftirspurningurin prís-óelastiskur. Ein prislækking fyri prís-elastiskar vørur gevur vøxtur í söluintøkum, og øvugt tá tað snýr seg um prís-óelastiskar vørur. Sí inntøku-elastisitetur. Marglætisvørur eru vanliga prís-elastiskar, og neyðsynjarvørur prís-óelastiskar.

Prísvøxtur (inflasjon)

Prísvøxtur merkir, at prísirnir á vørum og tænaðum yvirhøvur hækka líðandi yvir tíð.

Rentumunur

Munurin millum inn- og útlánsrenturnar hjá peninga- og fíggjarstovnum í miðal. Rentumunurin er týðningarmesta inntøkukeldan hjá peninga- og fíggjarstovnum. Eisini kallað rentumarginalur.

Rentuspennið

Munurin millum rentuna í tveimum londum ella landabólkum. T.d. munurin millum rentuna Føroyar mugu gjalda í sambandi og lántøku, og rentuna Danmark má gjalda í sambandi við lántøku.

RLÚ-úrslit

Stytting fyri rakstrar-, løgu- og útlánsúrslit landskassans. RLÚ-úrslitið er munurin millum landskassans inntøkur og útreiðslur uppgjørt eftir meginreglunum í landsroknskapinum. RLÚ-úrslitið viðvíkur roknskapinum hjá landskassanum (sí landsroknskapurin). RLÚ 1 fevnir um vanligar postar. RLÚ 2a fevnir um vanligar og óvanligar postar, tó ikki flytingar til Búskapargrunn. RLÚ 2b fevnir um vanligar og óvanligar postar, herundir eisini flytingar til Búskapargrunn.

Sekunderar vinnur

Vinnur sum framleiða vørur, herundir byggjarí og ídnaður. Sí primerar og tertierar vinnur

Skattur og avgjöld

Kravd gjöld til tað almenna uttan nakra ávísar ella serliga móttveiting frá tí almenna.

Skuld

Upphædd sum búskaparlig eind (t.d. fyrirteka, persónur ella land) skyldar aðrari búskaparligari eind.

Sosialir grunnar (Almannagrunnar)

Arbeiðsloysisskipanin (eisini kallað ALS), Samhaldsfasti Arbeiðsmarknaðareftirlønargrunnurin (eisini kallaðar, AMEG, SAMEG ella AMG), Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Staðfestur almennur grundrakstur

Staðfestur almennur grundrakstur verður í hesum føri lýstur sum staðfest alment úrslit frádrigið nettorentuútreiðslur (rentuútreiðslur minus rentuinntøkur). Verður enskum/donskum nevnt "general government primary balance" og "faktisk primær saldo".

Staðfest alment úrslit

Almenna úrslitið vísir avlop ella hall hjá almenna tænaðgeiranum og verður lýst sum munurin millum almennar inntøkur og útreiðslur. Uppgerðin fylgir teimum leiðreglum, sum tjóðarroknskapurin verður uppgjørdur eftir. Tað almenna fevnir um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkisfyrisingina og sosialar grunnar. Verður á enskum/donskum nevnt "general government overall balance" og "faktisk offentlig saldo".

Staðfest framleiðsla

Virðið á vørum og tænaðum frá marknaðarligari framleiðslu, framleiðslu til eigna nýtslu og aðrari framleiðslu, sum ikki er marknaðarlig. Framleiðsla er ikki tað sama sum søla. Til dømis er framleiðsluvirðið í handilsvirki ikki sølan, men sølan minus innkeyp av handilsvørum (brutto-vinningur). Í frágreiðingini verður bruttovirðisøkingin úr tjóðarroknskapinum nýtt sum vísitala fyri framleiðslu. Bruttovirðisøking ella bruttotjóðarúrtøka verða sum oftast brúkt sum vísitala fyri framleiðslu. Verður enskum/donskum nevnt "actual output" og "faktisk produktion".

Strukturel saldo (yvirkot ella hall), sí konjunkturjavnad alment úrslit (cyclically adjusted budget balance), alment úrslit sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stødd).

Strukturelt arbeiðsloysi, arbeiðsloysi sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stødd).

Strukturelt arbeiðsvirkni, arbeiðsvirkni sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stødd).

Tað almenna

Landið (landskassin), kommunurnar, sosialir grunnar, ríkisfyrisingin, almenn og kommunal partafeløg. Tað almenna fevnir sostatt um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Heimastýrisfyrisingin fevnir um landsstovnar, meðan kommunufyrisingin fevnir um kommunurnar og kommunustovnar. Ríkisfyrisingin fevnir um donsku ríkistovnarnar í Føroyum, og sosialu grunnarnir eru Arbeiðsloysisskipanin, Arbeiðs-marknaðar-efirlønargrunnurin, Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Tertiarar vinnur

Vinnur sum framleiða og selja tænaður, herundir tað mesta av almenna geiranum. Sí primerar og sekunderar vinnur.

Tøk bruttotjóðarinntøka

Sí frágreiðingina undir bruttotjóðarúrtøka

Uppsparing

Munurin millum inntøku og nýtslu hjá ávísari búskaparligari eind (t.d. einum húsarhaldi ella eini fyrirkøku).

Útboð

Vørunøgðin tilsamans og tænaður, ið eru tøk at keypa hjá húsarhaldum, vinnuni, almenna tænaðgeiranum og umheiminum. Í makrobúskapi: framleiðslukapasiteturin (útboðskapasiteturin) í búskapinum.

Virðisøking

Munurin á virðinum á framleiðsluni og virðinum á nýtslu í framleiðsluni. T.e. tað virðið, ið verður lagt afturat virðinum á nýtsluni (t.d. rávøru) við góðsking í framleiðsluni. Sí Bruttovirðisøkingin (BVØ) í støðisprísum.

Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum 1. september 2022

Førði fíggarpolitikkurin eigur at vera haldførur

Vøxsturin í BTÚ í leypandi prísnum er mettur til at verða heili 11,2% í 2022 og 2,6% í 2023. Høgi vøxsturin í 2022 stavar í stóran mun frá øktum prísnum. Tó er framvegis eisini ferð á føroyska búskapinum, ið sæst aftur í lága arbeiðsloysinum og átrokandi tørvinum á arbeiðsmarknaðinum. Í slíkum góðum tíðum eigur ikki at vera hall á fíggarlógnum hjá landi og kommunum. Ístaðin átti tað almenna at sett í verk eitt fíggarpolitiskt regluverk, sum tálmar almenna útreiðsluvøkstrinum fyri at fáa haldføri í førða fíggarpolitikkin – bæði í núverandi løtu – og í longdini, tá avbjóðingarnar við vaksandi talinum av eldri fólki gerst til veruleika.

Stórur partur av vøkstrinum í BTÚ stavar frá prísvekstri

Tað er framvegis ferð á føroyska búskapinum. Stóra virksemd sæst aftur á lága arbeiðsloysinum og tørvinum á arbeiðsmegi í bæði privata og almenna geiranum. Lønargjaldingarnar eru høggar, talið av løntakarum setur met, og vøruhandilin við útheimin gevur framvegis avlop. Vøxsturin í BTÚ í leypandi prísnum er mettur at gerast 11,2% í 2022 og 2,6% í 2023. Vøxsturin í BTÚ í 2022 er tó merktur av stóra prísvekstrinum, sum vit síggja í útlandum og heima í Føroyum. Høgi vøxsturin í BTÚ í 2022 stavar nevnliga fyri ein stóran part frá øktum prísnum og avspeglar tí ikki, at virksemd í búskapinum er munandi størri í 2022 enn í 2021, men heldur, at vørurnar og tænasturnar eru dýrkaðar í prísi.

Hóast føroyingar eru tilvitaðir um, at prísirnir eru øktir og at renturnar fara at hækka, sæst ikki nøkur stórvegis broyting í nýtsluni hjá húsarhaldunum. Ávirkanin av prísvekstrinum á vinnuna er ymisk frá vinnugrein til vinnugrein, og er sum heild treytað av, hvussu nógv av prísvekstrinum kann koyrast víðari yvir á kundan. Handilsvinnan letur til at vera merkt av, at føroyingar aftur eru slopnir til útlandini at ferðast, og tí brúka færri pengar í Føroyum, meðan ferðavinnan er bjartskygd, tí eftirspurningurin er stórur, og 2022 væntast at gerast nýtt metár. Í byggivinnuni eru prishækkingar á tilfari, og trot á arbeiðsmegi er framvegis ein avbjóðing, meðan útflutningsfyrirkurnar eru ávirkaðar bæði jaliga og neiliga av prísvekstrinum. Prísurin á botnfiski og laks er øktur nógv, ið hevur betrað um útflutningsvirðið, men samstundis eru framleiðslu- og flutningskostnaðirnir somuleiðis øktir nógv.

Førði fíggarpolitikkurin eigur at vera haldførur – bæði í løtuni og í longdini

Hóast hesar góðu tíðir, er undirskot hjá bæði lands- og kommunukassunum. Hallið á fíggarlógini hjá landskassanum er mettt av verða 216 mió. kr. í 2022 og 225 mió. kr. í 2023. Eisini kommunurnar hava samanlagt eitt hall á teirra fíggarlógum. Sostatt leggur almenni geirin í bestu tíðum trýst á búskapin, ið longu er undir trýsti av stóra virkseminum í privata geiranum. Tað er í slíkum støðum, at tað almenna eigur at halda aftur og hava yvirskot á fíggarlógnum. At undirskot verður á fíggarlógini í 2022 og 2023 er als ikki haldbart í so góðum búskaparligum tíðum, serliga við vitanini um komandi avbjóðingar við vaksandi vælfærdarútreiðslum vegna vaksandi tal av eldri borgarum, tað vil siga til pensjónir, eldrarøkt, heilsuøkið við meira. Ein avleiðing av verandi fíggarpolitikki kann verða, at hetta ættarliðið kemur at binda komandi ættarlið við skuld orsakað av manglandi haldføri í fíggarpolitikkinum.

Sum Búskaparráðið áður hevur víst á, eigur politiska skipanin at seta í verk eitt fíggarpolitiskt regluverk, ið kann vera við til at fáa haldføri í førða fíggarpolitikkin. Eitt slíkt regluverk kann eitt nú ikki loyva útreiðslunum at vaksa við meira enn 2-3% um árið, samstundis sum íløgurnar haldast støðugar.

Summary

The Economic Council of the Faroe Islands has revised the growth in GDP in the years 2021 - 2023. In cooperation with Statistics Faroe Islands, the Faroese Economic Council estimates the GDP growth figures in current prices to be 7.3% in 2021, 11.2% in 2022 and 2.6% in 2023. Statistics Faroe Islands has also issued definitive GDP growth figures in current prices for the years 1998 to 2020.

	2019	2020	2021	2022	2023
Est. GDP-growth in current prices	8,6%	-2,8%	7,3%	11,2%	2,6%

Note: 2019 - 2020 are calculated by Statistics Faroe Islands. 2021 - 2023 are estimated by the Economic Council.

Source: Statistics Faroe Islands and the Economic Council.

The Faroese economy is still growing. The high activity is reflected in the low unemployment rate and urgent demand for labour in both the private and public sector. Wage expenditures are high, the number of employees so far in 2022 has hit a record, and there is still a surplus on the trade balance of goods. 2022 GDP growth is, however, marked by the high inflation reflected in both the global and domestic market. In 2021 the Faroe Islands experienced a high growth in GDP in current prices, which to a large extent stemmed from increased export volumes, conversely, the **high GDP growth in 2022** is largely **due to higher prices**. The GDP growth in 2022 does therefore not reflect a significant growth in economic activity as compared to 2021, but rather that the goods and services exported and imported have become more expensive.

If **GDP** were calculated **in constant prices**, then GDP growth in 2022 **would be lower** than the calculated GDP growth in current prices. In order to calculate GDP in constant prices a GDP deflator would be required, which is currently unavailable for the Faroese economy. If the consumer price index is used as an approximate alternative, the real GDP growth would be 3.9% in 2022, when the annual consumer price index growth in the 2nd quarter of 2022 of 7.3% is deducted from GDP growth in 2022 in current prices. In spring 2022 the Faroese Economic Council estimated that GDP growth in current prices in 2022 would reach 3.3%. GDP calculations in current prices hence pose challenges when comparing across years, particularly now when inflation is at its highest level in several years.

The Faroese Economic Council has revised the 2021 GDP growth using updated figures, while higher prices in particular have led to a revision of the preconditions underpinning GDP forecasts for the years 2022 and 2023. **Inflation** first hit during Covid-19 while countries were in lockdown, which caused i.a. supply shortages and transport delays. At the same time several countries implemented expansionary fiscal and monetary policies, which stimulated demand. The cost of energy and materials was already rising during Covid-19 and afterwards the war in Ukraine led to further increases in energy prices, as well as in commodity and food prices, which subsequently has spread to most of the goods and services we buy. Both oil and food prices have since fallen again.

The steep rise in the consumer price index in the 2nd quarter of 2022 is as high as it has ever been in the Faroe Islands in the past 14 years. While some goods are not purchased very often, other goods are necessity products that make up the bulk of ordinary **household** budgets. Increasing oil prices have had a significant impact on the disposable income of the households, as oil is used both to heat homes and fuel cars. Moreover, price increments for food in general have, amongst other reasons, been because of increased costs of transport and energy, which play a major role in the production of certain food products.

In order to restrain rising price levels central banks around the world have **increased the interest rates**. Though the Faroese households are aware that prices and interest rates are on the rise, there does not appear to be any major change in private consumption. Most households are in sound financial condition, as financial institutions have not reported any increases in requests for delayed instalments and arrears are not more frequent than usual amongst commercial banking customers.

The impact of inflation on **industry** differs between sectors but overall depends on the proportion of price increases that can be passed on to the customers. The **retail sector** reports a drop in demand for home

furnishings and luxury goods, which may be due to price hikes affecting household consumption patterns. On the other hand, it could also be explained by the relatively high domestic household spending in 2020 and 2021, particularly on goods such as home furnishings, home repairs and improvements, which has shifted since the households were allowed to resume international travel.

In the **construction industry** rising materials prices have been a factor for a while now. The activity in the construction industry has also led to wage pressures as the construction industry still reports a high demand for labour. The **tourism industry**, on the other hand, is characterised by great optimism; demand is high and 2022 is expected to become a record year. The new Fast Track scheme, which enables import of labour from third world countries, has eased labour shortages significantly, particularly in the tourism industry. It remains uncertain whether 2023 will prove as good a year for tourism as 2022, given that price hikes in transport as well as goods and service may cause travellers, who otherwise would like to visit the Faroe Islands, to alter their plans. In addition, Covid-19 still remains a cause for caution among travellers globally.

The export companies are subject to both positive and negative influence from inflation. In the first half of 2022 the price on both demersal fish and salmon increased significant. However, the production- and transport costs rose as well. Oil, which ships consume in large volumes, rose steeply in the first half of 2022. Another example is the flour used by salmon breeders to produce feed, which too has become significantly more expensive during this period. Hence, the increase in fish prices has not entirely been translated into increased profits for Faroese exporters. In August 2022 oil prices descended to levels before the Russian invasion of Ukraine, and the prices of e.g. wheat and salmon likewise have fallen again.

In spring several Faroese export companies took measures to halt exports to Russia in response to the Russian invasion, this is expected to cause a drop in prices, while trade with alternative markets is being developed. Fish farming exporters do not appear to have any difficulties finding new markets, and the demand for salmon is still higher than supply to a degree that the significant price increases of salmon in the first half of 2022 have not led to any noticeable change in demand. To date, mackerel fisheries has generated relatively good prices, but an overall dip in mackerel prices is expected in 2022. The sale of herring for fish meal production has also yielded good prices. Cod prices are much higher in 2022 than the foregoing year, and also the price for haddock have seen a substantial increase. The increased export values derived from price rises in various fish species is, however, countered by increased import values. The inflation hitting import goods is contributing to push GDP growth in current prices down in 2022.

The **treasury deficit** is forecasted to reach DKK 216 million for 2022 (RLÚ 1), due to changes in both expenditure and revenue compared to the Budget Act of 2022. The original budget foresaw a DKK 38 million surplus in 2022. However, increased revenues from national government taxes amounting to DKK 50 million, and DKK 100 million in increased revenues from catch and license fees, in addition to DKK 75 million in extra dividend payment from BankNordik, yields a surplus of DKK +263 million in 2022. Subsequently, additional expenditure of DKK 200 million in supplementary allocations grants, DKK 150 million in additional investments, lower revenues from registration fees of DKK 50 million, as well as the likely postponement beyond 2022 of the sale of shares in Smyril Line worth DKK 79 million must be subtracted (DKK -479 million in total). When combined, this yields a deficit for 2022 of DKK 216 million. Both revenues and expenditures will be carried over from the 2022 estimate to 2023 at +3%, and revenues from the sale of Smyril Line amounting to DKK 79 million will be added. This means that the budget for 2023 is projected to a total deficit of DKK 225 million. It should, however, be noted that 2023 is an election year.

Fiscal policies must be sustainable – at present and in the long term

In spite of the heated economy, both the treasury and collective municipal budgets show deficits. With an unemployment rate close to nil and high revenue growth the public budgets should be yielding a surplus. Running budget deficits in 2022 and 2023 is in no way sustainable when the economy is booming, particularly knowing the upcoming challenges with rising expenditure associated with the aging population, i.e. increased costs to public pensions, care of the elderly, health care and other headings.

If supplementary appropriations are approved, they should be fully funded. If it proves necessary to allocate more funding to one area, then politicians should find the money to fund the additional requirement by either raising income or by reducing expenditure in other areas.

The municipalities too are running up a combined deficit in their annual budgets in the middle of an economic upswing, which, as with the central government, puts additional pressure on the economy, which is already under significant pressure from high economical activity in the private sector. This is precisely the time when the public sector ought to decrease spending and ensure public budget surpluses.

Experience shows that it is difficult for the political system to hold back and not increase spending during upturns. As the Faroese Economic Council has pointed out, it would be sensible if the political system were to enact fiscal policy regulations designed to safeguard the sustainability of any fiscal policies implemented by restricting expenditure growth to 2 – 3% per annum, while keeping investment levels constant.

Moreover, there is a need for tangible plans to ensure fiscal policies that are sustainable in the long-term. An aging population is a challenge for the fiscal sustainability of the Faroese economy, and it is critical that investments in care for the elderly and safeguarding the social care system are a current priority, i.e. by launching construction of housing units designed to enable more efficient management of the elderly care sector. One consequence of the current fiscal policy could become that this generation ties down future generations with debt owing to unsustainable fiscal policies.

Schemes should not encourage people to leave the Faroese labour market

Labour shortages remain a challenge for the Faroese society both as concerns the private and public sector. It appears that the new Fast Track scheme has improved the situation, in particular for the tourist industry; however, the construction industry still faces challenges recruiting. One obvious measure available to the government to remedy the situation would be to eliminate the tax rebate granted to Faroese people domiciled in the Faroe Islands, but working abroad. This would encourage residents to return to the Faroe Islands to work where they are needed.

Similarly, it is at present difficult to find qualified labour for the public sector; e.g. in childcare, social care and health care. In this context it would not be sensible to enact a law, which would allow public funding allocated to childcare to 'follow the child' in any setting. The proposed bill may encourage people to stay at home to look after their children instead of participating in the labour market, and this cannot be deemed sustainable given the current labour shortages, and even less so in the future when the need for labour, with growing numbers of older people in proportion to people in the working age, will become even greater.